

Claus K. Madsen

Det Udstraktes Poetik

Læsestrategier til det skandinaviske langdigt

Det Udstraktes Poetik

Læsestrategier til det skandinaviske langdigt

Claus K. Madsen

Svenska

Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi Åbo Akademi, Åbo, Finland, 2018

© 2018 Claus K. Madsen og Åbo Akademi
Foto: Lars Kastilan | Omslag: Ilona Salonen | Tryk: Painosalama OY

ISBN 978-952-12-3668-6
ISBN 978-952-12-3669-3 (digital)

Indholdsfortegnelse

Forord	2
1. Introduktion	5
2. Tidligere langdigtsforskning	12
3. Problemstilling	32
4. Teoretiske og metodiske udgangspunkter	39
5. Opsummering af artiklerne	62
6. Afsluttende diskussion	69
Noter	87
Bibliografi	99
Abstract	107
Appendiks: Artiklerne	109

Forord

Langdigt var for ganske få år siden en for mig ukendt betegnelse, men inden for en ganske kort periode stødte jeg flere gange på denne lige dele dunkle og beskrivende betegnelse som en forståelse af forskellige værker fra den skandinaviske litteraturkanon. Jeg gik derfor ud fra at mit manglende kendskab var en lakune som umiddelbart kunne udfyldes ved at slå op i forskellige oversigtsværker. Det har dog vist sig at være en langt større udfordring at få en forståelse af langdigtsbetegnelsen.

Jeg præsenterer i denne ph.d.-afhandling en forståelse af langdigtsbetegnelsen i to tempi: den nærværende kontekstualiserende kappe og en række vedlagte artikler. Det er med andre ord en artikelforhandling. Artiklerne opsummeres i kapitel 6, de er optegnede i bilagsoversigten i begyndelsen af appendiks og vedlagte som bilag.

Jeg vil starte med at takke afhandlingens forhåndsbedømmere, Andreas Lombnæs og Dan Ringgaard, for deres tid og opmærksomhed. En særlig tak til Lombnæs for at stille op som opponert. Afhandlingen ville ikke have fortjent opmærksomheden, hvis ikke det var for mine vejledere: Min faglige vejleder, Hadle Oftedal Andersen, har gennem hele afhandlingsarbejdet været en Virgil i den akademiske verdens krav og forventninger, uden nogensinde selv at stille krav om eller forvente gengældelse. Min hovedvejleder, Saara Haapamäki, gav mig frihed til arbejdet og reduceret undervisning. Hun gav mig i det hele taget muligheden for at forske og disputere, hvilket jeg er hende evigt taknemmelig for.

Dertil var enkelte kolleger så generøse, at jeg her højest kan forsøge at godtgøre det: Først og fremmest en enorm tak til Peter Juul Nielsen for gennemlæsninger og samtaler der har beriget denne afhandlings dybde mere end jeg vover at betænke. Til Freja Rudels, en kæmpe tak for hjælp

med ikke mindst at formulere hvad det er afhandlingen udvikler. And thank you Liu Xin, our joint course, *The matter of the Saussurean sign*, taught me the endless possibilities offered research willing to engage with theory. Og tak til Claus Elholm Andersen, blandt andet for at overdrage et råd om at skrive afhandlingen på 15 minutter – om dagen.

Afhandlingen er skrevet først og fremmest som dansk lektor på Åbo Akademi og afsluttet som dansk lektor på Helsingfors Universitet. Begge steder vil jeg takke samtlige kolleger, dog ingen højere end Lotta Collin: tak for de enestående år vore nabokontorer delte besværligheder og glæder. Der ud over vil jeg takke de studerende – for de spørgsmål og analyser I så generøst deler ud af. Ikke mindst bidrog kurserne *lingvistik og poetik* og *det skandinaviske langdigt* til den finde-glæde, jeg oplever som en af afhandlingens største meritter. Tak til de videnskabelige seminarer på Åbo Akademi, med en særlig tak til Claes Ahlund hvis tiltro efter en første udgave af afhandlingen, var afgørende for at jeg fik samlet trådene og fortsat.

Jeg vil i det hele taget gerne takke det akademiske fællesskab, og fremhæve redaktionernes og fagfællernes uvurderlige daglige, faglige arbejde. I den forbindelse skylder jeg en særlig tak til Ole Karlsen, hvis generøse bidrag med opslag og muligheder var til stor hjælp i et tvivlens øjeblik. Jeg vil også gerne takke samtlige medlemmer af NorLyr-netværket, hvis fortsatte arbejde for den moderne, skandinaviske lyrik er mig til både stor oplysning og fornøjelse

Et arbejde af denne omfatning er svært at få afsluttet, så tak til de kolleger og venner der i forskellige perioder af “sidste moment i processen”, beredvilligt læste manuskriptet: Adam Borch, Kim Sandvad West og Rasmus Dahl Vest, tusind tak for hjælpen. Jeg skylder jer naturligvis en gennemlæsning der, som jeg alt for ofte selv har efterspurgt, kan indløses når som helst.

Tak til Ilona, Benjamin og Iben.

Claus K. Madsen, Esbo, d. 31.1.2018

”

There is a crack,
a crack in everything,
that's how the light gets in.
That's how the light gets in.

– Leonard Cohen, “Anthem”

1. Introduktion

Langdigtsbetegnelsen er flittigt anvendt men er til trods for den flittige anvendelse, kendetegnet ved en manglende kritisk karakter. Jeg vil starte med at give fire eksempler på at den flittigt anvendte langdigtsbetegnelse hidtil har været en uklar betegnelse.¹ Det første eksempel gælder Klaus Rifbjergs *Camouflage* (1961) som Nanna Martensen præsenterer som et langdigt, når hun i *Politiken* opsummerer Jes Stein Pedersens læservedledning i Rifbjergs forfatterskab.

Den uforståelige: *Camouflage* (1961).

Derimod er anbefalingen til den øvede Rifbjerg-læser det modernistiske digt *Camouflage*. Digtet er et såkaldt langdigt, hvor der hverken er punktummer eller kommaer. Her viser Rifbjerg sig som avantgardist. (Martensen 2015)

Omtalen “et såkaldt langdigt” påpeger for læseren at betegnelsen er tvivlsom som informativ beskrivelse. De efterfølgende iagttagelser af digtets særlige interpunktion og avantgardistiske type, giver ikke et klarere billede af hvad det er vi skal forvente os af betegnelsen. Langdigt fungerer i denne beskrivelse, som et argument for at beskrive *Camouflage* som “Den uforståelige”.

Erik Skyum-Nielsen beskriver også *Camouflage* som et langdigt. Det sker i forbindelse med hans kritik af Rifbjergs *Stederne* (2011) i *Information*. Kritikken slutter af med at præsentere *Stederne* som en længere poetisk form.

Selv glæder jeg mig over, at Rifbjerg i sin 80-års fødselsdagsgave til sig selv og sine fans har forladt de seneste digtsamlingers ind imellem nok så tynde polemisk-satiriske samtidskommentering og i stedet genoptaget langdigtet, suiten som form. Grebet tilbage til åndedrættet fra *Camouflage* (1961) eller *Linsfrisen* (1979). (Erik Skyum-Nielsen 2011)

Skyum-Nielsens forståelse af langdigt som suite ligger i forlængelse af hans genresignatur af *Stedene*, som han i artiklens undertitel beskriver som en digtkreds. Langdigtsbetegnelsen skal altså indfange hvordan en række digte på tværs af sine lyriske fortætninger, har forbindelser der opbygger noget større i længden. Anmeldelsen udfolder sine argumenter ud fra rubrikken “I fuld højde og bredde”, der peger på en storhed i digtet som Skyum-Nielsen roser Rifbjerg for at have opnået igen. En bredde og storhed der står i modsætning til de små og smålige digte, som ifølge Skyum-Nielsen har præget Rifbjergs poesi de seneste år. Dermed placerer han digte og fortættet iagttagelse i modsætning til langdigtets storslåethed.

Anmeldernes beskrivelse af *Camouflage* som langdigt, viser to sider af betegnelsen. De viser langdigt som en betegnelse for både sværttilgængelig digtning og grandios digtning. To anvendelsesmåder der peger på langdigt som en betegnelse for digte der ikke motiverer en konventionel læsning og ikke er omfattet af litteraturfeltets normer.

Betegnelsen anvendes på lignende måde til at beskrive en “anderledes poesi” i radioprogrammet *Litteratur på P1* (DR 2015), hvor Nanna Mogensen interviewer forfatteren Caspar Eric i forbindelse med udgivelsen af hans digt *Nike* (2015). Langdigt bliver brugt som en betegnelse for noget ikke-konventionelt, hvor det gennem hele interviewet er uklart hvorvidt den mest passende beskrivelse af *Nike* er langdigt eller digtsamling. Mogensen præsenterer digtet som “en ny dansk digtsamling eller et langdigt” (DR 2015: 22:37), forfatteren Caspar Eric omtaler det som “denne her digtsamling eller det her langdigt” (DR 2015: 43:07), dertil sammenfatter programmets studievært, Klaus Rothstein, afslutningsvis fra studiet: “Caspar Eric læste her af sin digtsamling, der udkommer i morgen” (DR 2015: 48:20). Denne glidende omtale viser at langdigtet er

en uklar betegnelse. Til trods for den glidende omtale i radiointerviewet, finder vi både en formel kvalitet og en indholdskvalitet som årsag til langdigtsbetegnelsen:

En formel kvalitet er digtets afvigende længde, der kommer i fokus i forbindelse med forfatterens to oplæsninger. Den første oplæsning introduceres som “begyndelsen” af langdigtet, mens den afsluttende oplæsning kommer i gang efter en kort dialog forårsaget af en uklar angivelse af ønsket startsted. Den første oplæsning fremhæver med sin omtale af begyndelse, at der kun præsenteres en del af helheden. Den anden oplæsning gør, med sin dialog om udgangspunkt for oplæsningen, opmærksom på at digtet intet konventionelt udsnit har at tage udgangspunkt i. De to oplæsningssituationer præsenterer en poesi der, i modsætning til en digtsamlings digte, ikke kan afgrænses ud fra lyrisk enhed, titelinddeling eller versgruppering. Verslinjerne er rapsodiske og har ingen anden end end værkets helhed. De udgør derfor ikke en digtsamling i konventionel forstand, men noget andet. Langdigtsbetegnelsen tilbyder i denne sammenhæng en åben betegnelse for en poesi der på en eller anden måde udgør et fortsat forløb.

En indholdskvalitet præsenteres da Mogensen med et spørgsmål om hvorvidt den kropslige erfaring har nogen betydning for værket, sætter temaet for interviewet. Eric medgiver at formen står i forbindelse med den her “autenticitets-ting” der er ved langdigtet (DR 2015: 27:50). Han fremhæver hvordan *Nikes* lange processerende poesi handler om ham selv og den cerebrale parse som er med til at definere ham, hvorimod hans tidligere digtsamling, *7/11* (2014), handlede om den generation han er en del af. Eric fremhæver her langdigt i kontrast til digtsamling. Kontrasten beskriver en modsætning mellem individ og generation, mellem proces og øjebliksbilleder, altså en modsætning mellem det lange digts større iagttagelse og det korte digts fortættede iagttagelse. Langdigt betegner altså for Caspar Eric, en anderledes poetisk modus kendetegnet ved at udvikle en særligt autentisk beskrivelse.

Langdigtsbetegnelsens bruges i *Litteratur* på P1 til at gøre opmærksom på at en digtsamlingsforståelse ikke helt kan karakterisere Nikes po-

esi. Betegnelsen oplyser i stedet om en poesi der udvikler en individuel, udstrakt, processuel iagttagelse, der indebærer noget særligt autentisk. Langdigtsbetegnelsen indfanger altså ikke kun noget andet eller svært tilgængeligt, men gør opmærksom på at digtet afviger fra en konventionel forståelse af digte, på grund af både rapsodisk løbende verslinjer og et markeret autentisk indhold. Usikkerheden om hvorvidt betegnelsen faktisk betyder noget for tilhørerne, er imidlertid også nærværende i interviewet, og en forsigtig, glidende bevægelse mellem langdigt og digtsamling gør at tilhørerne ikke behøver at tillægge betegnelsen for stor informationsværdi, så omtalen af et langdigt kommer ikke i vejen for at opfatte *Nike* som konventionel poesi, altså som en digtsamling.

Den samme forsigtighed præger den akademiske brug af betegnelsen. Atle Kittang beskriver med forbehold Inger Christensens *alfabet* (1981) som langdigt i sin bog *Poesiens hemmelege liv* (2012). Det forbehold stemmer ikke med Kittangs beskrivelse af hvordan et komparativt perspektiv giver betydning ved at relatere et digt til andre digte.

Den andre bolken studerer nokre utvalde dikt og poetar frå norsk og dansk etterkrigslyrikk. Også her er perspektivet komparativt, for så vidt som enkeltdikt alltid blir relaterte til andre dikt, enten med genren som ramme (Olav H. Hauge som sonett-diktar), som del av ei samling eller eit »langdikt« (Inger Christensens *alfabet*), eller på ann vis. (Kittang 2012: 9)

Kittang insisterer på de komparative aspekters mulighed for ud fra tradition og genre at åbne et digt, mens han i samme åndedræt tager forbehold for en mulig formbetegnelse, ved at sætte langdigt i anførselstegn og efterlade den som en ikke-formforståelse. Den formelt insisterende Kittang lader altså langdigtsbetegnelsen stå som et åbent forhold. Dermed insisterer han på betegnelsens betydning samtidig med at han tager forbehold for dens uklare informationsværdi. Hans vaklen mellem en tværsikker generel metode og en tvivlsom praktisering af metoden kompromitterer langdigtsbetegnelsen. Det gentager sig i et kapitel om poetisk form, hvor han endnu

engang tøver med betegnelsen samtidig med at han præsenterer den som en formfaktor for analysen.

Den danske lyrikaren Inger Christensens verk er karakterisert ved ein ambisiøs vilje till å bruke formelle strukturar frå musikk, matematikk og poetikk i ekspansive, serielle komposisjonar. Diktsamlinga (eller langdiktet) *alfabet* (1981) er bygt på alfabetssystemet og på den italienske mellomalder-matematikaren Fibonacci's talrekke [...] (Kittang 2012: 17)

Langdigtsbetegnelsen anvendes af Kittang to gange, begge gange med forbehold: første gang ved brug af citationstegn og bagefter med en varsom parentes om en tvetydig “eller-sætning”. Det er besynderligt at Kittang lader en beskrivelse af *alfabet* som langdigt optræde som oplysende, når han omgiver den med så tydelige forbehold.

Kittangs beskrivelse af *alfabet* som langdigt peger frem mod analysekapitlet “Om Inger Christensens *alfabet* som formverk” (2012: 187-214), men analysen bringer ikke klarhed over hans langdigtsforståelse. *alfabet* beskrives i analysen som en digtsamling, kort efter at Kittang har beskrevet hvordan grænsespændning præger modernismens konfrontation med form og han beskriver ikke langdiktet men prosadigtets centrale position i denne udviklingshistorie, inden han fastslår at digtsamlingsbegrebet er ramme om hans analyse af Inger Christensens *alfabet* som formværk (Kittang 2012: 189). *alfabet* betegnes i analysekapitlet som digtsamling, digtsuite, lyriske sekvenser og værk, mens langdigtsbetegnelsen ved et trylleslag er fraværende.

Betegnelsen af *alfabet* som langdigt i de indledende kapitler og den derfor markeret fraværende betegnelse i analysen, må forstås sådan at de indledende kapitler gør opmærksom på at Inger Christensens poesi ikke bliver tilstrækkelig præcist beskrevet af en digtsamlingsforståelse, så man burde opsøge en anden beskrivelse, som langdigt hvad det så end måtte betyde, for at tilbyde den afgræsning eller demarkation Kittang fremhæver som formens primære analytiske funktion, altså for at kunne relatere de særlige træk der repræsenterer dets refleksion eller omformning af

traditionen (Kittang 2012: 15-18, 36). Men tilsyneladende på grund af en manglende kritisk forståelse, kan Kittang ikke læse digtet ud fra de traditioner der ellers skulle både relatere og perspektivere hans læsning af *alfabets* form.

Den tvøen hvormed *Politiken*, *Information*, *Skønlitteratur på P1* og *Poesiens hemmelege liv* tillemper langdigtsbetegnelsen, viser en lav tillid til dens informationsværdi og udtrykker en tvivlsom kategori. Betegnelsens betydning er med andre ord vag og fortæller om digtets længde i højere grad end om konkrete kvaliteter. De fire eksempler viser en langdigtsforståelse der er lokalt, kontekstuelt forankret, og som de eneste kvaliteter der bidrager til en forståelse, profilerer den sin afvigende længde og en overordnet poetisk funktion. Langdigt fungerer i de fire eksempler, som en iagttagelse af at den omtalte poesi står i kontrast til en konventionel forståelse af digt og digtsamling, hvilket tyder på at langdigt betegner en poesi der ikke følger sig efter den post-romantiske opfattelse af digtet som en kort, central iagttagelse.

Langdigtet fungerer således selvmotiverende i Skandinavien, og med det mener jeg at betegnelsen udgiver sig for at forklare hvad den betegner, nemlig et langt digt, og denne eponyme forklaringsakt er på samme tid langdigtsbetegnelsens styrke og svaghed: for et langt digt der præsenteres som langdigt, indsætter sin form som begreb. Det sker ikke mindst når den i overensstemmelse med den skandinaviske retstavnings sammenskrivningsprincip gør formen iøjnefaldende, for i den skandinaviske konvention om at sammenskrive helheder bliver "langdigt" i højere grad markeret end den engelske variant "long poem", hvor der til tider kan være en forskel i udtalen som skriften imidlertid ikke opretholder.² Betegnelsen præsenterer sig i sin skandinaviske sammenskrevne form umiddelbart som et begreb, og ikke som på engelsk som en omtale af form, men betegnelsen bliver selvfølgelig ikke et kritisk begreb på baggrund af skriftkonventioner. Den skandinaviske sammenskrivning viser langdigtsbetegnelsens styrke og svaghed i fortøttet udgave, ved at vise langdigtsbetegnelsen som ligefrem men karakterløs.

Det jeg efterspørger, er en kritisk diskussion af den skandinaviske

langdigtsforståelse. For som jeg vil gennemgå i det følgende kapitel, er der tidligere kritiske diskussioner, som fx den anglo-amerikanske, der både er varierede og teoretisk velfunderede. Men som de ovenstående eksempler på den skandinaviske langdigtsbetegnelse gør opmærksom på, er det tvivlsomt at de tidligere diskussioner har haft indflydelse på det skandinaviske litteraturfelts forståelse af langdigtsbetegnelsen. Jeg opsøger derfor tidligere langdigtsdiskussioner for at afprøve deres refleksioner, så de kan bidrage til en kritisk forståelse af skandinaviske langdigte. Samtidig vil jeg undersøge de perspektiver og læsestrategier den særlige skandinaviske, eponyme betegnelse åbner for, ud fra den skandinaviske lyriktradition, generel poesiteori og samtidige problemstillinger.

Min afhandling udvikler langdigtsperspektiver og læsestrategier i de vedlagte artikler, mens jeg her i kappen beskriver undersøgelsens større linjer. Først gennemgår jeg de tidligere langdigtsdiskussioner, i kapitel 2. Derefter redegør jeg, i kapitel 3, for afhandlingens problemstilling. Kapitel 4 introducerer langdigtsperspektiver ud fra poesiteori, tekstanalytiske perspektiver og en funktionel teoriramme. I kapitel 5 redegør jeg kort for de enkelte artiklers udvikling af perspektiver og læsestrategier. Inden jeg afslutningsvis, i kapitel 6, sammenfatter artiklernes perspektivering af langdigtsbetegnelsen og udvikler en kritisk forståelse af den skandinaviske langdigtsbetegnelse.

I de forskellige artikler udvikler den foreliggende afhandling således læsestrategier til skandinaviske langdigte, der skal oprette en kritisk forståelse af en betegnelse der i halvtreds år har været i brug i Skandinavien og er så etableret at den i anmeldelser og anden beskrivelse af poesi forudsættes som gangbar jargon, til trods for at betegnelsen hverken er kritisk forankret eller tilbyder konkrete kvaliteter. Med denne afhandlings beskrivelse og forankring af langdigtsbetegnelsen vil jeg opdatere det kritiske fællesskabs begreber og bidrage til at litteraturvidenskaben ikke kommer ud af trit med poesien.

2. Tidligere langdigtsforskning

Betegnelsen **langdigt** er ikke opstået i et skandinavisk vakuum. Den ligger i umiddelbar forlængelse af den anglo-amerikanske betegnelse, long poem, der beskriver en digttradition hvis kanon er veletableret og kritisk diskuteret. Den kritiske diskussion præsenterer og opsummerer jeg senere i dette kapitel, efter at jeg først har gennemgået det der findes af skandinavisk, kritisk langdigtsdiskussion.

———— Skandinaviske diskussioner ————

Der er få kritiske diskussioner af langdigtet i Skandinavien. Helt central for denne afhandlings problemstilling er Ole Karlsens forskning, der gør opmærksom på den manglende kritisk-akademiske diskussion i kontrast til mængden af langdigte (Karlsen 2008, 2011, 2014). Dertil har Henning Fjærtøft skrevet en afhandling der viser hvordan et langdigtsperspektiv på Inger Christensens poesi, kunne tage sig ud (Fjærtøft 2011). Der ud over redegør Ingrid Elams undersøgelse af det lange digts hedengang, og hendes dødserklæring af den episke digtning (Elam 1985), for den genreudvikling der er med til at sætte scenen for den skandinaviske langdigtsbetegnelse.

Jeg vil starte med Ole Karlsen, der konstaterer at langdigtet er nærmest ukendt i akademisk sammenhæng i Norden. Han viser, i en artikel om norsk lyrik i forperspektiv (2014), at der finder en omfattende ud-

givelse af langdigte sted, som gør udviklingen af en akademisk forståelse af det nordiske langdigt til en nødvendighed. På baggrund af digteren Paal-Helge Haugens udtalelser om sine digtes relation til long poem-traditionen, foreslår Karlsen at en begrebsliggørelse af det nordiske langdigt tager udgangspunkt i den anglo-amerikanske long poem-diskussion (Karlsen 2008). I dette øjemed læser han Paal-Helge Haugens langdigt *Steingjerde* (1979) ud fra den anglo-amerikanske langdigtsdiskussion (Karlsen 2008: 135).

Karlsen påpeger, i en senere artikel, at selvom man for at forstå langdigtsbetegnelsen nødvendigvis må se til den anglo-amerikanske long poem-tradition, er der også muligheder i den germanske langgedicht-tradition (2011: 58). Denne mulighed opsøger han imidlertid ikke, så den står derfor som et emne for denne afhandling at udforske. Han knæsetter til gengæld en teori om langdigtets helhedsdannelse, der skal beskrive det del-helhedsspil han ser som afgørende for et behov for betegnelsen. For at præsentere denne helhedsdannelse, viser Karlsen hvorledes Jan-Erik Volds *sirkel, sirkel* (1979) udvikler et del-helheds-spil i sine billeders forløb langs en forbindelsestråd. Karlsen påpeger at de genremæssige særtræk som denne særlige del-helhedsstrategi optegner, står i modsætning til det moderne digt og digtsamling.

Utstyrt med en romantisk, 'poesk' optikk ser man – konvensjonelt – en metaforisk, meningsutvidende vertikal dimensjon ved den enkelte tekst, men man blir samtidig blind for hele verkets horisontale, metonymiske dimensjon. (Karlsen 2011: 57)

Karlsen foreslår at del-helhedsspillet læses i en kompleks forståelse af tid og rumlighed: Musik, som tidskunsten par excellence, foreslår han som analogi for forløbet, der så må opleves i den rumlighed der er billedets. Sammen kan musikkens og billedets analogi samle langdigtets disparate idéer og følelser op, som komponeret, udstrakt og samtidig øjeblikkelig, helhed. Karlsen præsenterer dermed langdigtet som en komposition mellem skriftens tidlige logik og den rumlighed der er i den moderne forståelse af lyrikken (Karlsen 2011: 70). Karlsens arbejde med at udvikle

langdigtsperspektiver sker på baggrund hans kortlægning af samtidens poesi, hvor ud fra han kan konstatere at langdigtet udgør en betydelig del af samtidspoesien (Karlsen 2014: 105).

Henning Fjørtofts *Jordsanger. Økøkritiske analyser av Inger Christensens lange dikt* (2011) opsøger en kritisk forståelse af langdigtet, for at skabe et frisk perspektiv på blandt andet Inger Christensens *alfabet*. Han anerkender langdigtet som en betegnelse der i Skandinavien dækker en række modernistiske tekster fra 60'erne og fremefter, og har amerikanske rødder der strækker sig endnu længere tilbage.

I årene før Christensen debuterte utkom det også flere viktige langdikt i Skandinavia: Harry Martinsons *Aniara* (1956) og Gunnar Ekelöfs *En Mølna-Elegi* (1960) utforsket den lange poetiske formens evne til å inkludere forskjellige diskurser, perspektiver og erfaringer, og i Danmark utga Klaus Rifbjerg storverket *Camouflage* (1961). Andre viktige modernister [...] publiserte tekster som var utspent mellom narrativ ekspansjon og lyrisk konsentrasjon. Her berører vi et viktig sjangerteoretisk problem for det moderne langdiktet. Både forskere og poeter har ansett det som en problematisk litterær form, og lengden alene gjør at det er i slekt med både den klassiske episke poesien og det sentrallyriske diktet. Termen "langdikt" blir dessuten sjelden brukt som sjangerbetegnelse annet enn i ren deskriptiv forstand, og det er uklart om termen "langdikt" skal forstås som en egen poetisk tradisjon, eller om vi egentlig bare snakker om "lange dikt". (Fjørtoft 2011: 42)

Fjørtofts mål med at opsøge et akademisk langdigtsperspektiv er ikke at godtgøre en forståelse af betegnelsen, hvilket ovenstående citat viser ved at desarmere langdigtet som en akademisk term, når det fremhæver betegnelsen som rent deskriptiv. Fjørtofts afhandling veksler mellem at omtale poesien som langdigte og lange digte, af og til i samme afsnit og i samme sætning, og når Fjørtoft i denne skiftende omtale, dækker sin ryg ved ikke at insistere på langdigtsbetegnelsens akademiske meritter, udtrykker det en strategi der skal afværge det uakademiske ved den

vage, selvbetegnende langdigtsbetegnelse. Men i og med denne strategi, bliver hans teoretiske fundament usikkert, for Fjørtoft konstruerer et langdigtsperspektiv med udgangspunkt i den anglo-amerikanske langdigtsdiskussion, fx Smaro Kamboureli og Peter Baker samt Rachel Blau DuPlessis, for at nå ud over de modernistiske perspektiver på Inger Christensens digtning (Fjørtoft 2011: 45). Så Fjørtofts afhandling hviler, til trods for hans forbehold, på langdigtsteori og -analyse.

Det moderne langdigtet repræsenterer dermed et forsøg på å feste mangeskalerte erfaringer i skrift, og å overskride det tradisjonelle lyriske subjektet som eneste perspektiv i teksten. [...] Det lange diktets komplekse og skjøre forhold til rom kan forstås som et uttrykk for den krisebevissthet som Kamboureli og DuPlessis påpeker, og som preger forståelsen av sted, natur og omverden i globaliseringens tid. I forlengelsen av dette kan vi spørre hvilke "omverdensmodeller" [...] som opptrer i Inger Christensens sanger om Jorden. (Fjørtoft 2011: 48)

Det Fjørtoft viser frem – som fx et undvigende lyrisk subjekt, en selvkritisk, selvrefleksiv genbrug af ældre poetiske udtryk, en poesi på grænsen mellem genreforståelser og en opløsning af historisk tid, samt flere lag af kodning og systemer til afkodning i samme poetiske udsagn – peger på et langdigtsperspektiv udviklet på baggrund af den anglo-amerikanske diskussion (Fjørtoft 2011: 76, 186-188).

Fjørtoft udvikler betydningsfulde træk ud fra en kritisk forståelse af langdigtsbetegnelsen, for at relatere Inger Christensens poesi til en række andre poetiske værker. Så når Fjørtoft med et retorisk spørgsmål konkluderer: "Kan vi forstå *alfabet* som noe mer enn et elegisk-apokalyptisk langdigt?" (Fjørtoft 2011: 186), kan vi konstatere at han bruger langdigtsbetegnelsen i en analytisk, akademisk forståelse, selvom han værger sig mod denne brug af betegnelsen, og forøger at afværge angreb mod undersøgelsens grundlag på grund af betegnelsens akademiske vaghed.³

Fjørtofts afhandling viser at *alfabet* må betragtes som et langdigt, da dette perspektiv giver en læsestrategi for poesien bredere iagttagelse,

selvom Fjortoft gerne underminerer betegnelsen til fordel for hans mål om at præsentere økokritiske perspektiver på Inger Christensens poesi. Afhandlingen tjener som et eksempel på hvorfor langdigtet burde accepteres som en akademisk term, helt enkelt fordi det beriger læsningen af poesi i Skandinavien.

Men det er ikke svært at forstå hvorfor Fjortoft vil dække sig mod en akademisk bredside, for det lange digt er i efterhånden en hel del år ikke blevet diskuteret og udviklet i akademisk sammenhæng i Skandinavien. Ingrid Elam (1985) beskriver i sin afhandling om den romantiske versfortælling hvorfor, nemlig fordi den lange digtning nåede sit endelige forfald i og med den romantiske versfortællings bortgang.

Den bundna epik som skrivits från 1800-tallets mitt fram till i dag utgörs av medvetna försök att utnyttja och återuppliva äldre mönster och traditioner och framstår som isolerade insatser (Strindbergs *Stadsresan*, Martinsons *Aniara*, Palms Sverige, *en vintersaga*). I detta sammanhang har versberättelsen sitt intresse som ett sista färskt skott på en död gren. (Elam 1985: 17)

Elam konstaterer at senere tiders lange digte udgør isolerede indsatser der ikke etablerer en genre, for en genre kræver en række værker med ensartede træk der skiller dem ud som et fællesskab. Når Elam i 1985 ser på Palms *Sverige, en vintersaga* (1984), ser værket altså isoleret ud. Elam skriver imidlertid yderligere tre langdigte, og heller ikke Martinsons *Aniara* (1956), og dens dystopiske, episk-influerede poesi, ser fra vores samtid ud til at stå alene. Der er dog unægtelig en længere periode med et markant fravær af lange digte, som Elam tilskriver versepikkens død efter Johan Ludvig Runeberg.

Versepik er groft sagt fortællinger på vers, mens versfortællingen er en betegnelse for romantikkens variant af versepik. Elam undersøger versfortællingens korte livshistorie, men lader os samtidig forstå at versepikken ved versfortællingen, nåede et endegyldigt slutpunkt (Elam 1985: 7). Elam angiver altså den narrative digtnings død, og hun peger på Georg Lukács

Die Theorie des Romans for at karakterisere den episke tradition og versepikkens nødvendige undergang i en splittet tidsalder. Epos er kendetegnet ved en helt og et sammenholdt verdensbillede, men “Når denna enhetliga världsbild går förlorad uppstår en klyfta mellan hjälten och världen, eposet blir ‘omöjligt’. Konflikten mellan hjälte och värld kan då gestaltas antingen i dramats eller romanens form” (Elam 1985: 18). Elam konstaterer efterfølgende, at en versepisk forståelse af Runebergs *Kung Fjalar* (1847) ikke er rammende, til trods for at værket uproblematisk indfanges i en versfortællingsforståelse. Værket udfordrer en episk læsning fordi der ingen helhedsgestaltning er og fordi helten må lide en dramatisk død.

Hos Runeberg blir eposet drama; konflikten mellan individen och det allmänna blir bärande och kan endast lösas med hjälp av individens undergång.

Kung Fjalar bekräftar därigenom slutgiltigt eposets omöjlighet. Dikten får därför också avsluta min genomgång av versepiken under 1800-talets första hälft. En hastig blick framåt visar att ingenting nytt tillförs genren efter *Kung Fjalar*. (Elam 1985: 113)

Elam konstaterer at den versepiske tradition ikke tilføres noget nyt. Cirklerne af genrer er sluttet, og traditionen må betragtes som død. Elam uddrager dog en forestilling om et moderne epos anno 1847 på baggrund af den kritiske modtagelse af *Kung Fjalar*.

Ett modernt epos skulle behöva vara nationellt, subjektivt, lyriskt och dramatiskt på en gång. Det skulle handla om den inre snarare än den yttre världen, det skulle gestalta splittring snarare än enhet. Kort sagt, en inkommensurabel produkt, såsom epos, medan däremot dramat och framför allt romanen anses kunna rymma sådana element. (Elam 1985: 151)

Ud fra den kritiske modtagelse i samtiden præsenterer Elam en forestilling om at det moderne epos måtte være alt andet end det der udgør kernen i versepikken. Derfor kan Elam drage konsekvensen og erklære versepiktraditionen for død, samtidig med at hun kan siges at forudane

en forståelse af langdigte.⁴

Ud over Karlsens, Fjørtofts og Elams beskrivelser af langdigte og lange digte er der siden jeg påbegyndte min undersøgelse, udkommet en del forskning (Lilja red. 2016, Mønster 2016, Larsen 2015). Denne forskning ændrer ikke afgørende på at der stadig er sparsomt med langdigtsteori i Skandinavien, og i den afsluttende diskussion sammenligner jeg kort deres undersøgelser og resultater med mine.

— Anglo-amerikanske diskussioner —

Den anglo-amerikanske langdigtstradition diskuteres ud fra samme storggenre-tredeling i lyrik, epik og drama, som Elam tager udgangspunkt i. Diskussionens kritiske kerne angår langdigtets udfordring af disse traditionelle genredefinitioner og hvorledes den udfordring skal forstås. Diskussionerne bevæger sig i området fra storgenreforståelse hen mod en beskrivelse af langdigtet som noget der befinder sig imellem forskellige genretyper. Et område Altieri angiver som *mellem-værende*. Det er *mellem-værende* fordi teksten er på vej til at realisere forskellige genrer, altså er i krydsfeltet mellem forskellige forståelser og dermed har et mellemværende med forskellige genrer. Jeg vil i dette afsnit optegne diskussionens bredde, inden jeg i følgende afsnit, som et analytisk udtræk af diskussionen, præsenterer fire langdigtskarakteristika der på forskellige måder beskriver langdigtets mellem-værende.

Historisk må fremvæksten af et langdigtsbegreb forstås ud fra den kanon som blandt andre Ezra Pounds *Cantos* (løbende udgivet 1925-1962; 1969), William Carlos Williams *Paterson* (løbende udgivet 1946-58; 1963) og T.S. Eliots *The Waste Land* (1922) udgør (Keller 1993: 534-537). Lynn Keller bemærker at de omtalte langdigtskanoniske digtere startede med at skrive imagistiske digte, altså digte der skulle overbringe en kort, central iagttagelse. Denne post-romantiske lyriks indadvendte perspektiv vokser de ud af og væk fra, når deres digte begynder at inkludere sociologisk,

antropologisk og med stigende frekvens også historisk materiale.

Keller peger på at disse forfattere i deres lange digte når ud over deres lyriske udgangspunkt og konstituerer en ny genre, langdigtet (Keller 1993: 534). Hun beskriver blandt andet hvordan Eliots *The Waste Land* bevæger sig ud over den korte, lyriske iagttagelse gennem en digtkollage-teknik hvor fragmenter og længere passagers skiftende stemmer, leksika og stilarter, står op mod hinanden men alligevel former en helhed. Troen på det fragmenterede kaos i samvirke med en drift mod orden etablerer, ifølge Keller, langdigtet som noget andet end lyrik.

Keller fokuserer på hvorledes det historiske materiale og den lyriske iagttagelse samvirker om et særligt indhold i langdigte, og konstaterer at fortælleren ganske ofte er et individ der taler på vegne af et kollektiv, som i den poetiske forløber for langdigte Walt Whitmans *Song of Myself* (1891). I denne opfordring til en synekdisk læsningsmåde ser vi den langdigtets "autenticitets-ting" som Caspar Eric nævner, og på baggrund af dette samvirke og denne opfordring udvikler langdigtet en særlig lyriske identitetspolitik der, på grund af ikke mindst beat-poeternes langdigte, er blevet kendetegnende for langdigtet som sådan (Keller 1993: 537).

Langdigtets lyriske præsentation bliver dermed en poetisk identitetspolitik, for dens frie brug af historisk materiale og dens personlige perspektiv knyttes tæt sammen i en kritisk poesi, og Keller vil, med sin henvisning til det feministiske slagord "the personal is the political", indfange de bevægelser langdigtet sammenskriver når intimsfæren og det personlige perspektiv blandes med analyser af socialpolitik. Når den yngre generation af digtere i Kellers samtid desuden bevæger sig stadigt nærmere narrativen, medfører det mindre fokus på de modernistiske teknikkers parataktiske udforskning af den fragmenterede perception af en splittet verden (Keller 1993: 556), så langdigtet lægger i hendes samtid yderligere distance til det korte, epifaniske udsagn.

Det moderne langdigt udtrykker således ikke et personligt udsagn på vegne af det kollektive, men er i højere grad et fællesskabsreflekterende individs udsagn i en udstrakt, sammenskrivende poesi. Keller viser, udover sin præsentation af materialets betydning for langdigtets udvikling,

at den anglo-amerikanske forestilling om langdigtet, i modsætning til den skandinaviske, er tæt forbundet med moderne poesi, for Pound, Williams og Elliot er ikke blot hovednavne i den anglo-amerikanske langdigtstradition. De er hovednavne i en anglo-amerikansk forståelse af moderne poesi.

Susan Friedman (1990) skriver, i modsætning til Keller, at det er ud fra sit forhold til det episke digt at langdigtet opnår sin effekt af at være et storslået digt. Det er dog samtidig en vagt defineret formbetegnelse, bemærker hun. Denne mulighed for at være grandios, men umuligheden af formelt at bedømme hvornår det sker, vækker kritiske spørgsmål om hvilke digte og forfattere der fortjener betegnelsen, og hvem der har position og magt til at uddele den. Langdigtsbetegnelsen giver sig ud for at være inkluderende, men er egentlig af ekskluderende karakter, konstaterer Friedman (Friedman 1990: 723). Når langdigtsbegrebet tager afstand fra sin storhed ved at underspille og fremhæve sin længde og optræde som en inklusiv kategori, så forsøger det at dække over en brug der ekskluderer.

Langdigt er en betegnelse, mener Friedman, for en grandios digtning der opnår sin stilling på baggrund af uigennemskuelige betingelser (Friedman 1990: 721-723). Langdigtet er dermed blevet en ny tekstlig magtposition udviklet i forlængelse af det episke digt. Dets placering i traditionen for at gengive noget udsigeligt stort, men opnå sin position gennem eksklusivitet og uklare betingelser, er ikke gunstig for forsøgene på at gøre det til en kritisk, akademisk betegnelse.

As re-criptions of epic conventions, modern “long poems” depend for their ultimate effect on our awareness of the epic norms they undo and redo. Rooted in epic tradition, the twentieth-century “long poem” is an overdetermined discourse whose size, scope, and authority to define history, metaphysics, religion and aesthetics still erects a wall to keep women outside. (Friedman 1990: 723)

Friedman fremholder at langdigtsbetegnelsen er en mur oprettet for at holde kvinder udenfor, men set ud fra Kellers optegnelse af en udvikling

mod et bredere opland af digtere, er det et udsagn der måske må modereres. Friedman påpeger dog stadig noget problematisk, for de forandringer som langdigtet i bevægelsen mod det personlige og intimsfæren har gennemløbet de seneste femogtyve år, er sket på baggrund af en løsere tilknytning til det grandiose. Så når Friedman skal beskrive hvad langdigtet betegner, og hun angiver den magtposition betegnelsen indtager uden at være formelt beskrevet (Friedman 1990: 722), er det en kritisk analyse der må stå som advarsel for enhver undersøgelse af langdigtsbetegnelsen. Langdigtsbetegnelsen kan meget vel præsentere et storslået digt, men hvis betegnelsen ikke skal forblive en eksklusiv og derved ekskluderende omtale, må den, pointerer Friedman, få et formelt grundlag at forstås ud fra.

Den episke kvalitet kan Smaro Kamboureli godt genkende, men langdigtets komplekse forevisning og revurdering af sit historiske materiale, samt den indadvendte og deri umiddelbart lyriske poesi, samt dertil ofte samfundskritiske fortæller, gør at de moderne lange digte er noget andet og mere end episke digte (1991: 53-54). På den baggrund konstaterer Kamboureli, at langdigtet bevæger sig på kanten af genererne. Kambourelis konstatering og hendes afhandlings titel, *On the Edge of Genre*, baserer sig blandt andet på en kritik af Michael Bernstein. Bernstein læser, i sin monografi om det moderne versepos, en række kanoniske langdigte som episke værker (Bernstein 1980). Kamboureli kritiserer Bernstein for at læse blindt ud fra episke kendetegn, da den fremgangsmåde overser en række centrale elementer i digtene og digtenes samvirke med andre traditioner.

Kamboureli noterer at præsensformen dominerer i langdigtene, i kontrast til epikkens bekræftelse af hvad "der huskes". Langdigtet handler om subjektet der bekendtgør at det husker, som en usurpering af den magtudøvelse der ligger i at formulere fortiden (Kamboureli 1991: 59). Denne lokale, personlige fremvisning af historisk materiale afviger kraftigt fra den episke genre.

The propensity to define a long poem of historical material as epic, then, is not always related to the generic rules that

might be found in a text; rather it is produced by the reader's response to the cultural signature of the epic as a privileged genre that tends to 'sing' of historical moments deemed to be important to a culture's development. (Kamboureli 1991: 62)

Det er kun som formulering af fortiden i en nutid der i et sammenholdt verdensbillede peger mod fremtiden, at den episke genre bidrager til en forståelse af langdigtet. Det er altså langdigtets kollektive udsagn, den episke tradition bidrager med en forståelse for, når langdigtet i en poesi der strækker sig ud i længden, bearbejder forestillinger og konventioner om kultur og historie.

Langdigtet kommer dog ved sit subjektive, indadvendte, altså lyriske jeg, på afstand af det episke. Det lyriske jeg er sammenhængskraften i langdigtets forlængede, sammenskrivende poetiske formulering af tid og sted. Ifølge Kamboureli, gør langdigtets samtidig indadvendte og episke elementer det til en særlig aktør i etableringen af en fælles forståelse af tid og sted, og denne subjektive formulering af det kollektive er afgørende ikke-episk. Derfor konkluderer hun at langdigtet arbejder mellem stor-genrerne.

Joseph Riddel (1978) tvivler ligesom Friedman på langdigtsbetegnelsen, men gør det med udgangspunkt i Edgar Allan Poes reservationer over for et langt digt.⁵ Riddel peger i stedet på langdigtets lyriske ufra-
vigelighed som dets afgørende kvalitet. Det gør han med begrundelse i langdigtet som elliptisk, set ud fra Jacques Derridas aporia-forståelse og Paul de Mans forståelse af sprogets retoricitet (Riddel 1978: 466). Det er altså en dekonstruktiv bestemmelse af langdigtet: Langdigtet som en mellem-værende position der er afsøgende uden forhåbning om at afrunde, afslutte eller overhovedet nogensinde nå en slutning, for i langdigtets præsentation af materiale er der en glidning som peger på at sprogets referentialitet lider: "If there is such a 'genre' as the 'long poem' [...] it is a genre that re-reads itself, re-doubles its own commentary, and threatens to undo the very notion of 'genre'" (Riddel 1978: 468). Langdigtets parataktiske stil, dens særlige selvrefleksive, selvrefererende effekt er en fordobling af

kommunikation som forsøger at etablere sproget som reference, samtidig med at denne reference afkobles.

Riddel præsenterer på den måde, hvorledes det lyriske sprogs iterative bearbejdning af sprogets forhold til materiale kan gengive et udsagns intention, men aldrig repræsentere intentionen. Langdigtet er således, ifølge Riddel, et lyrisk produkt af sprogets manglende evne til at gengive materialet, og han konkluderer, i forlængelse af Charles Altieris definition af langdigtet som mellem-værende, at det vil være urimeligt at reducere denne åbenhed til en anden genre end den lyriske.

Altieri (1978) viser, i den artikel Riddel omtaler, hvordan den amerikanske digter Ashberys poetiske modtræk til samtidens æstetiske læsestrategier, er at afvise ideel repræsentation i sin digtning, for at opnå en mere komplet mimesis end det genkendelige tillader. Ved at opøge de samme elementer om og om igen, understreger Ashbery blandt andet konklusionens umulighed og syntesens nytteløshed for “they do not resolve matters but simply restate them in terms that then becomes counters in the everlasting return of the same within altering perspectives” (Altieri 1978: 673). Ashberys langdigte præsenterer, blandt andet ved sin ironiske fortæller og sin forevisning af tænkningens tomhed samt repræsentationens utilstrækkelighed, abstrakte elementer der underminerer enhver afslutning som digtet måtte have (Altieri 1978: 663). Ved at lade mønstre træde frem i de abstrakte elementer, viser Ashbery mønstrene som energiernes og fortolkningens midlertidige agenter der, når han samtidig fratager dem deres tolkningsmæssige midlertidighed, får lov at vise et større ubestemt stof som i digtets længde, kan være med til at bestemme hvad det vil (Altieri 1978: 669).

Det lyriske og det porøses flygtige mellem-værende lægger et fundament for at forstå hvorledes langdigtet virker i et mellem-værende. Altieri viser således, i det mellem-værende, langdigtets særlige mulighed for en kritisk afdækning af sit materiale.

The modern poet had to devise means for evading the forms of literary and analytic thinking which only repeat the cultural

and psychic ills they purport to represent and to evaluate. [...] Structural relations based on poetic logic, then, might disclose the actual emotive basis of these cultural problems in such a way that they revealed the grounds of discontent and disclosed values and forms of psychic energy sufficient for reconstructing imaginative life. (Altieri 1978: 653)

Det mellem-værende fortæller om en historisk, psykologisk og epistemologisk tilstand i samtiden udsprunget af en række spændinger med rod i oplysningstiden. Denne tilstand er en reaktion på en kultur der vil opnå videnskabelig standard og forlade teleologisk tænkning. Det er derfor blevet poesiens projekt at finde en ny måde at vise det subjektive liv frem, hvor det porøse og det lyriske i forening kan samle sig om en poesi der rekonstruerer det subjektive liv (Altieri 1978: 656-657). Langdigtet er altså et poetisk modtræk til den mistro mod idealisme og religiøs tænkning der afliver den dybe version af liv og reducerer livet til sin yderlighed; i det iagttagelige, handling og forestilling.

Den anglo-amerikanske langdigtsdiskussions udgangspunkt i storgenrerne lægger fokus på det lyriske over for det episke, med det dramatiske på sidelinjen, og præsenterer langdigtet som en spænding i litteraturfeltets centrale dikotomi, nemlig modsætningen mellem poesi og prosa. Når både Friedman og Riddel gør opmærksom på at langdigtet ikke nødvendigvis bør betragtes som en genrebetegnelse, viser det en tvivl på storgenrediskussionen som udgangspunkt for en forståelse af betegnelsen. Hverken Friedman eller Riddel kommer dog ud over genre-diskussionen, for Friedman tvivler på langdigtsbetegnelsen på baggrund af at dens episke arvs grandiositet præger brugen, mens Riddel mener at dens afgørende aporia, altså det lyriske sprogs glidende, undvigende betydning, karakteriserer langdigtet.

Langdigtets karakteristika

Altieris forståelse af langdigtet som et mellem-værende, står som en syntese af den anglo-amerikanske storgenrediskussions uafgørlighed. I ét begreb repræsenterer og omfatter det mellem-værende, et flertal af de anglo-amerikanske langdigtsdiskussioner, så når jeg i det følgende angiver fire kendetegn der skal supplere det mellem-værende med karakteristika, er det for at binde den hybride position til nogle positive kvaliteter der forankrer langdigtets vage eller eponyme størrelse. Jeg præsenterer således fire langdigtskarakteristika der beskriver hvordan langdigtet udvikler sig. De fire karakteristika er det *overskridende*, *komplicerede* og *udvendige*, samt det *særlige poetiske bevægelsesmønstre*.

Jeg vil starte med det overskridende aspekt ved langdigtet, som Kambourelis introducerer. Langdigtsbetegnelsen, påpeger hun, opsamlere en række forskelligartede tekster hvis forhold til de lyriske, episke, dramatiske, dokumentariske og narrative genrer har ét fælles moment, nemlig at samtlige teksters genreforhold bearbejdes i længden (Kambourelis 1991: xiv). Kambourelis kritik af langdigtet i en episk forståelse viser hendes centrale pointe om at langdigtets variation og flerfacetterethed modarbejder en genrespecifik forståelse.⁶ Kambourelis anerkender ganske vist at langdigtet i sine sproglige strukturer er relateret til det lyriske, for når langdigtet søger at undvige definition, kan det, i og med en forståelse af den lyriske modus som en modus der søger at udfordre sproget, se lyrisk ud (Kambourelis 1991: 73). Langdigtet er imidlertid ikke lyrisk, da det hverken samler sig, viser et fortættet moment eller opviser et typisk lyrisk subjekt, skriver Kambourelis.

The slippage between subject and object, referentiality and self-reflexivity, makes the poem a host to difference. It goes so far as to sublimate the contesting generic forces at the 'heart' of the whole 'sequence'. It evades interpretation by making interpretation its theme. (Kambourelis 1991: 69)

Langdigtet er ikke-lyrisk fordi det er fortolkende, og denne kritik af en simpel forståelse, til fordel for det underminerende eller unddragende ved at langdigtet øger sin kompleksitet i længden, bringer Kamboureli's forståelse af langdigtet tæt på Riddels forståelse af langdigtets udgangspunkt i en lyrisk aporia eller langdigtet forstået som decentrering. Dermed kan Kamboureli erklære sig enig i Riddels perspektiv på langdigtet som en form der underminerer en læsning af sine generiske træk, så længe læseren indser at Riddels forståelse indebærer at lyrik er en ikke-genre, for i en aporistisk forståelse er lyrik at anse som tekst der sætter spørgsmålstegn ved sin tekstlighed og dermed kategoriserbarhed (Kamboureli 1991: 71-72).⁷

Kamboureli fremhæver således at hun grundlæggende er enig med Riddel og Altieri i at langdigtet er en proces der foregår i det mellem-værende.⁸ Det der skabes, er imidlertid noget helt andet end den mellem-værende position. Langdigtet er snarere en multikodet tekst der ikke lever på én generisk forståelse men på samspillet mellem forståelsesmaksimer, så læseren tvinges til at gentænke sin forståelse af systemets rammer. Langdigtet bliver, ved sin uregerlighed, det Kamboureli karakteriserer som nyt eller friskt.⁹

The long poem, then, makes itself felt through its discontinuities, its absences, and its deferrals by foregrounding both its writing process and our reading act. While it is interested in the materiality of language, it is also concerned with the unreadability of the world's textuality. (Kamboureli 1991: xiv)

Den dialektiske energi i den mellem-værende position gør det muligt for langdigtet at nå ud over sine udgangspunkter. Langdigtet er en form der gennem modstand, modstillinger og undergravning af sin position, omslutter sin ideologi om at agere unikt. Langdigtet skriver sig, som individuel, unik handling med historie og genrer, ind i kulturelle problematikker (Kamboureli 1991: 100), så den poetiske handling i en eller anden grad bliver politisk eller i det mindste diakritisk.

The long poem's aesthetic and ideological complicity is meant to engage the reader in its politicized and therefore political

poetics. Its function is diacritical: we are invited to differentiate among the world-views and forms, more often than not contradictory, that constitute it as a 'new' genre. Moving away from the givenness of facticity through its self-reflexive gestures, disclosing the problematics of mastery hidden behind any sovereign genre, the long poem avoids reconciliation, shuns synthesis. (Kamboureli 1991: 204)

Langdigtet bliver dog aldrig definatorisk eller, som den episke genre, nationalt samlende. Langdigtet udfolder sig i præsens, et tempus der decenterer det lyriske jeg, da tidsaspektet forbliver uforløst ved at være uafsluttet og i konstant bevægelse. Langdigtet samler sig derfor ikke om én forståelse, det samler sig ikke under ét perspektiv og lever fortsat på grænsen til genererne, forstået på den måde at det fastholder generiske og tematiske modulationer og dermed muligheden for at lave en performativ handling (Kamboureli 1991: 103-104). Langdigtet bliver altså aldrig én form og er altid overskridende.

Det komplicerede ved langdigtet, fremhæver Brian McHale (2004). McHale bruger i første hånd langdigte som materiale for en undersøgelse af postmoderne perspektiver. Det han undersøger, er hvilke konturer et postmodernistisk perspektiv kan forevise, når det nu ikke er givet at postmodernisme findes adskilt fra modernisme, særligt inden for lyrik hvor postmodernitet ikke har haft samme paradigmeskabende konsekvenser som den har haft inden for romanen eller arkitekturen. Derfor handler *The Obligation toward the Difficult Whole* (2004) om at vise de steder hvor samtidens langdigte ikke ligger i forlængelse af modernisme, men er anderledes og bryder med sin modernistiske tradition. De postmodernistiske perspektiver der er udviklet for romanen og arkitekturen, er udgangspunkter for McHales læsning af samtidens langdigt, hvor romanens postmodernitet giver en forståelsesramme for hvordan den narrativ, som lyrisk modernisme ellers afsværger, giver sig til kende og kan forstås i et langdigt (McHale 2004: 4, 258).

Det McHale konkluderer, er at langdigtet, ligesom romanen, viser et skift fra at være epistemologisk domineret til at være ontologisk domine-

ret. Det bevæger sig fra at orientere sig mod perception og viden, til at orientere sig mod det fiktionelle, væren og flerfacetterede verdener. Dermed optegner langdigtet en bevægelse mod det rumlige (McHale 2004: 4, 260). McHale viser hvordan langdigtet opnår sin ontologiske nyorientering gennem brugen af motiver og konstruktioner som ellers er kendetegnende for og beskrevet i teorien om den postmodernistiske roman.

På en lignende måde supplerer postmoderne arkitektur med en forståelse for den dobbeltkodning som kendetegner langdigtet (McHale 2004: 9-10). Samlet set giver de en forståelse for langdigtets dekonstruktion, altså det unddragende ved et langdigt, der kan ses når det afvikler og negerer sig selv (McHale 2004: 251). Langdigtet kan, som en fragmenteret helhed, betragtes som en heterotopi (McHale 2004: 16), hvilket samtidig foreviser dets sampling af fundne objekter og dets proces som poetik (McHale 2004: 253-254). McHale redegør, gennem sin forståelse af postmodernistisk arkitektur, for langdigtet som en ny og særlig helhedskoncipering.

Confronted with such puzzles of inside and outside, inclusion and exclusion, and such evidence of the permeability of textual boundaries, one is forced to acknowledge in all of these poems a compelling obligation toward the difficult whole. (McHale 2004: 17)

Til trods for den modernistiske ånd det kunne læses som, er forståelsen af langdigtets komplicerede helhed en postmodernistisk forståelse af at teksten glider over i verden og er en del af den. McHale præsenterer i sine postmodernistiske perspektiver, hvordan langdigtet bør læses og forstås ud fra sit komplicerede del-helhedsspil.

Det udvendiggørende ved langdigtet undersøges af fx Peter Baker (1991). Bakers undersøgelse af langdigtets eksterioritet er en uformel undersøgelse af langdigtet som et etisk udsagn. Med udgangspunkt i langdigtets historiske afvisning af den indre iagttagelse, altså det lyriske jeg, udvikler Baker sin teori om langdigtet som en etisk praksis der arbejder gennem en poesi der vender sig udad.

Both Perse and Char construct texts in which the ethical question of the subject's responsibility toward others is posed in a language that speaks from the difficult site of being aware of differences. These differences are allowed to emerge in part due to the exteriority highlighted by the form of the poetic utterance. The truth these texts urge should not be viewed as the mirror of an interior state or as some personal achievement of the poet – rather our own ethical response is engaged, assuring that the poem's truth emerges in the way of its speaking. (Baker 1991: 75)

De etiske udsagn, som langdigtene i Bakers samtid udvikler i længden, må forstås ud fra filosofiens bevægelse fra fænomenologi til dekonstruktion (Baker 1991: 2-7). De konceptuelle termer der følger af denne bevægelse, er tegnet, diskursen og det hermeneutiske. Derfor forstår han langdigte ud fra det videnskabelige samfunds generelle interesse i den sproglige analyse, men placerer denne forståelse i en maksime om at fortolkning ligger i nødvendig forlængelse af kritik. Langdigtene indgår med andre ord i samfundsdiskursen, hvilket i Bakers optik gør samtidens langdigte til en etisk praksis (Baker 1991: 170-175).

Langdigtets særlige bevægelsesmønster studeres af den tyske modernismeforsker Walter Höllerer. I *Theorie der modernen Lyrik* (1965a) og i en liste af beslægtede postulater udgivet som "Thesen zum langen Gedicht" (1965b), sammenfatter Höllerer sit program for langgedicht. Höllerer bemærker i tysk sammenhæng også fremvisningen af kontraster og bearbejdning som centrale for langdigtet, dog på en lidt anden måde end Kellers identitetspolitik, McHales dobbeltkodning eller Bakers etiske udvendighed

Höllerer fremhæver at det er poesiers kunstneriske mulighed at vise tavsheden, men da det korte digt er blevet et i så høj grad forfinet, veludviklet kunstnerisk udsagn, dyrker det, i modsætning til sin ideologi om at illustrere ved at tie, velbehaget ved enkeltmådighed. Langdigtets udstrakte poesiers modsætning til den asketiske lyrik har overtaget muligheden for at få tavsheden i tale, gennem det Höllerer forstår som langdigtets særlige

bevægelsesmønster.

Langdigtets bevægelsesmønster er kendetegnet ved både åndedrætsverset, "Atem-verse", og versnettet, "Vers-Netz" (Höllerer 1965a: 436). Ud- og indåndingsrytmen som poetisk bevægelse, hviler på Paul Celan, hvis "Atem-wende" beskriver en bevægelse der lader blikket glide frem og tilbage i den poetiske proces. Höllerer skriver at denne frie rytme frem og tilbage bearbejder afstanden mellem materiale, digter, tekst og læser. Den glidende bevægelse frem og tilbage gør det muligt at komme uden for, blive sat fri og se helheden (1965b: pkt. 4–6, 8). Versnettet bidrager med en forståelse af hvordan verslinjerne udspænder et net der indfanger bevægelserne i denne udvikling.

Langdigtets todelte bevægelsesmønster beskriver hvorledes digte i længden udvikler udstrakte tidslige og rumlige iagttagelser, og i sin udtagne iagttagelse omfatter modsætninger og fuldbyrder sine negationer (1965b: pkt. 2-4). Det lange digt er i sit bevægelsesmønster en form der aktivt modarbejder trange forhold.

[...] die Entscheidung zur grenzenüberspringenden Gedichtform, so weit hergeholt das klingen mag, auch eine politische Entscheidung: gegen Wände und Schranken und gegen die Eingrenzung in enge Verhältnisse. Das lange Gedicht läuft an – oder tanzt an gegen die Parzellierung des Landes wie des Geistes. (Höllerer 1965a: 437)

Det lange digt bliver nødvendigvis en politisk form, fordi det i længden overskrider barrierer og bearbejder modsætninger. Höllerer beskriver hvorledes åndedrættets rytme og versnettets organiserende får universets helhed formet gennem digterens princip, ordet, der sammenføjer et kalejdoskopisk materiale i sit forvandlingsorienterede samspil mellem empiri og vision (Höllerer 1965a: 439). Langdigtet er en grænseoverskridende digtform der altid tilvælger helhedens dimension (1965b: 128).

Dermed har jeg ud fra den tidligere diskussion samlet fire karakteristika der gør opmærksom på at langdigtet er kendetegnet ved et særligt poetisk bevægelsesmønster der er overskridende, kompliceret og

udvendiggørende: Kambourelis har en glasklar pointe om de disparate tekster langdigtsbetegnelsen samler, nemlig at langdigtet er kendetegnet ved sin overskridende karakter. McHale viser at langdigtet, til trods for at være unægtelig epokalt modernistisk, opviser en række træk der ikke sædvanligvis karakteriserer modernistisk lyrik, blandt andet danner det en kompliceret poetisk helhed. Baker præsenterer langdigtet som et etisk udsagn, der kommer af langdigtets særlige eksterioritet eller uvendighed når langdigtet i sin længde strækker sig gennem og videre ud end det lyriske jeg, og udvikler en i længden processuel lyrisk praksis der kalder på læserfortolkning og kritisk stillingtagen. Afslutningsvis introducerer Höllerer hvorledes langdigtet opnår sin anderledes karakter gennem et særligt poetisk bevægelsesmønster, hvor versnettets opvisning af det forlængede åndedræt og en særlig netværkskarakter er en ny måde at strække ud efter kunstens mål om at forevise tavshed. Disse fire karakteristika tilbyder kvaliteter og perspektiver at diskutere skandinaviske langdigte ud fra.

3.

Problemstilling

Med denne afhandling vil jeg tilbyde en forståelse af langdigtsbetegnelsen, så den vækker andet end de uklare forventninger jeg indledningsvis præsenterede. Det vil jeg gøre ved at afprøve nogle perspektiver betegnelsen lægger op til, altså udvikle læsestrategiske indgange motiveret af langdigtsbetegnelsen, for at beskrive den udstrakte poesi og udvikle en kritisk forståelse af det skandinaviske langdigt.

Jeg udgår fra nødvendigheden af at diskutere betegnelsen, fordi den hyppige brug gør opmærksom på noget afvigende i poesi der udfolder sig i længden. Jeg vil med udgangspunkt i analyser af enkelte værker undersøge hvad der er “anderledes” i den udstrakte poesi, altså hvad det er en konventionel digtbetegnelse ikke fanger. Det gør jeg i en receptionsanalytisk tilgang, hvor jeg afprøver langdigtsbetegnelsen som læsestrategisk indgang til enkelte, konkrete værk. En fremgangsmåde der bringer klarhed over langdigtsbetegnelsen ud fra enkeltvise eksempler på betegnelsens kvaliteter, så de forskellige læsestrategiske indgange kaster skær over betegnelsen og samlet set bidrager til en kritisk forståelse af langdigtet. Det grundlæggende spørgsmål for afhandlingen bliver således at undersøge: *Hvad gør langdigtsbetegnelsen opmærksom på i den konkret foreliggende poesi?*

Indledningsvis påpegede jeg at betegnelsens sammenskrevne form præsenterer langdigtet som et begreb, samtidig med at den ikke betegner andet end et langt digt. Det selvmotiverende ved betegnelsen så at sige kortslutter dens kritiske forståelse, så vers og udstrakthed som de eneste indgange til at begribe den skandinaviske betegnelse, må betragtes som

bærende kvaliteter for langdigtet og derfor også for en analytisk beskrivelse af betegnelsen.

Længdekvaliteten introducerer umiddelbart en spænding mellem litteraturfeltets centrale dikotomi, poesi og prosa, fordi poesi generelt er kendetegnet ved korthed, mens prosaen typisk udfolder sig i længden. Det er imidlertid ikke prosa–poesi-aksen der udfordres, da langdigtet umiddelbart genkendes som poesi. Tekst der er domineret af poesi kaldes typisk digt, og langdigtet er nærmere en udfordring af samtidens forestilling om digtet og dens konventionelle korthed, end det er en udfordring af prosaen. Jeg betragter altså de konventionelle digtlæsningsstrategier som udfordret af langdigtsbetegnelsen. Betegnelsen udfordrer det lyriske digt som den dominerende repræsentant for poesi i samtidens litteraturfelt, og jeg spørger i denne afhandling hvilken kontraposition den udfordring opretter – og ikke kun som modsætning. Jeg undersøger altså hvordan det poetiske sprog fungerer, når det ikke opretter et lyrisk øjeblik. Dermed bidrager jeg til en kritisk forståelse af langdigtsbetegnelsen ved at spørge: *Hvad udfolder poesi i længden?*

I kølvandet på blandt andre Elams dødserklæring af epikken, er der opstået et behov for nye beskrivelser af poesien. Det skandinaviske litteraturfelt savner begreber der kan træde ind og give en forståelse af moderne lange digte, og måden hvorpå de udfordrer en episk eller lyrisk forståelse. For selvom Karlsen bidrager til en forståelse af skandinaviske lange digte, ved at henvise til det anglo-amerikanske langdigt, efterspørger han samtidig flere læsestrategier, og Fjørtoft ønsker ikke at afvikle det akademiske fællesskabs tvivl på betegnelsen. Så de tidligere skandinaviske diskussioner viser på hver sin måde, at hverken langdigtet eller lange digte er kritiske begreber i den nuværende akademiske diskussion i Skandinavien.

Jeg udvikler en kritik forståelse af langdigtsbetegnelsen ved at afprøve læsestrategier med udgangspunkt i forskellige regionale langdigtsdiskussioner, poesiteori og poetisk funktion. De regionale perspektiver er grundlæggende for undersøgelsen, da den eneste tradition der har en klar langdigtsopfattelse, er den anglo-amerikanske. Det anglo-amerikanske litteraturfelts kritiske diskussioner udgår fra en langdigtsbetegnelse hvis be-

tydning er forankret i såvel kanoniske værker og en selvbevidst traditions digtpraksis. Hvilket fremhæver at betegnelsens betydning er regionalt betinget i højere grad end teoretisk begrundet, da den har en konventionel langdigtspraksis som præmis. Den angloamerikanske diskussion tilbyder med sin tradition og kanon, en forståelse af langdigte i kontrast til den skandinaviske forståelse jeg indledningsvis præsenterede, hvor en uklar betegnelse kun tilbyder en selvmotiverende, eponym forståelse af et poetisk område der ikke er klart afgrænset.

Den vage skandinaviske betegnelse hensætter en undersøgelse af den skandinaviske langdigtsbetegnelse til perspektivernes domæne. Så til trods for at den nuværende eponyme betegnelse kan udlede en kritisk indbyrd af den anglo-amerikanske diskussion, må en forståelse forankres i det skandinaviske litteraturfelt, ud fra en undersøgelse af hvordan betegnelsen åbner for en bedre forståelse af konkrete, skandinaviske digte. Så spørgsmålet om langdigtsbetegnelsens mulige betydning, set i forhold til de skandinaviske traditioner for poesi og lyrik, bliver afhandlingens overordnede spørgsmål: *Hvilke muligheder tilbyder langdigtsbetegnelsen det skandinaviske litteraturfelt?*

Jeg vil i denne afhandling give en kritisk forståelse af langdigtsbetegnelsen ud fra de ovenstående tre spørgsmål:

- 1) Hvad gør langdigtsbetegnelsen opmærksom på i den konkrete foreliggende poesi?
- 2) Hvad udfolder poesi i længden?
- 3) Hvilke muligheder tilbyder langdigtsbetegnelsen det skandinaviske litteraturfelt?

Jeg går sådan frem at jeg først beskriver hvad betegnelsen gør opmærksom på i en samtidig skandinavisk forståelse. Dernæst afprøver jeg hvorledes de regionale diskussioner relaterer sig til konkrete, skandinaviske langdigte. Det er som udgangspunkt den anglo-amerikanske diskussion, jeg op søger og perspektiverer betegnelsens muligheder ud fra, men jeg

kigger også nærmere på den tyske diskussion, inden jeg afsøger en mulig forforståelse for langdigtet i den skandinaviske tradition for lange digte. Disse forskellige indgange til langdigtsbetegnelsen danner baggrunden for at jeg afslutningsvis kan udvikle nye perspektiver på både langdigtets poetiske helhedsdannelse og den betydning poesi udvikler i længden.

Den afsluttende diskussions forening af undersøgelserne vil samle et genrestudie der gør opmærksom på langdigtskvaliteter og belyser indfaldsvinkler, så længe man husker den reservation at langdigtets genresignatur for nuværende er en vag betegnelse. Min undersøgelse er således ikke et genrestudie i konventionel forstand,¹⁰ da jeg i artiklerne undersøger med henblik på en idiografisk erkendelse, altså fortolker det enkelte værk på baggrund af en langdigtspræmis. Jeg afprøver læsestrategier for at øge forståelsen for hvordan langdigtsbetegnelsen gør opmærksom på helhedsannelser og illustrerer større mønstre i det enkelte værk. Denne idiografiske erkendelsesinteresse står i modsætning til en nomotetisk erkendelsesinteresse, der lader områder undersøge for at kortlægge lov-mæssigheder og betydningskategorier.¹¹ Så i modsætning til et teoretisk genrestudies ønske om at udvikle generelle indsigter, fortolker jeg for at oplyse om kvaliteter i de enkelte værker.

Min afsluttende diskussions opsamling af læsestrategiske indgange vil imidlertid udvikle en kritisk forståelse af langdigtet i dens krydsfelt mellem tidligere traditioners diakrone perspektiver (den anglo-amerikanske diskussion, det tyske langdigtsprogram og den ældre skandinaviske tradition for lange digte) og generelle teoretiske perspektiver (poesiteori, den skandinaviske lyriktradition og den funktionelle forståelse).¹² Det er en type genreforståelse som jeg, for at ikke skabe uklarhed om studiets manglende generiske moment, omtaler som en kritisk forståelse. Det er muligt at der ud fra langdigtslæsningerne, vil udskille sig linjer man vil kunne plædere for en tradition og en skandinavisk kanon på baggrund af. En traditionel og kanonisk genreforståelse ligger imidlertid uden for denne afhandlings undersøgelse, da det grundlæggende arbejde for overhovedet at vise langdigtsbetegnelsen som betydende, er den kritiske opgave der må udføres, førend kanon og tradition kan diskuteres.

Det er afhandlingens mål at afprøve langdigt som en læsestrategi, for at indskrive langdigtsbetegnelsen i den etablerede poesiforståelse og gøre opmærksom på en poesi der ved at udfolde sig i længden, er anderledes. Afhandlingens forskellige læsestrategier vil samlet set udvikle en kritisk forståelse af hvad langdigtet kan være og den poesi det betegner.

Struktur og materiale

Afhandlingens fokus på få konkrete værker samler ti langdigte i seks adskilte undersøgelser. De konkrete langdigte er valgt ud fra at de er væsentlige poetiske værker og at de kan udvikle problemstillingens tre spørgsmål. Jeg præsenterer i det følgende hvordan de udvikler problemstillingen.

Jeg vil for det første forsikre afhandlingens præmis om at en langdigtsbetegnelse forefindes og at dens betydning er uklar. Derfor undersøger jeg modtagelsen af Gösta Ågrens *Centralsång* (2013). Den tilbyder et aktuelt eksempel på langdigtsbetegnelse brug, da tre anmeldere uafhængigt af hinanden omtaler den som et langdigt.

For det andet vil jeg undersøge langdigtsbetegnelsen med udgangspunkt i tidligere diskussioner, hvor den anglo-amerikanske traditionsforankrede forståelse og kritiske diskussion tilbyder sig som det mest relevante perspektiv at afprøve. Den må appliceres på et digt der motiverer en sådan læsningsstrategi, hvilket kræver både en forsikring om at det er et langdigt vi har med at gøre og at det har den “autenticitets-ting” Caspar Eric samstemmende med den anglo-amerikanske diskussion, fremhæver som central. De krav opfylder “LANGDIGT” i Yahya Hassans digtsamling *Yahya Hassan* (2013). Digtsamlingens titel opfordrer til en autenticitets-intensiv læsning, og titlen viser en for min afhandling relevant læseopfordring, “LANGDIGT”. Den kritiske opmærksomhed digtet har fået, tilbyder desuden en række tidligere analyser som en komparativ vinkel på mit langdigtperspektivs bidrag.

Den anglo-amerikanske baggrund for den skandinaviske langdigts-

betegnelse er naturligvis ikke ensbetydende med at der ikke skulle være andre steder at opsøge traditioner og forforståelse for langdigte. Karlsen udpeger den tyske langgedichtradition som en mulighed, og efterspørger en undersøgelse af de perspektiver den kan bidrage med. Den undersøgelse udfører jeg ved at afprøve langgedichtraditionens perspektiver på Klaus Høecks *Winterreise* (1979) og Göran Palms *Sverige, en vintersaga* (1984). Begge digte præsenterer i deres titler et forhold til den tysksprogede poesi og motiverer i det hele taget læsninger i forlængelse af den tyske tradition, da de også ud over titlerne indeholder udtalte relationer til tysk digtning i almindelighed og Heine i særdeleshed.

Det at digte kan være lange, er selvfølgelig ikke nyskabende. Det er nærmest det modsatte. Poesien var tidligere underforstået udstrakt og det at samtidens digte er blevet lange igen, gør det interessant at afprøve hvorvidt samtidens langdigte adskiller sig fra tidligere perioders lange digte. Derfor analyserer jeg Johan Ludvig Runebergs lange digte *Elskøytterne* (1832) og *Kung Fjalar* (1844). Runebergs digte er særligt interessante fordi de, som Ingrid Elam konstaterer, er det sidste indslag af episk digtning inden den endelige afslutning på den svenske epos-tradition.

Det bringer os til det tredje og sidste punkt i progressionen. Langdigtsbetegnelsen hjem søges i det skandinaviske litteraturfelt af en eponym forståelse der som en selvmotiverende betydningsdannelse, ufravigeligt forårsager at langdigtet forstås og læses som en slags udstrakt poesi. Derfor analyserer jeg to digte der adskiller sig i deres forskellige måder at opnå længde på, nemlig via sit system og via sin fortælling. Klaus Høecks *Ulrike Marie Meinhof* (1977) og Øyvind Rimbereids *Solaris korrigeret* (2004) opnår komplicerede poetiske helheder på disse to forskellige måder. Jeg undersøger dem for at se, hvilke forskelle det medfører og hvilke langdigtsforståelser den modsætning lægger op til.

Men hvor en langdigtstypologi kan optegne nogle større læsestrategiske konsekvenser af en langdigtsbetegnelse, vil den ikke kunne gå i detalje med det helt særlige perspektiv den samtidig gør opmærksom på, nemlig langdigtet som et digt der udfolder sit udsagn i længden. Det er et spørgsmål der må tages op i samtlige analyser, men når poesien i Lars

Skinnebachs *Enhver betydning er også en mislyd* (2009) og Katarina Frostensons *Flodtid* (2011) udfolder en modstand mod betydningsdannelse, der ikke opfordrer til en læsning ad hverken anglo-amerikansk eller tysk tilsnit, kalder det i stedet på en særlig opmærksomhed på det sproglige da den processuelle poesi undervejs i forløbet udvikler poetiske udsagn på bogstavniveau.

Min afhandlings materiale er disse ti poetiske værker. Ud fra en undersøgelse af deres forskellige kvaliteter vil jeg i seks artikler udvikle læsestrategier til, og i kappens opsamling af artiklerne en kritisk forståelse af, den skandinaviske langdigtsbetegnelse.

4. Teoretiske og metodiske udgangspunkter

Jeg præsenterer i det følgende kapitel de teoretiske udgangspunkter for min afhandling. Kapitlet består af tre afsnit: først præsenterer jeg en receptionsorienteret vers-, poesi- og lyrikforståelse, derefter min tekstanalytiske fremgangsmåde, herunder poetisk funktion, og til sidst en funktionel teoriramme. Jeg vil ud fra disse teoretiske og metodiske udgangspunkter udvikle læsestrategier til langdigte og etablere en kritisk forståelse af langdigtsbetegnelsen.

Versforståelse

Min undersøgelse af langdigtsbetegnelsen tager udgangspunkt i langdigtet som en beskrivelse af poesi der opnår noget anderledes i forløbet. Ud fra en etableret poesiteori og en traditionel forståelse af lyrik vil jeg beskrive hvad det er ved langdigte, der er anderledes.

Frank Kjørups *Sprog versus sprog* (2003) fremhæver verset som afgørende for poesi, og derfor beskriver han poesi som kunsten at læse vers. Kjørups verspoetik påpeger at når vi har med vers at gøre, er sproget blot én orden blandt flere ordner. Poesi er det flertal af mulige læsninger som kontrasterne mellem verslinjens og sætningsdannelsens enhed udvikler, altså kontrasten mellem enjambement og hovedsætningsstruktur (Kjørup 2003: 110). Det flertal af mulige læsninger kræver en særlig versifikatorisk kompetence, og i den følgende gennemgang af Kjørups versrette læsning, vil jeg lægge særlig vægt på hans beskrivelse af begreberne opacitet,

flertydighed, telicitet og vers, som jeg i mine undersøgelser vil bruge til at diskutere langdigtets udvikling af en anderledes poesi i forløbet.

Kjørup udpeger verset som centralt, ved at vise poesi som et resultat af oppositionen mellem et sprog der vendes ved verslinjens kant, og det naturlige sprog. Kjørup bestemmer dermed poesi som en tekstlig konfrontation mellem versets og “syntaksens” (egentlig sætningens) sprog (Kjørup 2003: 284). Konfrontationen gør at læsehandlingen, der ellers er kendetegnet ved at være et selvfølgeligt moment i betydningsdannelsen, havner i fokus når der er vers involveret.¹³ Denne formelle beskrivelse af poesi som konfrontation har et tæt slægtskab med pragerskolen og Roman Jakobson. Kjørup præsenterer da også Jakobsons formulering af den poetiske funktion, og udlægger samtidig sin særlige indramning af den poetiske funktion.

Poetisk funktion indebærer en drejning af den kommunikative opmærksomhed ind mod kommunikationsmediet, nemlig selve sproget, herunder en mere eller mindre markant sløring – via flertydiggørelse – af reference til fordel for selvreference (henholdsvis “transparens” til fordel for “opacitet”) (Kjørup 2003: 27).

Kontrasten mellem vers og sætning skaber en opak mening i de to linjers mellemværende, fordi den skaber en flerhed af mulige læsninger. Den mulighed kontrasten udvikler, viser Kjørup som poesiens grundlæggende flertydighedsprincip. Flertydighedsprincippet betegner de poetiske muligheder der udvikles, når den betydningsskabende proces’ afsporede fortolkningsinstans søger mod andre ordner og forståelser end de umiddelbare. Flertydighedsprincippet fremhæver sproget som middelbart, altså som middel til mening, fordi “*Verset vender sproget imod sproget selv*” (Kjørup 2003: 227).¹⁴ Poesiens flertydighedsprincip peger for Kjørup på at poesi åbner for en indsigt i hvordan sprog gengiver andre semiotiske systemer, andre ordner og andre verdner, fordi versets poetiske flertydighedsprincip afslører den prosaiske foregivelse af ligefrem reference, sproget ellers søger at oprette.¹⁵

Lingvisten Eva Skafte Jensen gør imidlertid opmærksom på at sprog generelt fungerer på baggrund af flertydighed: den pragmatiske (det vil sige dagligdags) sprogbrug søger dog i sit forløb at entydiggøre det flertydige, mens poesi søger at opretholde sprogets flertydighed (Jensen 2007: 66). Det ville således have været mere konsistent med Kjørups udtalte forudsætning om at udlægge versets sproglige midler, når han for eksempel skriver at “Verset så at sige lever af sprog og kan sagtens leve med ikke at synes at give mening, bare det giver form” (Kjørup 2003: 250), hvis han holdt sig til at præsentere det normalpragmatiske som poesiens offer, og ikke sproget. Med hjemmel i den pragmatiske klarhedsmaksime kan Kjørup påpege at verset opererer på sætningens helhedsprincipper, så ud-sagnet går fra transparens mod opacitet. På den baggrund stemmer hans konklusion om at den poetiske funktion tager afstand fra et klarhedsprincip og hviler på et flertydighedsprincip (Kjørup 2003: 106-107). Et konsistent fokus på denne udvikling ville elegant overføre Roman Jakobsons definition af den poetiske funktion, som et sprogligt lighedsprincip der udvikler sig i forløbet (Jakobson 1960),¹⁶ til Kjørups beskrivelse af kontrasten mellem verslinje og sætningshelhed.

Kjørup skriver desværre at poesien forbyrder sig mod sproglige principper, til trods for at han viser at den forbyrder sig mod normative principper.¹⁷

Den versrette meningsudfoldelse kan ikke betragtes som i normalsproglig forstand logisk, men i sin egenskab af poetisk: alogisk. Er verset imidlertid, for det normallogiske synspunkt, en principielt kaotisk størrelse, så er det til gengæld, poetisk set, i den største, ja skønneste orden. Versifikation er et af det poetiske sprogs fremmeste midler til at skabe “ordentlige” digte: sådanne som siger noget der ikke kan siges på andre måder, i form af andre ordner. (Kjørup 2003: 104)

Kjørup ser bort fra at sproget ikke meddeler sig semantisk men funktionelt, når Kjørups omtale af det normalsproglige og det naturlige sprog i forlængelse af en prosaisk eller “syntaktisk” læsemåde, hviler på en nor-

meret eller grammatisk opfattelse af sprog og ikke sprogbrug. Det gør han helt i modsætning til sin beskrivelse af poesiens sprog, hvor det er konkrete digte og ikke poesiteori han tager udgangspunkt i (Kjørup 2003: 225).¹⁸ Denne glidning behøver han imidlertid ikke, for Kjørup viser at sproget vender sig med verset og opretter fakultativ *sproglig* mening, altså mulige læsninger eller det vi kan kalde valgbare læsninger. Det versificerede sprog fungerer med andre ord poetisk, når det sproglige forløb muliggør sideløbende, alternative læsninger. Kjørup knæsætter ifølge med denne tankegang verslinjen "som en dynamisk formdannende enhed". Den er formende fordi verset opretter fakultativ enhedsdannelse, og dynamisk fordi disse valgbare muligheder opretter flertydighed i det tekstlige udsagn (Kjørup 2003: 239-241).

Verslinjens dynamiske formdannelse er central for Kjørups verseteoris større epistemologiske projekt, da det netop er i verslinjeskiftets overskridning af grænsen mellem sproglige systemer, at poesien afspejler grænsen mellem verden og dens billede (Kjørup 2003: 256). Det særlige ved verslinjen er at den umiddelbart præsenterer teksten som bevidst formet. Den kunstneriske formning viser intention og et markeret afsenderforhold, hvilket giver en umiddelbar oplevelse af mening og helhed (Kjørup 2003: 247). Versets enhedsformning giver en oplevelse af samlet vision og fordrer en æstetisk læsning af verslinjerne, hvilket får læseren til at søge mod og måske ud over grænsen for den mening teksten umiddelbart tilbyder. Denne tro på en større mening med det kunstneriske sprog, er versets teliske karakter.

På baggrund af versets teliske karakter forårsager versets linjeskift en forskudt menings søgen. Den forskudte menings søgen omtaler Kjørup som sekundært ikonisk, fordi den udgår fra den primære, sproglige betydningsdannelse er kompromitteret. Kjørup udstikker verslæsningens sekundære, nye kompasretning ud fra læserens ikoniske vilje til at finde versbetydningskabende vej (Kjørup 2003: 257, 259).

Versifikatorisk læsning er potentielt metaforisk læsning. At læse et givet syntagmatisk forløb versret vil sige at læse det paradig-

matisk: med *vertikale* betydningsrelationer for øje, på tværs af de af den horisontale syntaks naturligt givne. (Kjørup 2003: 271)

Kjørup forklarer at verset fungerer på baggrund af versifikationens ordpløjning (altså dens vending af mening), der som et betydningsadskillende træk peger på en sekundær komposition i versificeret sprog. Han gør opmærksom på at en versret læsning fremtvinger “semantiske brudflader i det sproglige forløb og herigennem mentale billeder som ikke uden for versets således betydningsladende ramme lader sig modellere” (Kjørup 2003: 271). Det er altså i tiltro til en højere mening, at søgningen mod flere eller andre ordner finder sted i versets og sætningens mellemværende, og en versret læsning vil metonymisk pege på de muligheder og spændinger der opstår i dynamikken som udsagnets oppositioner opretter.¹⁹

Derved indstifter verset en såkaldt polygraf tekst, forstået som en flerhed af synlige niveauer der kalder på en flerhed af perceptuelle foci, som læseren må få til at flugte i sin versrette læsning af det flertydige (Kjørup 2003: 311). Kjørup skriver videre at “Snarere end en form for umiddelbar harmoni udgør verset således et redskab for middelbar harmonisering, en harmoni af højere semiotisk orden end natursproglig tyding hhv. umiddelbar perception lader ane” (Kjørup 2003: 293). Harmonien kan imidlertid ikke garanteres, for hvorvidt læserens vilje til at finde en helhed og ad formen tillægge den poetiske funktion betydning, faktisk lader sig motivere i en totalt versifikatorisk søndersprængt tekst, er ikke en selvfølge af en verskompetent læsning.

Den umiddelbart vellykkede følelse af at blive ét med det navnløse transcendenteste gestaltning, altså en vellykket holistisk form–indholds–korrelation (med endnu andre ord: en tilfredsstillende fortolkning), er kun en potentiel mulighed. Denne potentielle mulighed står i kontrast til den ulykkelige følelse ved en tekst der ikke forløses, men fremmaner betydningens uudgrundelighed og afmagtens dysforiske paralysé, når læseren møder den poetiske teksts afgrund ved verslinjens endepunkt (Kjørup 2003: 325). Så når verset viser sig ikke at udløse den lovede helhedsge-

staltning, fører den teliske tiltro til mening, læseren tilbage til de udsigelsesforhold Kjørup udpeger som udgangspunktet for analysen af verset (Kjørup 2003: 25).

Kjørup bemærker at poesi opstår i tillid til det kunstneriske sprog, altså versets teliske karakter, så en versret læsning fordrer en forståelse af en opak tekst der, på baggrund af sprogets flertydighedsprincip, tilbyder et kompleks af konventioner og ordner, og dér efterspørger en særlig versifikatorisk kompetence. Kjørups beskrivelse af vers ud fra det kunstneriske sprogs teliske karakter, gør opmærksom på hvorfor poetiske læsninger søger ordner og systemer.

Versets teliske karakter er således perspektiver for både min undersøgelse af hvorledes et digt i længden har mulighed for stadige iterationer (altså gentagelser eller gengivelser) i sin poetiske afvigelse fra en entydig rute, og for en teoretisk indgang til at undersøge de særlige realiseringer af den poetiske opacitets flertydighed langdigtet udvikler, når det versifikatoriske arbejde med at gengive og foregive andre verdensordner foregår i et udstrakt forløb.

———— Poesi som sproglig hændelse ————

Verslinjen kan bidrage til at adskille poesien fra prosaen i det ydre, men for at skabe en fuld forståelse for hvad poesi er, må man også se på poesens indholdsside, påpeger Erling Aadland (2014). Poesiens indholdsside er for eksempel den sproglige hændelse René Rasmussen omtaler som en iscenesættelse af den navnløse hændelse (Rasmussen 2015: 252).

Rasmussen skriver at verslinjen umiddelbart er kendetegnende for poesien og endda helt central for den, men hverken verslinje eller typografi er ensbetydende med poesi (Rasmussen 2015: 264). De er kun få blandt flere udmærkende træk som fx korthed, lyrisk jeg og grafiske signaler (Rasmussen 2015: 265). Det afgørende for poesi er derimod det Rasmussen kalder den sproglige hændelse, som giver plads til den

navnløse hændelse (Rasmussen 2015: 252). Den sproglige hændelse beskriver Rasmussen ud fra en forståelse af poesi som sprogets fokus på sproget (Rasmussen 2015: 252, 254, 256, 258). Rasmussen diskuterer således poesiens hændelser i forlængelse af Roman Jakobsons beskrivelse af sprogets poetiske funktion, men tager udgangspunkt i en kritik af den centrallyriske traditions kendetegn. De centrallyriske kendetegn kritiserer han for at være et problematisk udgangspunkt for poesilæsninger, for poesi er en sproglig hændelse der ikke nødvendigvis indebærer et konkret jeg.

Hence there is no overall I responsible for the poem. On the contrary, lyric poems often reflect a depletion or dissolution of the I that may appear explicitly in the poem's statements. (Rasmussen 2015: 275)

Det er i højere grad end det lyriske jeg, tekstens udsigelsesforhold der er afgørende for digtets mulighed for at være unikt. Poesiens binding til det skrevne, altså til sproget, fremhæver at poesi er afhængig af sine tekstuelle træk, altså er afhængig af at være tekst men ikke af et jeg i denne tekst. Den poetiske tekst finder sin særlige udsigelse i muligheden for at præsentere subjektiv tale om noget der er førsjektivt, som Rasmussen ifølge med Rabaté (1996) kalder subjektiv non-subjektivitet (Rasmussen 2015: 277).²⁰ Det finurlige lyriske sprog bør således nærmere forstås som en approksimation mod det et eller andet, sproget imidlertid ikke kan fange (Rasmussen 2015: 261).

Det lyriske jeg er for Rasmussen derfor et svagt kendetegn, da det poetiske udtryk lige akkurat finder sin særlige karakter i det der ligger uden for det lyriske subjekt. Digtet fremkalder mere end det beskriver, som Rasmussen formulerer det, da tekst i de blanke områder efter enjambement og ved andre udfordringer af forholdet mellem tale og skrift, på metonymisk facon peger udover sproget ved at være et særpræget sprog der forbyrder sig mod normerede principper og den generelle kommunikations idealer (Rasmussen 2015: 278).

They bring language to a crisis; or, to use another metaphor, language is turned against itself. They contain a language that reacts against itself, but simultaneously observes or identifies the very act by which it reacts against itself and it slides into “the unknown.” (Rasmussen 2015: 279)

Det ukendte poesien gør mulig, som Rasmussen forklarer som det tilbageværende eller tiloversblevne, knæsætter han som “det navnløses hændelse”.

Sprogets hændelse og det navnløses hændelse er i Rasmussens brug ikke adskilte hændelser men relaterede, for når poesien problematiserer og nedbryder samfundets diskurser, introducerer den simultant det navnløse sådanne diskurser ellers forsøger at holde nede eller fylde med mærkelige former (Rasmussen 2015: 280-281). Rasmussen påpeger med andre ord at det poetiske sprogs arbejde med at øge fortolkningsmulighederne, sker på baggrund af en bearbejdning af konventionerne mellem indhold og udtryk til fordel for det arbitrære, altså sprogets flertydighed. Det han set i forhold til Kjørup fremhæver, er hvorledes bearbejdningen også kan foregå på sprogets indholdsside lige såvel som på udtrykssiden.

Rasmussens og Kjørups præsentationer af henholdsvis den sproglige hændelse og versets poetik diskuterer poesi ud fra henholdsvis sprogets indholdsside og udtryksside. Når jeg præsenterer de to betragtninger som afgørende for denne afhandlings poesiforståelse, omfatter præsentationen ikke al den poesiteori artiklerne udgår fra, men er indikativ for afhandlingens forståelse af poesi og læsning af vers.

Kjørups og Rasmussens forskellige indgange viser at langdigtet er poesi, fordi det bringer sprogets flertydighed i forgrunden. Samtidig gør betegnelsen opmærksom på at dens poesi ikke er en typisk poesi, da den fremhæver en udstrakt kvalitet, der på en eller anden måde udgør en poesi der kræver en anden betegnelse.

Langdigtsbetegnelsen fremhæver sin længde, som en kvalitet der gør dens poesi anderledes, hvilket bringer langdigtet i opposition til det konventionelle digts korthed.²¹ En beskrivelse af den kontrast er der variationer over i samtlige regionale langdigtsdiskussioner.²² Den kortfattede digtforståelse langdigtet i det skandinaviske litteraturfelt står i opposition til, er den centrallyriske. Så for at positionere langdigtet i samtidens litteraturfelt, må en kritisk langdigtsforståelse udvikles i dialog med den etablerede beskrivelse af centrallyrik.

Peter Stein Larsen præsenterer en kortlægning af samtidens lyrik med udgangspunkt i udsigelsesinstansen og en centrallyrisk tradition.

Centrallyrik definerer jeg som monologiske tekster, i hvilke et poetisk subjekts stemme forlenes med en høj grad af autoritet og autenticitet, og i hvilke dette digteriske subjekt figurerer som det entydige centrum i et poetisk univers, hvor alle betydnings-elementer er samstemte. Som værker har centrallyrikkens tekster et karakteristisk helhedspræg og i stilistisk henseende en høj grad af homogenitet. Et nøgleord for den centrallyriske strategi er beherskelse. (Larsen 2009: 10)

Centrallyrik betegner i Larsens opdaterede udgave, den samtidspoesi der fordrer at blive læst som virkelighedsbesnærende udsagn eller i det mindste ikke opfordrer til en fortolkning af tvivlsomme udsigelsesforhold. Så når Larsen stipulerer en samtidig forståelse af den centrallyriske tradition, og restaurerer muligheden for en læsestrategi der handler om noget andet end udsigelsens aporia, genindsætter han muligheden for en udforskning af udsigelsens og materialets indbyrdes glidende, undvigende forskydninger.

Larsens formål med at fremhæve centrallyrikkens tradition, er at beskrive samtidspoesien. Derfor opretter han en oppositionel beskrivelse han kalder interaktionslyrik, der omfatter digte kendetegnet ved en anfægtet udsigelse og stilistisk heterogenitet.²³ Interaktionslyrik i opposition

til centrallyrik, optegner binære poler i et modsætningernes kontinuum, så oppositionsforholdet tilbyder læsestrategier til samtidslyrikkens digte.

Ifølge Larsen er det særligt givende at betragte samtidens lyrik ud fra udsigelsesinstansen, der fremhæver modpolerne som enten monologiske eller heterologiske poesityper. Dermed gentænker Larsen de overordnede poetiske læsestrategier ved at samordne nyere teoriens fremhævelse af udsigelsen med en ældre skandinavisk tradition for at tale om centrallyrik. Ud fra Larsens kortlægning af samtidslyrikken kan jeg positionere langdigtet i forhold til en etableret beskrivelse af lyrikken.

Det er imidlertid ikke givet at langdigtsbetegnelsen lader sig placere i Larsens beskrivelse af poesifeltet, for hans kortlægning af den interaktionslyriske tradition kritiserer kraftigt genrebetegnelser der diskuteres ud fra enten lyrik–episke oppositioner eller i spændet mellem poesiens punkt og prosaens linje (Larsen 2009: 209-212). For eksempel kritiserer Larsen prosadigtet i forlængelse af Henning Howlid Wærp, der skriver at prosadigtets særegne styrke er dets genrevaghed. Så selvom prosadigtet tendentielt kan betegne korte, koncentrerede tekster, kan Larsen ikke desto mindre konstatere at “begrebet prosadigt er lige så uhåndterligt og upræcist som udtrykket kortprosa” (Larsen 2009: 212). Larsen skriver videre at sådanne vage betegnelser typisk karakteriserer teksterne enten i limboet mellem prosa og poesi, eller som hybridforståelser eller som dekonstruktive perspektiver. Den type vage betegnelser resulterer i fragmenterede og vilkårlige tekstiagttagelser, hvor en fremhævning af andre træk i de selvsamme tekster, ville foranledige en anden kategorisering (Larsen 2009: 211-216).²⁴

De vage betegnelser lider ligesom langdigtsbetegnelsen, under en mangel på teoretisk refleksion og en mangel på konsensus. Derfor vækker de usikkerhed om hvorvidt betegnelsen overhovedet dækker over noget. Så Larsen foreslår de centrallyriske og interaktionslyriske traditioners relationelle samspil som en mere dækkende indramning af denne del af poesifeltet. Larsens opsummering af vage genrebetegnelser er lammende for en ukritisk brug af langdigtsbetegnelsen. Kritikken understreger behovet for en kritisk forståelse af langdigtet, ikke så meget for den an-

gloamerikanske langdigtstradition, der kan præsentere sin forståelse på baggrund af en kanoniseret række værker og derfor sagtens kan arbejde med formens friere bestemmelse, men for den tvivlsomme skandinaviske betegnelse, der behøver kvalitative træk for ikke at gentage de vage betegnelser fejl og mangler.

Larsens oppositionspar åbner imidlertid op for en langdigtsbetegnelse, da det ikke bidrager med betydende relationelle aspekter på den udstrakte poesi. Til trods for at Larsens monografi behandler poesi af både kort og lang karakter, præsenteres poesien konsekvent som en kort og afgrænset form: for det første er både lange og korte digte citeret uden den udeladelsesmarkering der eller burde signalere at der er tale om uddrag og uden en beskrivelse af deres placering i en større helhed. Set ud fra Larsens eget ønske om at læse det poetiske udsagn ud fra relationen mellem det kompositoriske og det stilistiske kan den manglende helhedsorientering ikke være tilfredsstillende. Såvel den kompositoriske helhed som den stilistiske variation undertrykkes i denne præsentation af materialet, og til en vis grad også i analysen.

For det andet omtales samtlige monografens citater i en underforstået korthed som enten digte eller lyrik. Det er en konsekvent omtale som udviser hvorvidt der er tale om afsluttede lyriske iagttagelser eller kun uddrag.²⁵ Den manglende angivelse af helhed giver et forvrænget indtryk af være afrundet. Det kan ud fra Larsens intention om at ville vise hvordan det interaktionelle digt forsøger at komme ud over teksten, ikke være kritisk tilfredsstillende at helhedsudtrykket undertrykkes.

For det tredje er analysen af relationen mellem ideologisk helhed og det udsigelsesmæssige, ligeledes domineret af en underforstået korthed. Larsens opposition mellem det centrallyriske og interaktionslyriske bygger på prosa som en modpol til centrallyrik, hvor længde fremhæves som en prosaisk kvalitet og gør langdigtet til en del af den interaktionslyriske tradition (Larsen 2009: 209-216). Larsens placering af forfattere der udpræget skriver langdigte, som Klaus Høeck, Ursula Andkjær Olsen og Martin Glaz Serup, i den interaktionslyriske tradition, forstærker indtrykket af en entydig polarisering af længde.²⁶

Larsen placerer langdigtet i den interaktionslyriske tradition ud fra analyser der lader den lyriske digtnings korthed stå kategorisk.²⁷ Denne samtidigt underforståede og kategoriske korthed præsenterer en mulighed for at indsætte langdigtet som en poetisk form der opviser noget andet end lyrik. Hvis betegnelsen kan positivt begrundes.

— Tekstanalytisk fremgangsmåde —

For at få øje på langdigtets “anderledes” poesi, vil jeg opsøge sproglige teorier der kan perspektivere det udstrakte. Jeg benytter en komparativ fremgangsmåde i tråd med den tradition for tekstanalyse jeg i indledningen citerede Atle Kittang for.

Kittang beskriver tekstanalysens mål om at skabe en forståelse for teksten på baggrund af de træk der viser en relation til eller omformning af traditionen (Kittang 2012: 15-18, 36). Det er en videreudvikling af den formelle analyse, Kittang og Aarseth udvikler i deres tekstanalytiske standardværk *Lyriske strukturer* (1998[1968]).²⁸ I *Lyriske strukturer* præsenterer Kittang, hvorledes den digteriske holdning i et litterært værk manifesterer sig på to plan: i digterens forhold til den verden som udtrykkes gennem sproget, og i hans forhold til selve sproget som kunstnerisk materiale (Kittang & Aarseth 1998[1968]: 30). Når Kittang beskriver sproget som både medie og materiale for poesi, begrundes han en tekstanalytisk fremgangsmåde med afsæt i en opmærksomhed på sprog.²⁹

Kittangs læsninger sammenvæver sine sproglige perspektiver ud fra den foreliggende tekst, i en analytisk bevægelse hvor materialet i en nykritisk forståelse af spændinger får indflydelse på valget af teoretiske rammer.³⁰ I forlængelse af Kittangs tekstanalytiske fremgangsmåde lader jeg de konkrete langdigte motivere teoretiske perspektiver ved at tage analytisk udgangspunkt i den foreliggende teksts ligheder med og forskelle til poesitradition og -teori. Den komparative, sprogligt fokuserede fremgangsmåde kendetegner en stor del af nyere nordisk litteraturkritik,³¹ så

min beskrivelse af langdigtsbetegnelse som læsestrategiske indgange, er mindre oprørende i dag end da Stanley Fish præsenterede lyrikken som en læsestrategi (Fish 1980). Den receptionsorienterede fremgangsmåde er blevet en etableret måde at beskrive poesi, hvis tradition gør det muligt for mig at beskrive og diskutere langdigtsbetegnelse "anderledes" poesi som læsestrategier til langdigte.

Overordnet set opstår muligheden for at studere poesi i et receptionsperspektiv fremfor i et klassisk udgangspunkt i intention, i kølvandet på en generel sproglig drejning i det tyvende århundrede. Det er en sproglig drejning der blandt andet er motiveret af Ferdinand de Saussures *Cours de Linguistique Générale* (1916) som genoplivede en analytisk fokus på tegnets to sider, indholdssiden og udtrykssiden (Saussure 2013 [1996]: 98-99).

Lingvistikken introducerer med det dobbeltsidede sprogtegn både et videnskabeligt paradigme kendetegnende for strukturalismen, og en analytisk adskillelse af udtryk og indhold der er central for den tekstanalytiske fremgangsmåde som sådan. Det dobbeltsidede sprogtegn opdeler sproget i en udtryksside der er håndgribelig, og en indholdsside der er mere svært tilgængelig og mystisk at indkredse. Denne analytiske adskillelse tilbyder en forståelse for den glidende, undvigende poesi uden at fiksere den, for det dobbeltsidede tegn fremhæver sproget som et system der former en ydre substans. Det lingvistiske perspektiv på sproget som form og substans, er grundlaget for at jeg kan karakterisere langdigtets vage betegnelse som selvforklarende, mens det i et større litteraturteoretisk helhedsbillede er baggrunden for at fremhæve læserens andel i tekstens betydningsdannelse.

Ud fra sin teori om sprogets formning af substans, konkluderer Saussure at mening er et socialt fænomen der finder sted på baggrund af et sprogsystem (Saussure 2013 [1996]: 112). Et sprogsystem fungerer ligesom det økonomiske system ved at organisere ligheder mellem ting der tilhører forskellige ordner (Saussure 2013 [1996]: 115-116). Sprogsystemet bryder dog med den økonomiske analogi på ét væsentligt punkt, for det er i sprogsystemet umuligt at spore den interne værdis relation til

andre ordners værdihierarki. Betegnelser får i sprogsystemet kun værdi, “valeur”, i den modsætning de opretter til andre betegnelser i systemet (Saussure 2013 [1996]: 125-126). Sproget er altså et system hvor delene er synkront uafhængige af andre betydningssystemer og kun opnår værdi i deres relation til hinanden, i systemet (Saussure 2013 [1996]: 124).

Jeg studerer langdigtet ud fra en forståelse af sprogsystemet som selvstændig meningsdannelse. Det gør jeg for eksempel samstemmende med Martin Glaz Serup, der fremhæver at en stor del af samtidens poesi er en relationel poesi, der fungerer æstetisk ved at lade forskellige sociale sfæres udsagn give en anden mening, når de i et poetisk værks ramme indtræder i en anden tekstlig og poetisk konteksts anderledes relationelle forhold (Serup 2013: 47). Med udgangspunkt i en forståelse for det relationelle sprogsystem og den relationelle poesi, inddrager jeg perspektiver på hvorledes det sproglige materiale langdigtet inddrager, bliver betydende. Den relationelle optik gør det muligt at studere hvorledes langdigtet fungerer på baggrund af en stilistik som Höllerer, i modsætning til lyrikens højstemte sprog, fremhæver som et hverdagens sprog. Den relationelle poetik giver også perspektiver på en poesi der, som Keller beskriver, er kendetegnet ved at gengive forskellige historiske og personlige kilder (Höllerer 1965, Keller 1993).

Den strukturelle teori gør det muligt at undersøge relationelle forhold og tekstfunktion ud fra en forståelse af poesi som *parole*, altså sprogbrug. På den måde kan jeg udrede, hvordan en poetisk sprogbrug understreger det anvendte sprogs mangfoldighed som noget ganske anderledes end sprogsystemets, altså *langues*, relationelle totalitet. Men for at beskrive hvordan langdigtet udvikler den særlige autenticitetsting eller identitetspolitik, behøver jeg en teori der formulerer hvorledes et socialt normeret sprogsystem overhovedet kan udtrykke noget individuelt. Emile Benvenistes teori om “enunciation”, udsigelse, tilbyder en forståelse af hvorledes udsagn bliver til i en udsigelsessituation. Udsigelse er Benvenistes knæsatning af den specifikt situerede aktivering af sprogsystemet, der præsenterer en teori om systemets åbning for det individuelle (Kirby 1997: 44).³² Benvenistes udsigelsesteori danner rammen for mine diskussioner

af hvem der siger noget i hvilke sammenhænge, og hvordan det udgør et individuelt udsagn, i overensstemmelse med Kjørups, Rasmussens og Larsens analytiske udgangspunkt i udsigelsesteori.

Sprogsystemet forstået som relationelt betydningsdannende, tilbyder perspektiver på hvordan et langdigt lader sine udsagn optræde i relation til eller præsentere forskellene mellem de forskellige stemmer der kommer til udtryk og udvikles i teksten. Det er således et sprogligt perspektiv der gør det muligt at beskrive nærmere, hvorledes langdigtet i forløbet udvikler det Baker formulerer som langdigtets eksterioritet (Baker 1991), altså det udvendiggørende ved langdigtet, han også kalder dets etik.

Poetisk funktion

Formalismen skriver sig ind en diskussion af hvordan det poetiske udsagn skaber noget andet end det systemet muliggør. Fx skriver Viktor Sklovskij at poesien må undersøges for sine egne sproglige love, når han udvikler en forståelse af poesien som et særsprog (Sklovskij 1993: 19).

Særsprogsforståelsen fremhæver at poesi fungerer ved at bremse eller forstyrre den sproglige læserytme, så poesi er det umiddelbart forstyrrende der vil gøre opmærksom på en meddelelse om det særlige. Poesi er ifølge Sklovskij kendetegnet ved denne særsproglige rytme der forstyrrer normen og dermed desautomatiserer sproget, så teksten udvikler en opmærksomhed om det ikke-sprogligt omtalte, det "reelle". Sklovskij bemærker at poesiens normalsproglige forstyrrelser kan blive normerende, og således en automatiserende sprogbrug der ikke længere optræder poetisk (Sklovskij 1993: 19, 30-31). Det præsenterer et ad notam for min analyse af langdigtet som både digtning og længde samtidig, at det poetiske kan ophøre når den iterative forstyrrelse efterhånden bliver norm. Sklovskijs beskrivelse af poesiens særsproglige bevægelse forespørger således en undersøgelse af hvorledes langdigtet fortsat udvikler poesi i sit udstrakte sprogforløb.

Den formalistiske forståelse af poesi som særsprog, har været afgørende for den beskrivelse af poetisk funktion pragerskolens hovedskikkelse Roman Jakobson senere præsenterer. Jakobson skriver at når sproget udvikler en særsproglig fokus på meddelelsen som meddelelse, bliver modtageren opmærksom på sproget (Jakobson 1960: 356). Den opmærksomhed på meddelelsen præsenterer Jakobson som en af sprogets funktioner, nærmere bestemt den poetiske funktion. Sprogets poetiske funktion opstår af at ækvivalensprincippet udfoldes i kombinationsaksen, altså når en sproglig lighedsudvikling, som fx en gentagelse eller fokus på et sprogligt paradigme, udgør sprogets forløb. Sproget udvikler med andre ord opmærksomhed på sproget selv, når det som en lighedsudvikling i forløbet står i diametral modsætning til den opmærksomhed et logisk metasprog skaber om den sproglige meddelelse – fordi den poetiske lighedsudvikling ikke insisterer på metasproglig klarhed, men på at være et sprogligt forløb (Jakobson 1960: 358). Ud fra Jakobsons forståelse af poesi som en betydende lighedsudvikling i forløbet, vil jeg studere og beskrive hvad der i langdigtets udstrakte poetiske sprogforløb, fungerer anderledes.

Jakobson beskriver prosaens udvikling af et nærhedsprincip i forløbet som en kontrast til den poetiske funktions udvikling af et ækvivalensprincip eller lighedsprincip. Det forklarer hvorledes prosaen udvikler sig metonymisk, mens poesien udvikler sig metaforisk (Jakobson 1995[1965]). Modsætningen opretter en formel opposition der bliver brugt til at bestemme litteraturfeltets centrale dikotomi: poesi og prosa.³³ Vi genkender således Jakobsons stipulering af poesien og prosaen, når Ole Karlsens henviser til Atle Kittang for at forklare de teoretiske tanker bag sin udvikling af en langdigtslæsningsstrategi der kortlægger langdigtet langs den horisontale tekstakse, men yderligere gør nedslag langs en vertikal og lyrisk sprogakse (Karlsen 2008: 115).

Karlsen henviser til Kittangs beskrivelse af hvorledes tekster læses enten langs den metonymiske dimension, hvor læseren horisontalt og lineært læser prosaisk, eller langs den metaforisk-meningsudvidende dimension særegen for digtet, hvor teksten kan frigøre en vertikalt-centreret meddigtning (Karlsen 2008: slutnoter side 137). Det teoretiske

fundament for Karlsens langdigtslæsningsstrategi er således Jakobsons ækivalensprincip og hans bestemmelse af prosaen som metonymisk og poesien som metaforisk,³⁴ men at Karlsens læsestrategi fører længere tilbage end Kittang, gør ikke strategien mindre valid. Det påpeger blot at langdigtets længdekvalitet kunne undersøges på ny med tydeligere afsæt i Jakobsons beskrivelse af henholdsvis poesiens og prosaens forskellige forløbsudvikling.

Funktionel teori

I det følgende afsnit opsøger jeg en funktionel teori for at kunne diskutere sprogforløbets udvikling af poetisk funktion. En tydeligere funktionel rammesætning tilbyder et grundlag for en diskussion af langdigtets udvikling af en anderledes lighedsdannelse, altså et perspektiv på langdigtets poetiske helhedsdannelse.

Pragerskolens arbejde med funktioner er blot den ene af to skoledannelser der viderefører og udvikler Saussures teori om det dobbeltsidede sprogtegn. Jeg arbejder i høj grad videre ud fra den anden, Københavnerskolen.³⁵ Københavnerskolen beskriver i traditionen efter Louis Hjelmslev, det sproglige tegn som en funktion af sine to siders forskelligartede udvikling i forløbet (Hjelmslev 1993[1943]: 55). Hjelmslevs teori fremhæver at indholdssiden og udtrykssiden består af yderligere ét moment af betegner- og betegnet-karakter, som han foreslår termerne form og substans for.

Sprogtegnet er således en funktion af et samarbejde mellem to sproglige formninger, udtryksform og indholdsform. De er arbitrært koblede og hver især selvstændigt etablerede, men sammen indgår de tegnfunktion (Hjelmslev 1963: 42, 100; Hjelmslev 1993[1943]: 99). Teorien gør opmærksom på at såvel udtrykssiden som indholdssiden er en sproglig formning af substans, hvor de to sider hver for sig udgør sit selvstændige bidrag til betydningsskabelsen, men sammen indgår tegnfunktion.

Funktion er et forenende og formidlende begreb der på den ene side fremhæver at sprog indgår funktion i afhængigheder og forbindelseslinjer mellem forskellige sproglige størrelser, og på den anden side gør opmærksom på at sproglige størrelser fungerer på en bestemt måde og optager en bestemt plads i forløbets kædedannelse (Hjelmslev 1993[1943]: 31). Hjelmslev beskriver altså funktion i spændet mellem en logisk-matematisk forståelse og den etymologiske forståelse der træder frem i talen om hvordan noget fungerer (Hjelmslev 1993[1943]: 31). Lingvisten Peter Harder påpeger at et akademisk funktionsbegreb helst ikke må overdri-ve den almene forståelse af funktion, da den almene forståelse udviser funktionsbegrebets grundlæggende aggregat-karakter (Harder 2010: 160-162). Harder fremhæver at funktion er effekten af sammensætning, altså for det første er kendetegnet ved gentagelse og selektion, for det andet ved at være af del-helhedskarakter, og for det tredje ved at indgå som en del af sprogets dynamiske system.

En funktionel teoriramme om poesiens arbejde med sproget, åbner min tekstanalyse for en sproglig betydningsdannelse der i forløbet søger at være noget andet end konventionel mening. På baggrund af en funktionel analyse kan tekstanalysen fx kobles til et affektteoretisk perspektiv, der i sin illustration af hvorledes sproget overdrager følelse på en anden måde end den konventionelle, gør at vi kan se en følelsesmættet udsigelse (Ngai 2005: 14; Lilja 2006: 134-138). Det kan affektteori på baggrund af Hjelmslevs funktionelle teori om sprogets middelbarhed. Teorien understreger at form har en funktion, men at funktion ikke nødvendigvis er mening.

Sprogets middelbarhed

Hjelmslevs funktionelle sprogteori gør opmærksom på at sprogets elementer tilbyder sig til betydningsdannelse. Det er en teori om sprogets middelbarhed der befrier sproget fra semantisk nødvendighed, og gør opmærksom på at tekst kan betyde hvad som helst og samtidig ingenting.

Hjelmslevs analytiske metode møder her et kritisk punkt poststrukturelle strømninger producerer muligheder ud fra. De muligheder vil jeg beskrive ud fra en kort gennemgang af den tradition for sproglig tekstanalyse min fremgangsmåde skriver sig ind i.

Den litterære tekstanalyse er grundlagt på en række litteraturkritiske strømninger der for at sætte analysen fri til at undersøge sprogets egne udgangspunkter og formål, ville bryde med tekstens relationer til henholdsvis historie, forfatter, sociologi og psykologi.³⁶ Gradvist som de kritiske strømninger sætter teksten fri til at betyde noget, begynder de sproga autonome betragtninger at dominere den poetiske beskrivelse. Strømningernes med tiden dominerende status inden for tekstanalyse, fører til en kritik af deres afvisning af sprogydre faktorer og den medfølgende marginalisering af disse faktorerens relevans for digtningen.

Én af de poststrukturelle tænkere der er kritisk overfor opdelingen i tekst og sprogydre faktorer, er Jacques Derrida. Derrida konstaterer at der ikke er noget "tekstens udenfor": "il n'y a pas de hors-texte" (Derrida 1997: 158). Der er ikke noget udenfor, hvilket skyldes at vores læsning af ikke bare bøger men verden, dominerer tale i en sådan grad at tale refererer tekst og ikke tekstens udenfor (Royle 2004: 175). Derridas udsagn er et eksempel på et poststrukturelt perspektiv der relaterer individet, samfundet og historien, til det sproglige system, og tendentielt gør det sproglige system til det kognitive system.

Den poststrukturelle iagttagelse der i særlig grad påvirker min tekstanalytiske fremgangsmåde, er Derridas analyse af dikotomiers i grunden hierarkiske struktur. Derrida gør opmærksom på at selvom dikotomier præsenterer sig som oppositioner, indstifter de hierarkier mellem sine termer (Madsen 2011: 171). Det latente hierarki dikotomierne opretter, viser Nicholas Royle som en form for nykritiske spændinger (Royle 2004: 171), fx når poststrukturelle analyser fremhæver spændingsfelter i tvetydige ord, uforenelighed både mellem hvad teksten siger og hvad den gør, og mellem bogstavelig og figurativ mening (Johnson 2004: 33-41), tekstuelle spændinger hvis ahierarkiske dikotomier åbner for nye perspektiver på blandt andet langdigtets helhedsdannelse.

Kritikken rammer Hjelmslevs analytiske udgangspunkt i teksthelheden, hvorfra han i en analytisk bevægelse nedover mod afsnit og sætninger beskriver en fremgangsmåde der deler helheden i en udstykning hvor man søger at opretholde delene som størst mulige (Hjelmslev 1993[1943]: 52-54). Hjelmslevs analytiske fremgangsmåde udvikler større strukturelle enheder, ofte dikotomier, og den poststrukturelle kritik gør opmærksom på at en sådan bevægelses dikotomier, er mindre ligefremme end de ser ud til. Samtidig præsenterer kritikken, dikotomiernes spændinger som muligheder og indgange til blandt andet at diskutere det overskridende ved langdigtets poetiske sprog, samt langdigtets poetiske betydningsdannelse og langdigtets helhedsdannelse i forhold til en konventionel forståelse af lyrikkens centrale iagttagelse.

Hjelmslevs analyse af teksthelheden fremholder ikke desto mindre en beskrivelse af sproget som et tilbud om mening, hvilket kobler en tekstanalyse med udgangspunkt i hans teori, til en bredere semiotisk ramme (Eco 1984: 45). Hjelmslevs fremgangsmåde gør opmærksom på nogle semiotiske grundprincipper, når analysen konkluderer at sprog ikke er kendetegnet ved mening men ved at tilbyde ikke-betydende figurer der former substans og muliggør betydning (Hjelmslev 1993[1943]: 43).

Hjelmslevs teori om tegnsystemets mindste betydningsdele gør det fx muligt at læse langdigtets poetiske betydningsdannelse ud fra Charles Sanders Peirces tegntypologiske tredeling: symbol, indeks og ikon, hvor symbolsk betydningsdannelse er baseret på konventioner, indeksisk er baseret på diagrammatiske forhold som skema eller lighed, og en ikonisk betydningsdannelse er baseret på identiske forhold (Peirce 1950: 104). Peirces tegntypologi bidrager med pragmatisk-logiske perspektiver på poesens forstyrrelse af det sproglige tegn, ved at tilbyde en forståelse af hvorledes fx langdigtets enlige bogstav eller poetiske helhedsdannelse kan udvikle en sideløbende betydningsdannelse i den poetiske billedsides mere åbent tilgængelige, tertiære semiotiske forløb.³⁷

Hjelmslevs teori om sprogets tegnfunktion redegør for sprogets middelbarhed og giver en forståelse af sproget som middel til mening. Sproget som middel til mening giver andre discipliner mulighed for at

bidrage med perspektiver på hvad det sproglige forløb udvikler, og giver perspektiver på et sprogligt forløb hvor konventionerne udfordres, så betydningsdannelsen havner i forgrunden.

———— Fonematik og glossematik ————

Med udgangspunkt i Hjelmslevs teori om tegnfunktionens to formelle sider, indholdssiden og udtrykssiden, udvikler jeg et analytisk perspektiv på langdigtets poetiske forløb. Analysen udgår fra at udtrykssidens fonematiske forløb og indholdssidens glossematiske forløb samlet set udgør en funktionel helhed. Det giver et receptionsorienteret helhedsperspektiv jeg kan undersøge langdigtets helhedsdannelse ud fra.

Fonematik er et begreb jeg afleder af skellet mellem de betydningsadskillende fonemer, altså bogstaver eller lyde, og deres betydningsbærende funktion når de indgår morfemer, fx ord. Det analytiske skel mellem et betydningsadskillende og et betydningsbærende plan fremhæver hvordan bogstaver og lyde er afgørende på to forskellige niveauer af betydningsdannelsen (Hjelmslev 1963: 100; 1943: 43).³⁸ Skellet gør således opmærksom på en flertydighed, når man i poesiers særsproglige forløb skal afgøre om et /i/ optræder som en selvstændig enhed eller som en del af en større enhed. Så poesiers forhindringer for en læsning af betydning, bringer, ved at gøre opmærksom på at den svære afgørelse af om et bogstav er betydningsadskillende eller betydningsbærende, læserens afhængighed af en sproglig forståelse i forgrunden for læsningen – hvilket både viser fonemets tilbud om at være betydende, altså lydens eller bogstavets åbenhed for fortolkning, og viser at poesiers arbejde med flertydighed sker ud fra en profilering af sprogets interne betydningsdannelse. Den fonematiske analyse er med sin fokus på bogstavets deltagelse i betydningsdannelsen, et skelsættende perspektiv på de poetiske muligheder der udvikles i forløbet.

Glossematik introduceres af Louis Hjelmslev som et begreb for vi-

denskabens om det der minder om fonemer, men fungerer på indholdssiden og udgør en art indholds bogstaver eller indholdsfigurer, som Hjelmslev kalder glossemer. Det teoretiske udgangspunkt er at sprogets indholdsside, på samme måde som udtrykkssiden, giver sproglig form til en ikke-sproglig substans (Hjelmslev 1993: kapitel 15).³⁹ Så ligesom sprogets udtrykksside former fonemer (lydelementer) blandt foner (det lydkontinuum taleorganerne tillader), former indholdssiden glossemer (indholdselementer) i et betydningskontinuum (det betydningskontinuum som det kognitive tillader). Glossemerne er altså betydningsadskillende men ikke betydningsbærende, på samme måde som bogstaver på udtrykkssiden er betydningsløse men i kombination bliver betydningsbærende, når de etablerer ord og sætninger. I denne forståelse bidrager glossematik med et perspektiv på indholdssiden befriet fra semantisk nødvendighed.⁴⁰

Denne fremgangsmåde til en funktionel analyse af sprogforløbet formelle sider, åbner for at diskutere hermeneutiske problemstillinger angående mening og del-helhed, ud fra en forståelse af betydningsdannelse hvor mening står som en mulig funktion af større sproglige helheder, men ikke som et nødvendigt resultat. Det at sproget tilbyder sig til meningsdannelse, gør opmærksom på at sprogsystemet træder ind i relation til en anden, større helhed. Den teoretiske forståelse af sprogets middelbarhed gør det muligt at diskutere den overskridende bevægelse, Höllerer, McHale og Kamboureli hver på sin måde beskriver (Höllerer 1965, McHale 2004, Kamboureli 1991), ud fra hermeneutiske helhedsmodeller som fx den rhizomatiske, der angiver sproget som relativt isolerende, men indlejret i bevægelser der mangfoldiggør sprogsystemets indholdsside (Deleuze & Guattari 2005 : 29), eller den semiosfæriske, der placerer sprogsystemet i en dialogisk udveksling med en række sidelejlrede semiotiske systemer eller ordner (Lotman 2005 [1984]: 216; 1990: 136-137)⁴¹. En forståelse af sprogets middelbarhed lader fx rhizom- og semiosfære-teori træde ind som hermeneutiske modeller for den komplicerede helhedsdannelse sprogtegnets to formelle sider udvikler i forløbet.

Teorikapitlets tre afsnit optegner forskellige læsestrategier til langdigtet: for det første åbner den etablerede poesiteori for pragmatisk under-

søgelse af langdigtsbetegnelse opmærksomhed om en “anderledes” poesi, for det andet åbner den komparative tekstanalyse for at læse det skandinaviske langdigt i relation til tidligere langdigtsdiskussioner, og for det tredje åbner den funktionelle teoriramme for at videreudvikle den tekstanalytiske forståelse af helhedsdannelse og middelbarhed. På baggrund af de forskellige læsestrategier vil min afhandlings samlede analyser udvikle en kritisk forståelse af langdigtet og positionere det i samtidens litteraturfelt.

5.

Opsummering af artiklerne

I det følgende afsnit opsummerer jeg kort mine seks artiklers afdækning af afhandlingens problemstilling: I den første artikel viser jeg at samtidens skandinaviske litteraturfelt behøver langdigtsdiskussioner og relationer for at udvikle en kritisk forståelse af betegnelsen (Madsen 2016c).

I de næste tre artikler præsenterer jeg perspektiver ud fra traditioner og relationer, først ud fra den anglo-amerikanske diskussion (Madsen 2017), så den tyske langgedichtteori (Madsen 2016b) og til sidst på baggrund af en skandinavisk tradition for lange digte (Madsen 2015a). Artiklerne forankrer de tidligere diskussioner og positionerer langdigtet i samtidens litteraturfelt.

På baggrund af min afdækning af tidligere diskussioner kan jeg i de sidste to artikler udvikle nye perspektiver på hvad langdigtet etablerer. Først og fremmest tilbyder jeg perspektiver på langdigtets helhedsdannelse (Madsen 2015b). Jeg viser derefter hvorledes den tentative helhedsdannelse gør det muligt at udvikle mening i udtryksformen (Madsen 2016a). Dermed konkretiserer mine artikler i læsestrategier til skandinaviske langdigte, nogle af de muligheder en kritisk forståelse af langdigtsbetegnelsen indebærer.

Jeg må i artiklerne af og til afvige fra den terminologi jeg præsenterede under de teoretiske udgangspunkter. Artikelformatets begrænsede omfang tillader kun tydelige problemstillinger og efterspørger klare linjer, så jeg må til tider afstå fra at fx fremholde langdigt som en læsestrategi, og mere tværsikkert udgå fra en langdigtsbetegnelse.⁴² Det er nødvendigt for at fastholde artiklernes særskilte foci, men i kappens større perspektiv fastholder jeg, at langdigtsbetegnelse for nuværende er en vag betegnelse i Skandinavien.

Artikel 1: Langdigtsbetegnelsen i brug

(2016c) “Langdigtsbetegnelsen: En genrediskussion i anledning af modtagelsen af Gösta Ågrens *Centralsång*”

Den første artikel undersøger langdigtsbetegnelsens brug i den skandinaviske samtid. Med udgangspunkt i tre anmelderes langdigtsbetegnelse af Gösta Ågrens *Centralsång* (2013), konstaterer jeg at langdigtsbetegnelsen er i brug. Jeg bemærker der ud over, at hverken John Swedenmark i *Ny Tid*, Michel Ekman i *Nya Argus* eller Jessica Poikkijoki i *Österbottens tidning* forklarer hvad de mener med betegnelsen.

Jeg undersøger anmeldernes brug for at se hvad langdigtsbetegnelsen gør opmærksom på i *Centralsång*. Det viser sig at betegnelsen er motiveret af et digt i værket. Et digt der nævner et langdigt. Anmelderne introducerer ikke desto mindre langdigtsbetegnelsen som afgørende for deres vurdering af *Centralsångs* kvaliteter, så betegnelsen får en central betydning i anmeldernes kritiske bedømmelse. Anmeldernes brug af betegnelsen sammenligner jeg med den anglo-amerikanske forståelse. Jeg kan på den baggrund konstatere, at når betegnelsens vage, selvmotiverende forståelse tillempes på et værk der omtaler et langdigt, leder det til beskrivelser af poetiske kvaliteter som i høj grad kan relateres til den anglo-amerikanske diskussion. Min undersøgelse viser at anmeldernes ukritiske brug af betegnelsen på mange punkter ligner og kan uddybes af den anglo-amerikanske diskussion. Anmeldelserne opnår i anmeldelsesgenrens begrænsede omfang, naturligvis ikke den dybde eller refleksion som den anglo-amerikanske tradition tilbyder, men de når ikke desto mindre at vise en forståelse der lægger sig tæt ind til den kritiske diskussion. Det gør de dog uden at optegne relevante relationer til lignende værker, hvilket ellers er en sammenlignende opgave kendetegnende for anmeldelsen.

Lighederne mellem den anglo-amerikanske og skandinaviske brug viser at en kritisk, skandinavisk langdigtsbetegnelse er en mulighed, og forskellene peger på at de tidligere langdigtsdiskussioner har perspektiver der umiddelbart tilbyder at berige diskussionen af langdigt i det skandinaviske litteraturfelt.

Artikel 2: Tillempt anglo-amerikansk diskussion

(2017) “TING JEG IKKE HAR GJORT TIT”. Et langdigtsperspektiv på Yahya Hassans ‘LANGDIGT’”

Yahya Hassans digt “LANGDIGT” (2013) har modtaget vid kritisk opmærksomhed, men er ikke tidligere blevet læst som et langdigt. Artiklen fremholder, at den anglo-amerikanske langdigtsdiskussion ellers tilbyder perspektiver på linje med de politiske og etiske temaer Hassan-kritikken i øvrigt beskæftiger sig med.

Artiklen udvikler sin analyse ud fra en tredelt forståelse af langdigtet: først og fremmest viser jeg dets poesi som proces, et perspektiv der gør opmærksom på hvorledes langdigtets materiale udvikles i en poetisk bevægelse der insisterer på udsigelsens unikke position. Dernæst viser jeg hvordan langdigtet betragtet som relationel poesi, demonstrerer udsigelsespositionen i “LANGDIGT” som ren opposition. Til sidst tilbyder jeg et helhedsperspektiv på dette unikke, oppositionelle langdigt, der gør opmærksom på hvordan den poetiske ambiguitets helhed komplicerer og umuliggør en udtømmende læsning af langdigtet, og der ud fra udlægger jeg hvordan “LANGDIGT” fungerer ved at insistere på eskalerende konfrontationer.

Ud fra mit langdigtsperspektiv kan jeg ikke kritisere en centrallyrisk forståelse af “LANGDIGT”. Jeg må dog efterspørge en mindre justering af hvad den interaktionslyriske tradition medfører, for længde sprænger ikke nødvendigvis det monologiske, og det serielle behøver ikke nødvendigvis at underminere det enhedsdannende. Min analyse af “LANGDIGT” viser langdigtets indlejrethed i tidlige og rumlige dimensioner, samtidig med at det modsætter sig entydig mening, og gør opmærksom på at poetiske oppositioner kan udvikle ikke kun individuel men også personlig mening, når dets poesi i forløbet insisterer på ét jeg.

Artikel 3: Det tyske langgedicht

(2016b) “Tyske vinterspor i nordisk langdigtning: Göran Palms *Sverige en vintersaga* og Klaus Høecks *Winterreise* set i lyset af Walter Höllersers langgedicht-program”

Den tredje artikel undersøger det Ole Karlsen kortfattet omtaler som den tidlige germanske langgedicht-tradition. Jeg undersøger Göran Palms *Sverige en vintersaga* (1984) og Klaus Høecks *Winterreise* (1979) der begge er kritisk-komparative, politiske vinterlangdigte med metapoetiske indslag, som i indhold og form kan spores tilbage til en tidligere germansk langdigtstradition. Palms og Høecks optegnelser af rejser i nordiske, poetiske vinterlandskaber opviser nogle fællestræk Höllersers beskrivelse af langdigtet som et anderledes poetisk bevægelsesmønster, viser som langdigtstræk.

Jeg kommer dog frem til at der ikke eksisterer en særskilt langgedichtforståelse i den tyske litteratur. Langgedicht-begrebet indføres af Höllerser i forlængelse af en række anglo-amerikanske poetikker, som han opsøger for at give en forståelse af mulige, fremtidige, tyske langdigte. Karlsen vil formentlig vække opmærksomhed om en tidligere tradition for lange digte på tysk, altså den tradition i hvilken Heine blandt andre skrev lange digte før Höllersers anglo-amerikansk-inspirerede program indførte en langgedicht-betegnelse. Det er imidlertid en helt anden undersøgelse end den et langgedichtbegreb lægger op til. Jeg præsenterer i artiklen kortfattet nogle af de perspektiver, også den tradition udvikler.

De betragtninger Höllerser gør sig over langdigtet, viser ikke desto mindre en anderledes tilgang til en kritiske langdigtsforståelse. Så jeg kan ud fra langgedichtteoriens beskrivelse af langdigtets særlige poetiske bevægelsesmønster og langdigtet som en art semiose, udvikle perspektiver på det skandinaviske langdigt.

Artikel 4: Skandinavisk forforståelse

(2015a) “Runebergs kritiske form for fællesskab: En læsning af *Elgskyttarne* og *Kung Fjalar* som langdigte”

Den fjerde artikel beskriver i hvor høj grad der er en langdigtsforforståelse at hente i den skandinaviske litteraturhistorie.

Elams studie af den episke genres død viser at det lange digt udspillede sin rolle i Sverige i midten af det nittende århundrede. Det, at der mere end hundrede år efter dens bortgang vokser en ny række lange digte frem, peger imidlertid ikke på at den episke genre har fået nye skud på stammen, for allerede de sene lange digtes skud strittede skævt og var ikke længere, som Elam påpeger, så episke. Elams tvivl på det episke som en forståelsesramme for Runebergs sene lange digte, giver en mulighed for at diskutere en grobund for det skandinaviske langdigt. Det giver også muligheder for at udvikle en forståelse af en eventuel skandinavisk særart.

Jeg beskriver i hvor høj grad det anglo-amerikanske langdigtsperspektiv kan omfatte og beskrive Runebergs første lange digt, *Elgskyttarne* (1832), og hans sidste, *Kung Fjalar* (1844). Som kontrast inddrager jeg, en række perspektiver fra den tidligere Runeberg-forskning. På baggrund af min læsning af de to digtes forskelle, præsenteres *Kung Fjalar* som et mellem-værende der, til trods for at fx Fjortoft og Keller konstaterer at langdigtsbetegnelse vokser frem i modernismen, gør opmærksom på at langdigtet også i Skandinavien, har en tradition der strækker sig længere bagover.

Jeg konkluderer at Runebergforskningens beskrivelser af forskellene på det sene lange digte, *Kung Fjalar*, og det tidlige, *Elgskyttarne*, minder om den anglo-amerikanske diskussion af langdigtets afvigelse fra en storgenforståelse. Så min artikel om Runebergs episke digtning, præsenterer at der på baggrund af en digtning der kraftigt afviger fra traditionelle episke træk, også i Skandinavien er blevet diskuteret lange digte i forhold til storgenrer. Hvilket blandt andet viser et behov for diskussioner og beskrivelser af den post-romantiske lange digtning.

Artikel 5: Poetiske helhedsperspektiver

(2015b) “To aspekter af helhed og to typer langdigte: En afprøvning af Jakobsons poesiformalisering på Høecks *Ulrike Marie Meinhof* og Rimberids *Solaris korrigeret*”

Jeg viser i denne artikel, hvordan langdigtet kan forstås med udgangspunkt i Jakobsons teori om poetisk funktion. Min analyse fremhæver at det afgørende er hvilket forløb der udfolder det poetiske lighedsprincip. De sproglige forløb kalder Jakobson henholdsvis den semantiske og den positionelle dimension, altså sprogets indholdsside og udtryksside.

Jeg analyserer langdigtene *Ulrike Marie Meinhof* (1977) af Klaus Høeck og *Solaris korrigeret* (2004) af Øyvind Rimbereid og beskriver hvorledes langdigtene viser sig at være overvejende motiveret af en lighedsudvikling i det ene forløb, der følgende dominerer, altså opererer på, den anden. *Ulrike Marie Meinhof* er motiveret af den positionelle dimensions udvikling af poesi, altså en udtryksform der dominerer over indholdsformen, mens *Solaris korrigeret* er motiveret af en indholdsformning.

Jeg gør dernæst opmærksom på, hvorledes de motiverende formningsforløb udvikler en særlighed helhedsdannelse.⁴³ Min analyse adskiller to typer langdigte, den inkluderende type og den samlende type. Den samlende type beskriver hvordan formningens strenge principper umiddelbart samler en underliggende kaotisk, rhizomatisk strøm, som i langdigtet *Ulrike Marie Meinhof*. Den inkluderende type beskriver hvordan den mangfoldige, betydningsrige form middelbart gør det muligt at inkludere forskelligartet materiale fra andre systemer i semiosfæren, som i langdigtet *Solaris korrigeret*.

Artiklen præsenterer dermed to typer langdigte, det samlende og det inkluderende, som jeg adskiller ud fra hvilket sprogligt forløb den poetisk funktion udvikler sig i. De to typer langdigte udgør to forskellige helhedsaspekter: det umiddelbare, som er en rhizomatisk helhedsdannelse, og det middelbare, som er en semiosfærisk helhedsdannelse.

Artikel 6: Poesiens betydningsdannelse i forløbet

(2016a) “Når poesien deltager i økokritikken, finder betydningen sig i lydene: Om det fonematiske niveau i Katarina Frostensons *Flodtid* og Lars Skinnebachs *Enhver betydning er også en mislyd*”

Jeg undersøger i den afsluttende artikel, hvorledes langdigtet udfolder sit udsagn i længden. Der er altså fokus på langdigtets udstrakte poesis mulighed for at udvikle en selvstændig betydningsdannelse i forløbet.

Ud fra Hjelmlevs beskrivelse af de formelle figurers betydningsdannelse, fortolker jeg Lars Skinnebachs *Enhver betydning er også en mislyd* (2009[2011]) og Katarina Frostensons *Flodtid* (2011). Min fonematiske analyse udvikler en forståelse af langdigtets særlige udvikling af betydning i det betydningsadskillende, ved at vise hvordan det sproglige forløb udvikler alternativ mening i sprogets ellers betydningsadskillende elementer. Det jeg viser, er med andre ord at bogstaverne udvikler en betydningsbærende funktion i forløbet, altså at bogstaverne ved sig selv bliver betydningsbærende.

Frostensons *Flodtid* gør i sin særlige “flodpoetiske” fonematik opmærksom på at der som én følge af forløb, opstår mening på trods af poesiens sarsproglige forhindringer, så sproget af sig selv danner et økokritisk udsagn. Skinnebachs *Enhver betydning er også en mislyd*, derimod, modarbejder sproglige udsagn i sin særlige “dronepoetiske” fonematik, og viser at sprogets ophobning af materiale ad sig selv opretter økokritisk mening, på trods af forsøg på at afværge udsagn i værket. Det sproglige løsøre opretter et indeksikalsk grundlag for en økokritisk læsning og meningsdannelse.

De to langdigtes henholdsvis intensionelle og ekstensionelle fonematiske poesi viser således sit poetiske potentiale frem, i en betragtning af langdigte som poesi der udvikler udsagn i længden.

6. Afsluttende diskussion

Indledningsvis gennemgik jeg hvor påfaldende ofte langdigtsbetegnelsen anvendes af kritikere, forfattere og akademikere, i forhold til hvor lidt den har været genstand for en akademisk betragtning. Gennemgangen viser den skandinaviske langdigtsbetegnelse som en uklar betegnelse, hvis brug og åbenhed efterspørger en diskussion af hvad der motiverer den.

I dette afsluttende kapitel vil jeg diskutere mine undersøgelser af langdigtsbetegnelsen. Jeg konkluderer på teoretiske tilgange, tilbyder læsestrategiske indgange og gennemgår mine svar på problemstillingens tre spørgsmål. Jeg forholder desuden afhandlingens bidrag til den tidligere forskning, placerer langdigtet i samtidens litteraturfelt og drøfter hvilke perspektiver undersøgelserne fremadrettet tilbyder både langdigtsforskningen og litteraturvidenskaben generelt.

Jeg vil starte med det grundlæggende spørgsmål og de læsestrategiske indgange, inden jeg bevæger mig videre til de efterfølgende spørgsmål og de fremtidige perspektiver.

1) Hvad gør langdigtsbetegnelsen opmærksom på i den konkret foreliggende poesi?

Jeg har i seks artikler afprøvet nogle forskellige perspektiver motiveret af den svage skandinaviske langdigtsbetegnelse. De seks artikler afprøver sådan set tre indgange: pragmatiske, relationelle og funktionelle. De pragmatiske anskuer langdigtet som betegnelse for en “anderledes” poesi, de relationelle diskuterer skandinaviske langdigte i relation til regionale

traditioner og diskussioner, mens de funktionelle henter perspektiver i sproglige teorier. Jeg præsenterer først deres resultater hver for sig, og viser bagefter hvordan deres perspektiver i fællesskab bidrager til en kritisk forståelse af den skandinaviske langdigtsbetegnelse.

De pragmatiske indgange er opmærksomme på en “anderledes” poesi i de konkrete langdigte, fx i opposition til det lyriske digt – i en konventionel forståelse af det lyriske digt som en fortættet iagttagelse, et indre perspektiv og et lyrisk jeg. Undersøgelserne tager udgangspunkt i poesi som individuel sprogbrug,⁴⁴ hvilket blandt andet giver en opmærksomhed på udsigelsen, altså hvem der taler hvor og hvornår. Læst ud fra udsigelsen, fremstår langdigtet som en udvikling af et særligt tekstuelt forhold mellem materiale og identitetspolitisk handling. Heri opnår langdigtet for eksempel den diskurskritiske udvikling Caspar Eric knæsætter som langdigtets “autenticitetsting” (DR 2015). Der sker med andre ord en udvikling der forespørger refleksioner over diskursforhold, hvor læseren opfordres til at overveje hvad der er egen kritik, jegets kritik, afsenderens kritik og hvad der er kulturelt forudsat kritik.

Det viser jeg for eksempel i min analyse af forholdet mellem pronomenbrug og hvem der taler i både Ågrens “Centralsång” og Hassans “LANGDIGT” (artikel 1, 2), og i min diskussion af Runebergs fællesskabende poesi (artikel 4). Jeg viser det også i analysen af forholdet mellem “lyrisk jeg” og genre i både Høecks *Winterreise* og Skinnebachs *Enhver betydning er også en mishyd* (artikel 3 og 6), samt i analysen af forholdet mellem sprogbrug og sprogsystem i Rimbereids *Solaris korrigeret* og Frostensons *Flodtid* (artikel 5).

På baggrund af de pragmatiske indgange konkluderer jeg, at fællesskabet og individet granskes på en særlig måde i langdigtets udvikling af poesi. Min receptionsorienterede fokus på det poetiske særsprogs udvikling i længden, gør opmærksom på at langdigtets poesi etablerer en konfrontation mellem udsagnets uklarhed og den håndgribelige udsigelse i langdigtets udgivne udgave. Denne opmærksomhed fremhæver hvorledes langdigtet er en gentaget fokusering af den uklare meddelelse, der gør at det poetiske udsagn fikseres i en overfladisk udsigelsessituation.

Langdigtet gør altså kritisk opmærksom på sine udsigelsesrelationer, og problematiserer disse relationers påvirkning på udsagnet (artikel 1, 2, 3, 4, 6). De pragmatiske indgange gør opmærksom på hvorledes langdigtets poesi opererer på relationen mellem udsigelse og udsagn, og jeg konkluderer at denne poetiske operation i længden muliggør langdigtets særlige diskurskritik.

De relationelle indgange henter komparative perspektiver i den tidligere langdigtsforskning. Det er ovevejende den anglo-amerikanske diskussion der bidrager med perspektiver, hvilket den hovedsageligt gør på baggrund af en etableret langdigtskanon: Baker beskriver hvorledes et langdigt bliver noget mere end lyrisk indvendighed og udvikler en udvendiggørende poesi (Baker 1991), McHale konkluderer at langdigtet er en kompliceret helhed (McHale 2004), og Kamboureli beskriver en poetisk bevægelse der overskrider den lyriske og episke forståelse (Kamboureli 1991). Den anglo-amerikanske diskussion gør dermed opmærksom på langdigtets udvendige, komplicerede og overskridende karakter, tre karakteristika der alle beskriver forståelser af langdigtets forhold til storgenrer. Diskussionen kan derfor omfattes af den langdigtsforståelse Altieri beskriver som langdigtets mellem-værende (Altieri 1978).

Jeg viser hvordan den anglo-amerikanske diskussion kan perspektivere den skandinaviske langdigtsbetegnelse, for eksempel når jeg beskriver hvorledes diskussionen kan informere anmeldernes ukritiske brug af langdigtsbetegnelsen om Ågrens *Centralsång* og når jeg viser hvordan dens karakteristika perspektiverer Hassans "LANGDIGT" (artikel 1, 2). Jeg viser dertil hvordan diskussionen relaterer sig til den tyske langgedicht-diskussion (artikel 3) og hvordan diskussionens perspektiver forholder sig til tidligere skandinaviske lange digte, i en undersøgelse af forskellene på Runebergs tidlige og sene lange poesi, henholdsvis *Elskøytterne* og *Kung Fjalar* (artikel 4).

På baggrund af de relationelle indgange konkluderer jeg tre ting: for det første konkluderer jeg at den tyske langgedichtforståelse udspringer af den anglo-amerikanske (der eksisterer altså ikke en særskilt langgedichttradition) (artikel 3), for det andet konkluderer jeg at hvis vi

forholder langdigtsforskningen til den tidligere forskning i skandinaviske lange digte, så fremstår der nogle spor som gør det muligt at tale om en skandinavisk langdigtstradition (artikel 4), for det tredje konkluderer jeg at den anglo-amerikanske langdigtsbetegnelse, ligesom den skandinaviske, er en uformel betegnelse. Den anglo-amerikanske forståelse af langdigtet, som en poesi der bevæger sig imellem værender, beskriver blot hvad langdigtet ikke er. Så den anglo-amerikanske diskussion tilbyder ikke i sig selv en kritisk forståelse som det skandinaviske, akademiske litteraturfelt kan overtage, men præsenterer en diskussion hvis karakteristika bidrager til en kritisk forståelse, når de forankres i konkrete, skandinaviske værker.

De funktionelle indgange henter perspektiver i sproglige teorier. Teorierne udvikler en analytisk opmærksomhed om langdigtets særlige helhedsdannelse og flertydighed. For godt nok afsøger og kritiserer langdigtet diskursive rammer, det sker imidlertid ikke i et metasprog men i en særlig poetisk funktion der opstår i en poetisk forløbsudvikling i længden. Så langdigtet er i en formel forståelse, en gentaget fokusering af den uklare meddelelse, hvilket skaber opmærksomhed om sprogets polysemi, altså skaber opmærksomhed om sprogets grundlæggende flertydighed. I længden udvikler langdigtets formelle forløb en poetisk sprogbrug der på samme tid som det påpeger sit materiale, relaterer til noget andet end konventionel mening. Så langdigtet udvikler en betydningsdannelse der må aflæses i den poetiske helhed.

Jeg viser hvordan i for eksempel min analyse af helheden som et poetisk udtryk for det historiske materiale i Hassans "LANGDIGT", Palms *Sverige en Vintersaga* og Høecks *Ulrike Marie Meinhof* (artikel 2, 5), eller når jeg præsenterer materialets poetiske betydningsdannelse i Ågrens *Centralsång*, Skinnebachs *Enhver betydning er også en mishyd* og Frostensons *Flodtid* (artikel 1, 5 og 6). Jeg viser altså hvorledes langdigtet i længden, kan udvikle både forfatterens autenticitetsting og etisk-kritisk poesi.

Dermed konkluderer jeg på hvilken måde langdigtet udgør en helhedsdannelse: Helheden er enten samlende eller inkluderende, for når langdigtet gør opmærksom på de sproglige præmisses det fungerer på

og udfordrer dem, forskydes en fortolkning af udsigelsen lateralt, altså videre opad i det diskurshierarkiske. Langdigtet peger derved mod det jeg kalder meningsfeltet, altså det område som er mening men står uden for den sproglige formning. I den laterale forskydning viser poesien en søgen enten opad eller udad, hvormed langdigtet anskueliggør sin helhedsdannelse.

På baggrund af den laterale kritiks retning konkluderer jeg, at langdigtets anskueliggjorte helhedsdannelse fremviser sproget som enten samlende, når langdigtet præsenterer en form der umiddelbart betyder noget – og altså åbenlyst er mening i sproget og på grund af sproget; eller inkluderende, når langdigtet peger på de bidragende systemer og viser betydning som noget der udvikles på baggrund af andre semiotiske systemer end det sproglige. Den konklusion fremviser to typer langdigte, som bidrag til en forståelse af langdigtets helhedsdannelse.

Samlet set udvikler mine seks artiklers tre forskellige indgange perspektiver på hvad langdigtsbetegnelsen tilbyder. De omfatter ikke alle muligheder, men udvikler læsestrategiske indgange der bidrager til en kritisk forståelse af langdigtsbetegnelsen og kan relateres til den konventionelle opfattelse af det lyriske digt: Det er, for det første, det lyriske jeg, der i langdigtets udstrakte poesi udvikler sig til en etisk dimension. Det er, for det andet, lyrikkens indadvendte blik, der i langdigtets forløb udvikler sig “udvendiggørende”. Det er, for det tredje, lyrikkens kort-hed, der i længden udvikler sig til en helhedsbetragtning, hvilket åbner for at se lyrikkens fortættede iagttagelse som langdigtets “komplicerede helhedsdannelse”.

De læsestrategiske indgange er forskellige perspektiver på hvorledes længde udvikler en anderledes samtidspoesi, samtidig etablerer de samlet set, en kritisk forståelse af langdigtet som en betegnelse for den moderne udstrakte poesi.

Generelt konkluderer jeg at et digt må betragtes som langt, og altså et langdigt, når det motiverer en læsning af sit forløb som en udstrakt, processuel poesi. Det afklarer formelt langdigtet som et særligt poetisk bevægelsesmønster der udvikler sig kompliceret, udvendigørende eller overskridende (Höllerer 1965, McHale 2004, Baker 1991, Kambourel 1991). Altså en langdigtsforståelse udviklet på baggrund af den tidligere forsknings karakteristika, men i denne afhandling videreudviklet i en tekstanalytisk tradition med fokus på det sproglige. Tekstanalysen præciserer at langdigtet er en betegnelse for en udstrakt poesi, hvor udsigelses–udsagns–relationen perspektiverer den poetiske helhedsdannelse.

Indgangene og den kritiske langdigtsforståelse er dermed formelt beskrevne, men jeg vil understrege at de er analytisk udviklede. I det ovenstående gennemgik jeg både hvorledes de pragmatiske indgange perspektiverer langdigte ud fra den sproglige meddelelse som enten kommunikationssituation eller som medium for materialer og intentioner, og hvorledes de funktionelle indgange perspektiverer langdigtets poetiske forløb ud fra sprogets formelle indholdsside og udtryksside.

De to indgange præsenterer læsestrategier ud fra hvad henholdsvis tekstanalysen og Hjelmlevs teori byder at undersøge. Samlet udvikler de en formel beskrivelse på baggrund af konkrete langdigte, for med udgangspunkt i en opposition til det lyriske kommer jeg frem til at langdigtets poesi gør opmærksom på en kommunikationssituation som, for at få greb om langdigtets materialets relation til den udsigelsesramme og de diskurser der deltager i formningen af den, må undersøges imellem udsigelsesanalyse og diskurskritik.

Det viser jeg for eksempel i en analyse af de eskalerende oppositioner i Hassans “LANGDIGT” (artikel 2) og ud fra relationernes centrale rolle i den politiske poesi og klapjagt på mening hos Palm og Høeck (artikel 3), samt miljøkatastrofens indvirkning på læsningen af Skinnebachs *Enhver betydning er også en mislyd* (artikel 5). På baggrund af mine analyser

konkluderer jeg, at for at kritisk redegøre for hvad langdigtet handler om og hvad det tematiserer – og ikke mindst for at udtale sig om de holdninger langdigtet repræsenterer – så må langdigtet altså læses ud fra hvordan materialet fremstår i langdigtets poetiske proces.

Så med udgangspunkt i sprogteori kommer jeg frem til, at langdigtets betydningsdannelse bør undersøges i de forskellige poetiske forløbs samspil for at bemærke den særlige betydningsdannelse i længden. Det viser jeg for eksempel i en analyse af de betydninger Ågrens *Centralsång* og Rimberoids *Solaris korrigerts* del-helheds-relationer motiverer i længden (artikel 1, 5), og i min analyse af de enigmatiske udsagns poetiske forløb i Høecks *Ulrike Marie Meinhof* og Frostensons *Flodtid* (artikel 3, 6).

Undersøgelsen viser at udtryks- og indholdssidernes udvikling i langdigtet ikke er et spørgsmål om episk-lyriske forløb, men et spørgsmål om en processuel-poetisk formning der i længden opretter særlige betydninger. Jeg konkluderer med andre ord, hvorledes langdigtet i længden opretter en mulighed for en særlig betydningsdannelse.

— 2) Hvad udfolder poesi i længden? —

Mine læsestrategier undersøger langdigtets betydningsdannelse ud fra den etablerede poesiteori. Ud fra den etablerede poesiteori konkluderer jeg følgende: langdigtet er som udstrakt poesi, en vedligeholdt ambiguitet der i længden etablerer en egen tentativ sproglig norm. Den beskrivelse gør opmærksom på to modstridende langdigtsforståelser:

1. Langdigtet bryder systemer.
2. Langdigtet etablerer helheder.

Mine undersøgelser af langdigtets udvikling af udstrakt poesi medfører disse komplementære langdigtsforståelser. Den første betragtning åbner for en forståelse af hvorledes langdigtet i længden gør opmærksom på

sit særsproglige system og bearbejder den opmærksomgjorte helhedsdannelse. Den anden betragtning åbner for en forståelse af hvorledes den poetiske bearbejdning i længden etablerer en mulighed for at udvikle helt særlige udsagn. Jeg vil i det følgende videreudvikle disse komplementære beskrivelser af langdigtet som udstrakt poesi.

Den første betragtning påpeger, at når der går rundgang i poesiens opake sprogbrug, medfører det en resonanslæsning. Langdigtets uklare sprog fører læseren tilbage enten mod sprogets substans (altså den materielle kvalitet af lydene som lydbølger og bogstaver som streger på papir, eller som fænomener og handlinger der ud over deres konceptuelle status i sproget, finder sted i verden) eller mod læsning som en kommunikationssituation (altså udsigelseskritik og diskurskritik). På baggrund af denne resonanslæsning konkluderer jeg, at langdigtets etisk-kritiske dimension er en kvalitet der opstår i og med langdigtets udvikling af et poetisk forløb i længden (artikel 2, 3). Resonansanalysen gør opmærksom på, at når udsigelse og diskurskritik i langdigtet etablerer en helhed, udfordrer langdigtets udstrakte poesi på en eller anden vis konventionel meningsudvikling – og de læsninger denne udfordring motiverer, er afgørende for en fortolkning af det konkrete langdigt.

Den anden betragtning gør opmærksom på, at langdigtet i sin underminering af konventionel meningsdannelse, opnår en mulighed for at genforhandle sprogets betydningsudvikling. I sin bearbejdning af sprogets tilbud om at betyde noget, opnår langdigtet, i og med sin længde, en mulighed for at præge de sproglige elementer. Det beskriver jeg fx i analysen af Frostensons *Flodtid* og Skinnebachs *Enhver betydning er også en mislyd*, hvor jeg viser hvorledes den fonematiske stilistik på forskellige måder opdyrker sproglig mening på bogstavniveau – et niveau der ellers er kendetegnet ved at være meningsløst (artikel 6). Langdigtets opdyrkning af mening kan så enten tilskrives forfatteren og tydeligt være båret af intention, eller stå som en funktion af læserens søgen efter mening i poesien, altså som en receptionel fortolkning på baggrund af poesiens telicitet. Den anden forståelse gør dermed opmærksom på, at mening i et langdigt læses i dets særlige betydningsdannelse i længden, altså processuelt.

Disse to langdigtsforståelser er motiveret af langdigtsbetegnelsen. De præciserer, hvorledes de læsestrategiske indgange andrager en poetik for det udstraktes poesi: De pragmatiske indgange, som er læsestrategier med baggrund i den kritiske relation mellem udsigelse og udsagn, præsenterer det udstraktes poetik som en diskurskritik, der opfordrer læseren til at være opmærksom på hvorledes de kritiske relationer opererer på betydningsdannelsen. De funktionelle indgange, som er læsestrategier udviklet på baggrund af langdigtets anskueliggørelse af sine poetiske forløbs helhedsdannelse, redegør for langdigtets poetiske funktion i en udstrakt poetik, da de understreger en forståelse af forlængede forløb som opsøgende selvstændig betydningsdannelse.

Langdigtet er som udstrakt poesi karakteriseret ved disse to komplementære forståelser: poesien bliver i og med sin længde på den ene side udvendiggørende, når langdigtet udvikler en processuel identitetspolitik der stiller spørgsmål om individ, forfatter og fællesskab, mens det på den anden side er overskridende, når langdigtet udfordrer grænserne for sprogbrugen og gør opmærksom på en vilje til at sige noget anderledes, med en poesi der fungerer i længden. I sin beskrivelse af disse afgørende momenter tilbyder læsestrategierne en poetik om den udstrakte poesi, som en kritisk forståelse af langdigtsbetegnelsen.

— Bidrag til den eksisterende forskning —

Jeg bidrager til den eksisterende forskning med en kritisk langdigtsforståelse der skal afvikle den uklare betegnelse. Det er nødvendigt, blandt andet fordi den uklare forståelse underminerer betegnelsen, så jeg udvikler en kritisk langdigtsforståelse for at bidrage til diskussioner af samtidens poesi. Det gør jeg ud fra tre indgange, hvor en pragmatisk, en relationel og en funktionel tilgang bidrager med læsestrategier, og i deres krydsfelt udvikles en formel, kritisk forståelse af det skandinaviske langdigt.

Den formelle kritiske forståelse må jeg udvikle fra bunden af, da de

tidligere diskussioner ikke tilbyder et sprogligt-formelt grundlag for en kritisk langdigtsforståelse. Friedman og Riddel gør opmærksom på at den anglo-amerikanske diskussion tilbyder læsninger af konkrete langdigte, men optegner en kritisk forståelse i glidende og undvigende kvaliteter (Friedman 1990: 722, Riddel 1978: 468). Den anglo-amerikanske diskussion bibeholder langdigtsbetegnelse i en mellem-værende forståelse der efterspørger kendskab til de poetiske værker, for at oplyse om de glidninger og tekstuelle forskydninger betegnelsen ellers burde formidle.

Langdigtet er altså også i den anglo-amerikansk forståelse en uformel betegnelse. Den opnår imidlertid kritisk-akademisk opmærksomhed på baggrund af en etableret kanon, hvis tradition forankrer diskussionen. Den anglo-amerikanske diskussion bidrager på baggrund af tradition og diskussion, med perspektiver på en langdigtsforståelse. Da der i en skandinavisk kontekst dog hverken er en kritisk diskussion eller en etableret tradition eller kanon, er det nødvendigt at enten forankre langdigtskvaliteterne i en formel beskrivelse eller positionere betegnelsen i samtidens litteraturfelt.

For at tilbyde en formel beskrivelse flytter jeg den anglo-amerikanske diskussions karakteristika, beskrevet med udgangspunkt i storgenreteori, forstået som lyrik, epik og drama, til en tekstanalytisk tradition med fokus på poesi som en sproglig funktion. Samtidig diskuterer jeg de forskellige karakteristika i forhold til generel poesiteori og den centrallyriske tradition, hvilket gør det muligt at positionere langdigtet i samtidens litteraturfelt. De forskellige indgange og analyser gør dermed opmærksom på mere end blot betegnelsens vaghed eller dens opposition til lyrisk kortshed. Min analyse viderefører de tidligere diskussioner og etablerer både et grundlag for en kritisk langdigtsforståelse og en position i litteraturfeltet samt bidrager med nye teorier om helheds- og betydningsdannelse.

Jeg er ikke den første til at diskutere skandinaviske langdigte på baggrund af den anglo-amerikanske diskussion. Karlsens artikler diskuterer det skandinaviske langdigt, og senere kalder han på flere læsestrategiske tilgange (Karlsen 2008, 2014). I den korte periode siden mine artikler er blevet accepteret, er der dertil udkommet en række langdigtsanalyser med

anglo-amerikanske perspektiver (Lilja red. 2016, Mønster 2016). I begge udgivelser fortolkes skandinavisk poesi ud fra langdigtsperspektiver, men der bliver ikke gjort opmærksom på at diskussionen udgår fra en uklar betegnelse. Min formelle beskrivelse forankrer derimod den skandinaviske langdigtsbetegnelse, på en måde den anglo-amerikanske diskussion ikke søger. Min undersøgelse af det altieriske mellem-værende gør blandt andet opmærksom på at poesiteori allerede hviler på en mellem-værende position, da poesiteori udgår fra et mellemværende i de spændinger der opstår mellem forskellige betydningssystemers ordner som fx mellem verslinje og helsætning. Det mellem-værende er altså ikke en særlig langdigtskvalitet, men en generel poetisk kvalitet.

I en tekstsær analyse der forholder den tidligere forsknings karakteristika til den etablerede poesiteori, præciserer jeg at langdigtets poetiske spændinger opstår i et samspil mellem poesiens processuelle vedligeholdelse og udvikling af flertydighed. Fx analyserer jeg langdigtets poetiske mellem-værende – mellem epik og rejsebeskrivelse (artikel 3), rejsebeskrivelse og sonet (artikel 3, 5), sonet og digt (artikel 1), digt og roman (artikel 4, 5), og den fortsatte bevægelse imellem værender, i langdigte der ansporer læsninger i et poetisk mise-en-abyme af del-helhedsspændinger (artikel 1, 2, 6).

Mine analyser præciserer langdigtets processuelle poesi som en særlig realisering af sprogsystem der indstifter en tentativ sproglig norm, så i stedet for det vage altieriske mellem-værende viser jeg langdigtets tekstuelle relationer som en selvstændig, poetisk helhedsdannelse. Langdigtet er derfor formelt set, ikke kendetegnet ved et rapsodisk forløbs udvikling af verslinje efter verslinje, altså den parataktiske udvikling både Riddel og Keller ellers omtaler den som (Riddel 1978: 468, Keller 1993: 556). Langdigtet er derimod en katataks helhed, altså en helhed større end summen, som aflæses i de poetiske del-helheds-relationer (artikel 1, 2 og 5). Hvilket beskriver hvordan langdigtet er en poetisk helhedsdannelse.

Dertil konkluderer jeg hvorledes helhedsdannelsen er anskuelig ud fra to forskellige perspektiver. De to helhedsaspekter knæsetter jeg som den samlende og den inkluderende type. Jeg adskiller dem ud fra den

måde de lader den poetiske funktion operere overvejende ud fra den ene eller den anden af de formelle forløb: den samlende type er kendetegnet ved at være overvejende motiveret af sin udtryksformning, mens den inkluderende type er kendetegnet ved at være overvejende motiveret af sin indholdsformning; fx viser jeg at udtryksformningen motiverer indholdsformningen i Høecks *Ulrike Marie Meinhof* (forskellige regelsæt topstyrer, hvorledes bogstaver, ord og led ordnes), mens indholdsformningen motiverer udtryksformningen i Rimbereids *Solaris korrigert* (de på samme tid idealistiske og paranoide temaer motiverer den ambigøse sproglige form og betydningsdannelse). De to typer viser, hvordan forskellige formende tiltag, altså operationer på sproget, medfører forskellige helhedsdannelser.

De poetiske helhedsdannelser adskiller to forskellige langdigtstyper: Den samlende type gør opmærksom på at formningens strenge principper samler en underliggende kaotisk, rhizomatisk strøm, som i langdigtet *Ulrike Marie Meinhof*. Den inkluderende type gør opmærksom på at en mangfoldig, betydningsrig form kan inkludere forskelligartet materiale fra andre systemer i semiosfæren, som i langdigtet *Solaris korrigert* (artikel 5). Typerne viser to helhedsaspekter, altså to forskellige måder at anskue forholdet mellem form og substans: Den samlende type viser et umiddelbart helhedsaspekt, mens den inkluderende viser et middelbart helhedsaspekt. Ud fra denne betragtning af hvorledes langdigtet typisk former sit materiale, konstaterer jeg to aspekter af helhed som beskrivelser af langdigtets to typer helhedsdannelse.

Denne kritiske forståelse af langdigtets helhedsdannelse er ikke formelt beskrevet tidligere.⁴⁵ Det er den blandt andet ikke fordi den anglo-amerikanske diskussion hverken har ambitioner om eller et åbenlyst behov for en formel beskrivelse. Kamboureli advarer ligefrem om en formel beskrivelse af helhedsdannelse, for at opretholde langdigtet som en bevægelig betegnelse. Kamboureli mener der er en sprække i den form for helhedstænkning, for et langdigt kan ønske at underminere enhver helhedsforståelse. En teori om langdigtet må derfor omfatte muligheden for at langdigtet ønsker at knuse helhedsdannelsens illusoriske idé (Kamboureli 1991: 68).

Jeg vil gerne understrege, at den mulighed står åben i begge de beskrevne typer. Begge typer tilbyder et grundlag for en diskussion af helhedsdannelsens illusoriske idé, for der er tale om aspekter af helhed, altså forskellige helhedstræk eller måder at opnå helhed. Typebeskrivelsen handler om hvorledes langdigtet anskueliggør helhedsdannelse, og det forhindrer ikke at udtryksformningens umiddelbare afslutning og helhed, undermineres af indholdsformen eller ved alternative betydningsdannelser end de tekstligt motiverede, fx gennem langdigtets billedsides ikonicitet, altså gennem sin lighed med eller betydningsoverdragelse via andre systemer eller niveauer (artikel 6). Typernes formaldefinerede opposition, samlende overfor inkluderende, omfatter således også poesi der ikke opnår en helhedsdannelse.

Det er imidlertid ikke op til beskrivelsen at fastslå hvordan et langdigts ikke-manifesterede eller undergravede helhedsdannelse omfattes af fortolkningen. Det er op til fortolkningen. Det afgørende for beskrivelsen er at angive helhedsaspekterne og den forståelse de tilbyder. Det er beskrivelserne der gør langdigtsbetegnelsen informativ. Det er dem der åbner op for en fortolkning af det unikke langdigt (og dets eventuelle underminering af helhedsdannelse), og det er dem der viser langdigtsbetegnelsen som en måde at betegne den samtidige, udstrakte poesi, i stedet for at vedligeholde en svag, bevægelig eller negativ definition der står i vejen for forståelsen.

Min afhandling viser langdigtet som en betegnelse for poesi der udvikler en helhedsdannelse i længden. Det bidrager til forskningen ved at gøre opmærksom på at langdigtet reetablerer en bredere poetisk underkategori.

3) Hvilke muligheder tilbyder langdigtsbetegnelsen det skandinaviske litteraturfelt?

Jeg introducerer i oppositionsparret langdigt over for lyrisk digt, langdigtsbetegnelsen som en poetisk underkategori. De kvaliteter langdigtet i dette modsætningspar overtager, og i første omgang gentager, fra lyriktraditionerne, er centrallyrikkens enhed over for interaktionslyrikkens kaos. Langdigtet er imidlertid poesi der er kendetegnet ved at udvikle sin enten kontrollerende eller kaotiske karakter i forløbet.

Jeg foreslår at samtidens litteraturfelt opretter en langdigtsposition ud fra den beskrivelse af samtidslyrik Peter Stein Larsen etablerer med udgangspunkt i udsigelsesinstansen (Larsen 2009). Det placerer langdigts diskurskritisk-begrundede helhedsaspekter over for lyriktraditionerens udsigelsesbegrundede traditioner, og etablerer et forenende udgangspunkt i udsigelsesteori som overgribende perspektiv på samtidspoesien.

Langdigtets enten samlende eller inkluderende typers helhedsaspekt placeres overfor de centrallyriske og interaktionslyriske traditioners enhedsaspekt. Langdigtene er i denne position i litteraturfeltet, en betegnelse for en poesi af henholdsvis rhizomatisk eller semiosfærisk helhedskarakter, der står overfor digtets monologiske eller heterologiske enhedskarakter. I fællesskab optegner de fire typer yderlighederne i et samtidigt skandinavisk poesifelt, hvori det konkrete poetiske værk indskriver sig på sin unikke måde.

Denne positionering af langdigtet svarer på afhandlingens grundlæggende spørgsmål om hvad betegnelsen *kan* bruges til, og ikke alene hvad den bruges til. Det svarer jeg på fordi litteraturvidenskaben må forankre betegnelser fremfor at reproducere vage eller uklare betegnelser. For hvis det er begreberne og ikke den poetiske tekst der får lov at være udfordrende, bidrager diskussionen ikke til at give en forståelse af litteraturen. Med en position i litteraturfeltet og læsestrategiske indgange gør jeg langdigtet til en informativ betegnelse der bidrager til samtaler om poesi. Typernes relationelle momenter tilbyder modspil der gør opmærksom på hvordan

det enkelte langdigt arbejder. Positionen indikerer også at selv om en modsætning til det lyriske er nødvendig for at åbne for en kritisk forståelse af langdigtet, så tilbyder en forankret, formel beskrivelse en bredere tilgængelig og potentielt givende fortolknings- og forståelsesramme.

— Perspektiver for litteraturvidenskaben —

De læsestrategiske indgange og typologiske sondringer jeg udvikler i afhandlingen, byder et spørgsmål om hvorvidt min formelle beskrivelse ud fra sprogvidenskabelige udgangspunkter og terminologi, afgrænser en udbredelse af konklusionerne og afskærer dens perspektiver fra at bidrage til en bredere litteraturvidenskabelig udvikling.

Min tekstanalytiske metode forudsætter en funktion af form, og fokuserer dermed på langdigtets særlige sprogbrug som betydende tekst. Det viser fx at langdigtsbegrebet omfatter digte hvor længde kun i lige så høj grad som de konsekvenser der kan drages af længde (som et særligt helhedsaspekt, genreambiguitet, flerstemmighed, komplicerede kommunikationsforhold, spørgsmål om socialt engagement, identitetspolitik og autenticitet), viser sig som betydende for langdigtsbetegnelsen. Ud fra min tekstnære analyses fremgangsmåde kan jeg altså konkludere at langdigtsbetegnelsen betyder noget på baggrund af karakteristika hvis indbyrdes relation korrelerer i en sådan grad at *de* viser sig at være årsagen til et behov for en langdigtsbetegnelse, og ikke længden. Metoden gør at jeg kan vise langdigtet som en funktion af positive træk, og ikke kun som digte der fortsætter i længden.

Når jeg fremholder funktion som et aggregat-fænomen, åbner jeg tekstanalysen op for perspektiver fra andre humanistiske discipliner. Metoden har således ikke bare videre perspektiver for langdigtsforskningen, men for litteraturvidenskaben som helhed. Jeg viser hvorledes de formelle forløbs udvikling benytter sprogets middelbarhed til at åbne op for en anderledes betydningsdannelse. Det kobler poesien til aktuelle problem-

stillinger angående nationskonflikter, identitet, affekt og økokritik. Den funktionelle teoriramme bidrager til at perspektivere udvikling i forløbet som poetisk sprog i brug. Så når langdigtet opviser lignende bevægelser i forskellige forløb, motiverer den ikoniske lighed, fx mellem stil og økoka-tastrofe, en økokritisk læsning af teksten.

Den funktionelle analyse gør opmærksom på, at langdigtet på denne måde arbejder sprogligt konventionelt, før det abrupt afbryder og udvikler en poetisk betydningsdannelse (artikel 4). Det skift fremhæver hvorledes langdigtets betydningsdannelse opererer ad to spor: hvor det ene spor meddeler sig direkte, mens det andet spors afvigende forløb kritisk obstruer den ligefremme forståelse. Sammen udgør de to spor en processuel betydningsudvikling, der fx viser hvad det medfører at være et menneske i samfundet (artikel 2, 3) eller viser en langsom bliven bevidst om hvad det indebærer at være både menneske og natur samtidig (artikel 6). Min funktionelle rammesætning af tekstanalysen øger opmærksomheden om den poetiske teksts processuelle udvikling af betydning.

De konsekvenser den metode drager af kritikken af tekstanalyse, er ikke kun et bidrag til udforskningen af den udstrakte poesi, for metoden gør det muligt at anskue langdigtet som en betegnelse for de funktioner den udstrakte poesis sprogbrug udvikler i sine formelle forløb. Den tilbyder således litteraturvidenskaben nye perspektiver på del-helhedsproblematikker, og med udgangspunkt i studiet af funktion som et aggregat-fænomen, tilbyder jeg et nyt perspektiv for læsninger af stilistisk som meddelelse.

— Perspektiver for langdigtsforskningen —

Langdigtsbetegnelsen der bruges flittigt men ikke er bedre beskrevet, viser en påfaldende diskrepans som jeg ikke er den første til at påpege, men til gengæld er den første i Norden til at beskrive kritisk og udførligt.

Min afhandling bidrager til en kritisk langdigtsforståelse ud fra litteraturhistoriske, litteraturteoretiske, sproglige og samtidsorienterede per-

spektiver, der samlet set søger at opretholde langdigt som en betegnelse for en kompliceret poesitype. Læsestrategierne perspektiverer enkelte forståelser og vinkler, men tilsammen udgør de forskellige indgange en måde at åbne for den flerfacetterede virkelighed, som en teori om de vidt forskellige langdigte må give en indsigt i. Indgangene er ikke desto mindre afgrænsende og tilbyder en kritisk forståelse ud fra langdigtets relationer til det litterære felt.

Så selvom jeg beskæftiger mig med litterære perioder som perspektiv (artikel 2, 3, 4), efterlader undersøgelserne et spørgsmål om den moderne periodes betydning for læsestrategierne. Det vil jeg gerne sige et par ord om. Før romantikken var kunstsynet domineret af techné, dvs. teknik eller håndværksmæssighed. Målet var ikke formmæssig originalitet, men at følge de klassiske forbilleder så tæt som muligt. Digtene var lange uden at længe i sig selv påkaldte nogen opmærksomhed. Længden havde så at sige ikke en selvstændig funktion. Mit materiale er i sin betydningsfulde form adskilt fra tidligere perioders lange digte. Længden får betydning i og med modernismens og romantikkens dyrkning af den korte form. Langdigtet udvikles under modernismen, hvis tankesæt gør langdigtets særlige inddragelse af materiale muligt (Keller 1991).⁴⁶ Langdigtet må opfattes som modernistisk, et periodeperspektiv hvis betydning jeg ikke får endevendt.

Min artikel om Runeberg og min artikel om det germanske langgedicht stiller ganske vist nogle spørgsmål om det skandinaviske langdigts litteraturhistoriske aner (artikel 4, 3), hvor jeg både påpeger en skandinavisk forforståelse og et slægtskab mellem langgedicht og long poem. Så selvom jeg hovedsageligt undersøger det skandinaviske langdigts relationer til det anglo-amerikanske langdigt (artikel 1, 2, og 4), udvider jeg i mine undersøgelser af langdigtsbetegnelsen i relation til både Runebergforskningen og det germanske langgedicht, kortlægningen af hvilke traditioner, forfattere og tekster der er afgørende for det skandinaviske langdigt. Jeg viser at de tidligere traditioner bidrager med linjer at forstå det skandinaviske langdigt ud fra, og optegner derved en historisk forståelse af det skandinaviske langdigt.

Min undersøgelse af historiske linjer lægger op til en skandinavisk traditions- og kanon-diskussion. Fjortoft udpeger i den sammenhæng Rifbjergs *Camouflage* (1961) og Gunnar Ekelöfs *En Mölna-elegi* (1960), som begrundelser for at langdigtet er moderne poesi, og i indledningen viste jeg at han ikke er ene om at betegne disse værker som langdigte.⁴⁷ I et frimodigt øjeblik tillagde jeg Paal Brekkes *Roerne fra Itaka. En ring av dikt* (1960) og førte samtidig en kortere diskussion om hvorfor de tidlige 60'ere står som langdigtsbetegnelsens formende år (artikel 3), som for eksempel de ganske få væsentlige lange digte i årtierne op mod 1960'erne.

Sammen udgør disse tre langdigte en nordisk treenighed der fremhæver en skandinavisk langdigtstradition med start i 60'ernes poesi. Derfra kan man udarbejde det skandinaviske langdigts udviklinger og poetiske slægtskaber, samt optegne underperioder i de opsving de lange digte har igen i 80'erne og på 2000-tallet. Mine undersøgelser gør desuden opmærksom på nogle væsentlige langdigte, hvor ikke mindst Høeck, Frostenson og Rimbereid kandiderer med digte til kanon. Der fremstår altså konturer af en langdigtskanon i afhandlingen, der kan ses som forberedende optegnelser til en kanondiskussion jeg egentlig betragter som essentiel for den skandinaviske langdigtsbetegnelse, men er en diskussion der før denne afhandlings forankring af betegnelsen, ikke var hjemmel til at føre på et akademisk grundlag.

Den nærværende afhandlings læsestrategiske indgange, formelle beskrivelse og kritiske forståelse af det skandinaviske langdigt, samt dens beskrivelse af langdigtets udstrakte poesi og dens positionering af langdigtet i litteraturfeltet, udvikler perspektiver for en videre udforskning af det skandinaviske langdigt og den udstrakte poesi den betegner.

Noter

- 1 Jeg drøfter den svensksprogede brug af betegnelsen i afhandlingens første artikel “Langdigtsbetegnelsen” (Madsen 2016c), mens Ole Karlsen gør opmærksom på det norske behov for en kritisk langdigtsdiskussion (Karlsen 2014, 2008).
- 2 Udtaleforskellen ligger i trykket og vokalens længde, sådan at det udstrakte i “langt digt” har et forlænget “o” og ligger trykket på anden stavelse: “loong *pøem*”, mens det sammenskrevne begreb lægger trykket på første stavelse “lång *poem*”.
- 3 Fjørtoft udvikler også enkelte formelle kendetegn som peger på langdigtets særlige kvaliteter: “Selve lengden på diktet gjør det også vanskelig å sitere enkeltpassasjer uten at dynamikken i de poetiske impulsene forsvinner. Langdiktets formale mønstre vil derfor fremstå som forskjellige avhengig av den persepsjonsskalaen som er operativ på et gitt tidspunkt (Fjørtoft 2011: 76-77).” Her viser han det samme problem ved langdigtet, som diskussionen om *Nike* i *Litteratur på P1* også viste. Længden gør det svært at vælge passager ud, for alle udsagn er indlejret i udsagn og det bliver svært at give et korrekt billede af udsagnets flerfacetterede præsentation i teksten.
- 4 Hvis vi fokuserer på Elams definition af den genrecirkel inden for epiktraditionen hun arbejder med, præsenterer hun en definition af den romantiske versfortælling som et rytmsk bundet, fortællende digt med erotisk hovedmotiv, der i internationalt perspektiv placerer sig i relation til den engelske romantik hvor alle de store forfattere skrev på vers (Elam 1985: 12). Det er altså klassicistisk versfortælling, og Elam definerer det således: “Den klassicistiska versberättelsen är en mera vag genre-beteckning [...] och i den mån denne genre-beteckning används avser den en från epos och prosaberättelse medvetet avgränsad genre med egna karakteristika som en förfinad vers- och språkkonst, en berättare som oftast har en ironisk hållning till det berättade alltid bevarar jämvikten och gärna skjuter in fiktionsbrytande kommentarer” (Elam 1985: 8). Denne definition lægger langdigtet i historisk forlængelse af

verstraditionen: for det første har vi i og med den fiktionsbrydende kommentar, en postmoderne tekst, for det andet er den vage genrebetegnelse en eponymisk størrelse, og for det tredje finder vi også et langdigtetskendtegn i det forfinede, poetiske sprogs bevidst korte afstand til det prosaiske. Elams dødserklæring af versepiktraditionen er sikkert korrekt, men set ud fra hendes formelle definition, er der et slægtskab til langdigtet som versfortællingen giver perspektiver på.

- 5 Poe's berømte dictum fra "The Philosophy of Composition" (1846) lyder: "I maintain that the phrase, a 'long poem,' is simply a flat contradiction in terms." Cirka hundrede verslinjer, mere end det bør ikke læses i en seance, forklarer Poe, for et digt skal eksaltare sjælen og den halve time er alt den menneskelige fysik kan klare. Men Poe foretrækker i det hele taget den korte form, som for eksempel novellen frem for romanen, en forkærlighed som hverken har vist sig særlig universel eller forudsigende, så lad os nu ikke blive alt for modfaldne på langdigtets vegne.
- 6 Selvom hendes kritik af en lyrisk forståelse af langdigtet er så mættet af hendes centrale pointe at konklusionen desværre overtager hendes kritiske argumentation, fx når Kamboureli kritiserer de tidligere langdigtsanalyser manglende omfatning af langdigtets generiske inkompatibilitet. Så Kamboureli viser det ikke i sammenhæng med kritikken (Kamboureli 1991: 64-77), men lader det forblive ved påstande som: "The problem is not that the points of departure for Rosenthal and Gall's study lie in the nineteenth century [...] but that the authors are reluctant, to say the least, to acknowledge the openness and diversity the long poem can accommodate" (Kamboureli 1991: 64). Hendes kritik er med andre ord præget af det hendes konklusion senere viser, men hun giver os i den sammenhæng kritikken præsenteres, ikke mulighed for at følge den.
- 7 Kamboureli skriver at "Riddel does not look for the organic whole that unifies the fragmented nature of the long poem; he focuses instead on the lyric's constant questioning of its own form and structure. He does not simply insist on the workings of lyric in the long poem; he is interested in the aporia it generates" (Kamboureli 1991: 71-72). Det de kan blive enige om, er altså ikke helhedsdannelse men langdigtets undergravning af genre, der gør kategorisering irrelevant.
- 8 Kamboureli specificerer at det mellem-værende i hendes forståelse, peger på

poesiens flertydighedsprincip: “[...], the long poem, although not necessarily narrative in form, has the ability to absorb into its large structure lyric dramatic, and other disparate elements, thus creating a textual process of ‘betweenness’. This betweenness is not a matter of simple deviation from previously established generic conventions; rather, it is a matter of multiple encodings and decodings, of shifting value systems, of infraction” (Kamboureli 1991: 77). Langdigtet må læses ud fra et semiosfærisk helhedsaspekt, kunne man sammenfatte Kambourelis forståelse af det mellem-værende.

- 9 Når jeg oversætter Kambourelis termer “newness” og “lawlessness” med friskhed og uregerlighed, er det for at fokusere på betegnelsernes kvalitet. Newness kan ikke så godt blive nyhed, da det handler om genres reappropriering eller situering af forforståelse, derfor bliver det friskhed i en skandinavisk kontekst, eller også ferskhed, som altså skal beskrive den måde det konkrete langdigt tilegner sig genre. Uregerlig bruger jeg for “lawlessness”, da lovløshed ikke har samme frække charme i en skandinavisk kontekst, som det har i det nordamerikanske/canadiske. Det vi skal forstå af lawlessness-begrebet, er at teksten ikke kan forudbestemmes, at den bekæmper de rammer og systemer som en normerende forståelse lægger ned over den. Teksten kan ikke regeres og udgør altså ikke en genre, jeg oversætter det derfor som uregerlig frem for lovløs.
- 10 Jeg tilbyder altså hverken det vi kan kalde et empirisk genrestudie, da man fx ikke kan gå ind i en boghandel og finde en sektion med langdigte, eller et teoretisk genrestudie, da jeg ikke afdækker et felt. Jonathan Culler benytter i *Theory of the Lyric* (2015) en distinktion mellem empirisk og teoretisk for at tilbyde en pragmatisk forståelse af de forskellige typer genrestudier som en accepteret genre overfor et kategoriserende mønster udgør (Culler 2015: 46). Cullers opdeling er en let forskydning af den distinktion mellem historisk og teoretisk genre som Tzvetan Todorovs kritik af Northrop Frye resulterer i (Todorov 1975 [1973]). Det er i forbindelse med denne afhandlings undersøgelse værd at nævne at Culler afslutter sin genrediskussion med at fremhæve, at en fortolkning af konkrete værker ikke udvikler genreperspektiv: “A test of generic categories is how far they help activate aspects of works that make them rich and interesting, though it is crucial to stress that interpretation of individual works is not the goal of poetics, which seeks to understand how the system of literary discourse works and has worked.” Hvilket understreger den forskel der er på mine artiklers enkelte analyser og de bredere analytiske linjer min afsluttende diskussion samler.

- 11 Min diskussion af afhandlingens erkendelsesinteresse hviler på Søren Kjörups diskussion af menneskevidenskabernes mål i hans monografi over menneskevidenskabernes tradition, teori og metode (Kjörup, S., 2008: 83, 86-89). Han beskriver menneskevidenskabelige studier som enten nomotetiske eller idiografiske erkendelsesinteresser, hvor den første er interesseret i at kategorisere ud fra et stort materiale og afdække bredere, mens den senere er interesseret i fortolkning af det enkelte, konkrete værk.
- 12 Tzvetan Todorov skriver: “Genres are the meeting place between general poetics and event-based literary history;” (Todorov 2000 [1976]: 201).
- 13 Kjörup mener egentlig sætningsdannelse, oftest helsætning, for syntaks omhandler styringsforhold generelt og ikke kun dannelse af fuldstændige sætninger. Han henviser ganske vist indledningsvis til en forståelse af sprog som data, hvor syntaks kan betyde korrekt formet kommando, men han henleder generelt læserens opmærksomheden på “path”-begrebet, altså det fremadskridende ad én linje, hvilket i en skandinavisk forståelse altså placerer hans bestemmelse af syntaks nærmere sætningsdannelse. Det er værd at bemærke, at Kjörup senere gør opmærksom på netop styringsforhold og egentlig syntaks, når han analyserer hvorledes en såkaldt versret læsning fungerer, i kapitlet “Verset som pseudosætning” (Kjörup 2003: 294-297). Her viser han at verslinjen opretter lejlighedsvis, eller som han siger “okkasionel”, styring når fx en intrasententiell katafor ved verslinjeskift omfunktionaliseres til intralinear anafor. Det handler altså om hvorvidt propositioner henviser til noget i samme sætning eller noget der er udtrykt endnu tidligere (eller uden for det enkelte udsagn). Kjörup ville sikkert gribe muligheden for at konkludere at sætningsret interdependens, i poesi bliver til versret inferens, her hvor der er tale om to forskellige styringsforhold inden for to forskellige sproglige helheder: henholdsvis sætningens og versets syntaks, som Kjörup tydeligt viser men dunkelt formulerer. Kapitlet viser, i sin særskilning af styringsforholdsanalysen fra andre analyser, at Kjörup generelt med syntaks mener det der i en skandinavisk, lingvistisk tradition, kaldes sætningsdannelse.
- 14 Den jakobsonske poetiske funktion forbundet med hjelmslevske operationer er den baggrund hvorpå sproget kan siges at reflektere poetisk: “Og midlet til denne refleksion er vel at mærke skriften selv: ved nemlig at gøre skriften vel at mærke, mærkbar som skrift, konkret, samtidig at *gøre* den reflekterbar som skrift, som *verdens/ billede*” (Kjörup 2003: 256). Fortolkeren laver en operation på skriften og ikke teksten, eller nærmere på grafemernes kombination som

grafiske, og ikke i første omgang konnoterende, altså det som Kjørup kalder sekundært ikonisk (Kjørup 2003: 257).

- 15 Kjørup skriver: “versets autonomi består ikke i at dets form ikke primært er bundet til indholdet, men i at det ikke er bundet til det primære indhold!” (Kjørup 2003: 253). Hvilket leder til en autonomidiskussion, som det ikke falder i denne kappes lod at afklare, men det er tydeligt at der er nogle ting angående normering som er uafklarede for den etablerede poesiteori.
- 16 Roman Jakobson skriver ækvivalensprincippet’s projektion på kombinationsaksen (Jakobson 1960: 358).
- 17 Kjørup gør det et enkelt sted klart at det er normbruddet der er poesiens modus operandi: “At bryde det naturlige sprogs grammatiske norm – som i tilfældet enjambement – for sætningens semantisk-syntaktiske velformethed, er versets autonomt *poetiske norm*. Dét der fra det grammatiske synspunkt tager sig deformeret ud, kan fra det versifikatoriske synspunkt, begrundet i V-punktet, være i stand til at tage sig formfuldendt ud i sin egen poetiske ret. Versets norm er at bryde med normerne, linjebruddet eller enjambementet er her selve versplovens (om)brydende skær.” (Kjørup 2003: 252). Normbruddet opretter en ny norm, eller en autonomi eller, som han senere påpeger, en frustration for læseren i den uafsluttede fortolkning, en semiotisk rundgang om man vil, der motiverer en resonanslæsning.
- 18 Det kan kun undre, at der i Kjørups formelt-sprogligt eminente beskrivelse af vers og poesi er en så åbenlys tilsidesættelse af skellet mellem *langue* og *parole*. “Normalsproglige” udsagn vil ofte afvige fra en normeret forståelse af sproget, som enhver stenograf, transskriberende student eller sprogforsker kan bevidne (og hvis vi taler om tekst, er eksemplerne legio: diskussionsfora, sms osv.). Sprogbrug følger ikke det ideal Kjørup underforstår i sin omtale af naturlige sprog, og det er svært at opleve den voldelige opposition som poesiens sprogbrug hævdes at udgøre i forhold til anden sprogbrug, hvis det er på de angivne præmisser vi skal føle den voldelighed. Der er en glidning hos Kjørup, mellem etiske og emiske afgrænsninger, for som Lingvisten Kenneth Pike gør opmærksom på, så adskiller fx et skel mellem det fonemiske og det fonetiske, altså en beskrivelse med udgang i lydmaterialiet og en beskrivelse på baggrund af den teoretiske abstraktion, en forskel som alle analytiske skel burde være sig bevidst (Pike 1954). Kjørup diskuterer og drager generelle konklusioner lige akkurat på tværs af dette etisk-emiske skel.

- 19 Det Kjørup skriver, er: “Hvor det naturlige sprog modellerer verden i sætningens strukturelle billede, modellerer det versificerede sprog sin fiktive verden i versets, alt imens denne æstetiske struktur vel at mærke per diagrammatisk ikonicitet former sig som en superstruktur oven på sætningen som sproglig grundstruktur (som igen i sig selv kan besidde diagrammatiske stræk vis-à-vis diverse i verden perciperede relationer). Også i denne forstand fremstår verset som den potentielle basis for sekundær tegnmodellering. Verset er følgelig ikke direkte at tyde som en version af verden men som en indirekte sådan, [...] (Kjørup 2003: 302)”.
- 20 Når udsigelsesniveauerne er forstyrrede, bliver afsender og modtagerforhold komplicerede. Så har vi det Rasmussen gennem Rabaté kalder en subjektiv ikke-subjektivitet (Rasmussen 2015: 277), som ligger i baggrunden for lyrikkens mulighed for at skabe noget i læsningen tilbageværende der peger ud over teksten: “a lyric poem not only represents an outer world, and constitutes a distinctive reference to or referent for an external world, but it also, to a great extent, constitutes a reference to language itself and its limits. There thereby arises a ‘representation’ or invocation of what cannot be represented or made present (again) in language, but can only be imagined” (Rasmussen 2015: 277).
- 21 Janss og Refsum præsenterer korthed som central i det indledende kapitel til *Lyrikkens liv* (2010 [2003]: 29). Det samme gør Jonathan Culler i *Theory of the Lyric* (2015: 19).
- 22 Keller præciserer for den anglo-amerikanske diskussion, langdigtet som noget andet end den kortfattede imagistiske digtning med rod i romantikken (Keller 1993: 534). Höllerer præsenterer sin tyske samtid for langdigtet som noget andet end den asketiske lyriks dyrkning af enkeltmådighed (Höllerer 1965a: 436). Karlsen overtager den anglo-amerikanske opfordring og skriver at langdigtet må ses i modsætning til den moderne opfattelse af digtet som en kort, central iagttagelse (Karlsen 2011: 55-56).
- 23 Interaktionslyrik defineres: “I opposition til centrallyrikken står poetiske tekster hvor subjektets autoritet og den monologiske udsigelse er anfægtet. Her er der tale om en stilistisk og genre-mæssig heterogenitet, der betegner et opgør med den beherskelsesnorm, som vi definerer inden for centrallyrikken. Det ofte anarkistiske og kaotiske i kompositionel forstand bevirker desuden, at sådanne tekster sjældent er klart afgrænsede som værker. Jeg vil benævne

denne type tekster *interaktionslyrik*. Når betegnelsen ‘interaktion’ bruges, skyldes det, at det essentielle ved denne poesi er, at udsigelsesinstansen – i modsætning til, hvad vi ser i centrallyrikken – står i et interaktionsforhold til og er påvirket af andre sociale kontekster og andre udsigelsesinstanser, der hermed sætter deres præg på den poetiske stil” (Larsen 2009: 10-11).

- 24 Larsen opsummerer, at de hybride forståelser typisk kategoriserer værkerne ud fra fem kendetegn han kritiserer for lige så vel at kunne tilskrive de selvsamme værker, en anden vilkårlig betegnelse. De fem kriterier for bedømmelsen af teksternes receptionsfordring, er værkernes egen udtalte genrebetegnelse, margenens typografi, den fortællende modus, spørgsmålet om første- eller tredjepersonsfortæller og hvorvidt der anvendes et deformeret sprog (Larsen 2009: 211-212). Således må man, som Larsen påpeger, anse disse fragmenterede og vilkårlige tekstiagttagelser som en vildfarelse, hvor fremhævning af andre træk i de selvsamme konkrete tekster ville foranledige en anden kategorisering (Larsen 2009: 216).
- 25 Larsen genoptager med en udvidet nordisk horisont, sin optegning af samtidisdigtingens lyriske traditioner i *Poesiens Ekspansioner*, hvor han omtaler Martin Glaz Serups poesi som langdigte (Larsen 2015: 131). Larsen omtaler altså ikke længere al poesi som digte, men lader en langdigtsbetegnelse glide ind, navnligt i den interaktionelle kategori.
- 26 Det er ellers lige den slags polarisering der forsøges undgået i de åbne kategorier Larsen opretter med en traditionsbenævnelse (Larsen 2015: 288), men “den manglende afgrænsethed som form” indgår i det interaktionslyriske opposition til det centrallyriske (Larsen 2015: 284). Langdigtet er dog akkurat tentativt afgrænset ved at være afsluttet og udgivet. Langdigtet burde altså få muligheden for at arbejde ud fra det jeg indledningsvis viste i Caspar Ericss omtale af langdigtets “autenticitets-ting”, og være udtalt centrallyrisk. Den centrallyriske placering af Thomas Bobergs trilogi *Hesteaderne* er et godt eksempel på besværlighederne (det tredje værk er først udgivet i 2015, så Larsen beskriver det som et dobbeltværk). Larsen motiverer placeringen ud fra det konfrontationsmodernistiske (Larsen 2015: 78), og ser det specifikt i sproget: “I værket er der i pagt med den centrallyriske norm et poetisk særsprog i en række koncentrerede tekster med en klar og distinkt udsigelse, og der gives en apokalyptisk beretning om nutidssamfundets forfald” (Larsen 2015: 114-115). Larsen gengiver dobbeltværket som en række tekster men én beretning, altså som centrallyrisk korthed, eller scenarier, som han skriver, der tydeligvis

ikke er kort. Larsen præciserer godt nok at det er i en yderposition i centrallyrikken at værket bevæger sig; da den autoritative digterskikkelse er dekonstrueret, travesteret og ironisk fremstillet. Det er dog stadig centrallyrisk da en autoritativ forfatter i litteraturhistorisk perspektiv ikke svækker centrallyrikkens status, skriver Larsen (Larsen 2015: 115), men i litteraturhistorisk perspektiv svækker en autoritativ forfatter der gengiver verdensmateriale i én betretning, lige akkurat centrallyrikken. Det er imidlertid ved sin episke imitation, og derfor altså som langdigt, at den gør det (Kamboureli 1991: 59-62). Det er med andre ord et centrallyrisk langdigt, eller nærmere bestemt homogenetisk.

- 27 Rifbjergs *Camouflaje* citeres godt nok, men alene som et forbigående, markeret kort eksempel på Rifbjergs poetiske sprog (Larsen 2009: 95).
- 28 Kittang & Aarseth henviser til Cleanth Brooks og det nykritiske paradigme, men beskriver sin fremgangsmåde i en terminologi om betydningssystemer og sprogtegn der udgår fra Saussure og strukturalismen, fx skriver Kittang at ord defineres ved hjælp af tegn, koncept og reference (1998[1968]: 14), han skelner mellem denotation og konnotation (1998[1968]: 15), han omtaler tegnets to sider og redegør for dets semantiske elementer (1998[1968]: 39-40). Det er i høj grad et strukturelt begrebssæt i en saussuresk tradition.
- 29 Kittangs komparative, tekstanalytiske studie af poesien fremfører at sproget er dobbeltydigt fordi det hviler på samtidigt stoflige og semantiske komponenter (Kittang & Aarseth 1998[1968]: 40). De semantiske komponenter gør lyrikeren meningsladede ved at kombinere dem på nye måder, mens de stoflige komponenter får en særlig ekspressivitet der forårsager en meningsudvidelse i det poetiske billedsprog (Kittang & Aarseth 1998[1968]: 43). Dermed søger lyrikeren en sammenhængende æstetisk struktur (Kittang & Aarseth 1998[1968]: 40), så det at tyde et litterært værk indebærer at redegøre for den æstetiske systematisering i værket, for at gribe den mønsterdannelse som former helheden. Den komparative tekstanalyse tager sigte på at tilegne sig digtværket som en struktur (Kittang & Aarseth 1998[1968]: 20-22).
- 30 Det er en tekstanalytisk fremgangsmåde karakteristisk for flere af de senere årtiers kritiske strømninger, hvor den sprogligt fokuserede strømning der har sat størst aftryk på tekstanalysen i Norden, formentlig er nykritikken. To af nykritikkens hovedfigurer, Welck og Warren, skriver at tekstanalysen må fokusere på sproget som litteraturens materiale for at fremhæve det selvstændige værk som en tegnhelhed der tjener et særligt æstetisk formål (Welck og

Warren 1964: 17, 131-133). I Norden introduceres nykritikken af Johan Fjord Jensen. Han starter med et autonomiprincip for at understrege digtningens selvgylde eksistens og sætte teksten fri til at være en æstetisk helhed (Jensen 1962: 92). Autonomiprincippet følges op af en strukturteori der skal gribe hvorledes værkets æstetiske virkning opstår i materialets organisering (Jensen 1962: 102; Welles og Warren 1964: 133). Den nykritiske tekstanalyse trækker i Jensens udlægning på en strukturel forståelse af sproget, men præsenterer generelt sproglige teorier som mulige perspektiver der engageres ud fra deres evne til at perspektivere tekstens centrale spændinger.

- 31 Denne komparative fremgangsmåde i skandinaviske beskrivelser af poesi, optegner en tradition for en pragmatisk blanding af nykritik, formalisme og strukturalisme. Det ser vi blandt andet i Johan Fjord Jensens introduktion til nykritikken, *Den ny kritik* (1966), Pil Dahlerups *Introduktion til Dekonstruktion* (1991), Bo G. Janssons poetiske tidsbillede i *Postmodernism och metafiktio- n i Norden* (1995), Janss og Refsums indføring i poesilæsning, *Lyrikkens liv* (2004/2010), Steffen Hejlskov Larsens stilistiske poesibeskrivelser, *Betydnings- strømme i nyere dansk poesi* (2004), Frank Kjørups beskrivelse af vers, *Sprog vs. Sprog* (2003), og Peter Stein Larsens analyse af samtidens lyriske traditioner, *Drømme og dialoger* (2009), samt Karlsens og Fjørtofts langdigtsdiskussioner, for bare at nævne nogle af de værker som udvikler en komparativ analyse der fokuserer på tekstens spændinger. Den skandinaviske, akademiske litteratur- kritik præsenterer en tekstanalytisk fremgangsmåde der blander sine teorier og perspektiver, ud fra et mål om at beskrive den konkret foreliggende poesi. Den tradition træder min afhandling helt bevidst ind i.
- 32 Den litterære analyses tillempling og udvikling af Benvenistes teori om “en- unciation”, er af Per Aage Brandt knæsat som udsigelsesteori, og blev forny- lig opdateret og videreudviklet i en større kognitiv semiotisk retning af hans arvtager Line Brandt (Brandt 2013).
- 33 Det gør blandt andre metrikeren Eva Lilja. Lilja bruger Jakobsons definition i indledningen til sin monografi over svensk metrik: “Den ryske metrikern, lingvisten m.m. Roman Jakobson sa med en berömd formulering att poesi är en text, som pekar tillbaka på sig själv, dvs. på sin språkliga form. Jakobsons ännu mer berömda s.k. ekvivalensprincip formulerar erfarenheten att poesi alltid använder ekvivalenser, dvs. ljudligheter och upprepningar av alla de slag och att just detta åstadkommer intrycket av poesi (Lilja 2006: 27).”
- 34 René Rasmussen henviser i sin artikel “Genre and Lyric Poetry” (2015) lige-

ledes kun i en note til Jakobsons forståelse af hvorledes poesi er en funktion af at sproget peger mod sig selv, hvilket ellers placerer Jakobson centralt i forhold til Rasmussens forståelse af den sproglige hændelse (Rasmussen 2015: 253).

- 35 Et eksempel på Hjelmslevs tegnteoris fravær i poesiteorien, kan læses ud af Jonathan Cullers detaljerede gennemgang af de poetiske muligheder ved strukturalismens sprogteori, *Structural Poetics* (1975), hvor Hjelmslev og københavnerskolen er helt fraværende.
- 36 Tekstanalysen opstår på baggrund af for det første strukturalismens synkronne beskrivelser af sprogbrug, der skulle oprette en modvægt til dominerende diakrone undersøgelser af systemet (Saussure 1916[2013]: 126), for det andet af formalismens interesse i en lingvistisk beskrivelse der skulle ske på det poetiske sprogs egne sproglige præmisser og ikke psykologiske gisninger (Sklovskij 1917: 19-20; Habib 2005: 602, 605), og for det tredje af nykritikkens fokus på værkets æstetiske selvstændighed, der var et opgør med den biografiske forskningstradition (Johan Fjord Jensen 1962: 96; Wellek og Warren, 1964: 38).
- 37 Jonathan Culler foreslår at poesien udvikler et særligt “sound plane”, et lydplan, så vi ud over udtrykkssiden og indholdssiden har sprogets lydside eller billedside (Culler 2015: 182).
- 38 Det betydningsadskillende /i/ er bogstavet, mens det betydningsbærende “i” er det selvstændige ord. Forskellen på de to niveauer bemærkes ved at sprogelementet /i/ er betydningsadskillende i ordet “pind”, da /i/ adskiller ordet fra andre ord som “pen”, “pæn” og “pund”. Sprogelementet er derimod både betydningsadskillende og betydningsbærende i sætningen “Penny stak en pæn pen i hunden”, hvor “i” selvstændigt oppebærer forholdet mellem hund og pen.
- 39 Udtrykkssiden er i Hjelmslevs teori en funktion af udtryksform og udtryks-substans, der indfanger hvorledes en i-lyd kan have varierende udtaleform mens dens substans stadig kan opfattes som én og samme, og genkendes på tværs af variationerne som /i/. Alfabetet kan i forlængelse heraf ses som en abstrahering af udtrykkssiden til en begrænset samling, og er resultatet af en gennemført analyse af et sprogs konventionelle inddeling af det amorfe kontinuum, altså de udtryksmuligheder som det menneskelige sprogappara-

tur har til rådighed. Analysen af sprogets udtryksform har nået et fungerende reduktionelt slutpunkt i alfabetets reducerede mængde grundelementer der, til trods for dets begrænsede mængde, gennem kombination kan repræsentere samtlige udtryk. Indholdssidens reduktion af den konventionelle inddeling af det amorfe kontinuum er dog på ingen måde lige så veldefineret som udtryks- sidens (Hjelmslev 1993: 61).

- 40 Roland Barthes foretager i “Billedets retorik” en hjelmslevsk analyse af indholdselementerne, og fremhæver at jo dybere vi går ind i psyken, desto mere sjældne, og dermed udskillelige og klassificerbare, bliver tegnene (Barthes 1980[1964]: 53). I tråd med indholdsanalysen foreslår han at indholdselementernes klassifikationer lidt barbarisk hentes i hverdags sproget og med suffikset -hed/-icitet/-tas/-ta afleder et abstrakt substantiv for at fange at det handler om den fortættede essens af ordet. Så indholdsfigurene er abstrakte essenser der i kombination afsætter betydningsstørrelser, men selv er under betydningsgrænsen.
- 41 Niels Lyngsøs oversættelse af Deleuze og Guattaris *Tusind Plateauer* (2005[1980]) præsenterer rhizomet ud fra et konsistensplan. Den engelske udgave gør opmærksom på et “content-plane”, i en forståelse hvor D&G refererer til Hjelmslevs semiotiske teori, der kunne derfor gerne have stået indholdsplan.
- 42 Ikke mindst på grund af artikelformatets begrænsede længde må jeg for eksempel se bort fra Hjelmslevs teoretisk-begrunderede afsky for semantikbegrebet, og omtale indholdssiden som semantik, dertil forenkle opdeling af udtryk og indhold i dikotomien form og substans. Det er modvilligt, men jeg indser at begreberne udtryksform og udtrykssubstans hverken er fælles gods eller en opdeling som er strengt nødvendig for samtlige analyser, så min tilsyneladende pragmatiske brug af det metodiske, må ikke tages som udtryk for en manglende analytisk stringens, men som udtryk for mit tiltagende forsøg på at vende analyserne og konklusionerne udad mod det skandinaviske litteraturfællesskab.
- 43 Langdigtstyperne er med andre ord formaldefinerede ud fra det jeg kalder den inderste kiasme, og deres funktion beskrives ved helhedsaspektet i det jeg i modsætning hertil kalder den yderste kiasme. Kiasmen er en stilfigur hvor tilsvarende sproglige dele indtager krydsstilling i to på hinanden efterfølgende sætninger.

- 44 Udsigelsesanalysen gør opmærksom på at langdigtets særlige processuelle karakter er en gentaget opsøgning af det poetiske sprogs uklarhed. Det er altså langdigtet som en særlig variant af den forståelse af poesi Kjørup beskriver som poesiens opacitet og formalismen præsenterer som et poetisk særsprog der desautomatiserer (Kjørup 2003: 27; Sklovskij 1993[1917]: 19, 30-31).
- 45 Dermed ikke sagt, at jeg er den første til at diskutere skandinavisk langdigts-typologi. Både Karlsens typologiske tredeling og Larsens typologiske seksdeling tilbyder kategoriseringer af langdigte (Karlsen 2014, Larsen 2016). De typologiske inddelinger jeg kommer frem til, tager imidlertid udgangspunkt i en formel beskrivelse. De tilbyder diskriminerende kvaliteter som konkrete analyser kan tage afsats i, så de formelt stipulerede opdelinger bidrager til forskningen med en teoretisk og kritisk indgang der er anderledes end de pragmatiske indgange de tidligere typologier har tilbudt. Og hvorfor en typologi? Jo, fordi langdigtet er en teksttype og ikke genre. Som Höllerer skriver kan langdigtet indeholde alle tekstuelle genrer (Höllerer 1965a). Kamboureli skriver noget lignende, når hun fremhæver hvordan langdigtet drager på de genrer den står imellem, og Altieri præsenterer i det hele taget det ikke-genrespecifikke som afgørende for en langdigtsforståelse (Kamboureli 1991, Altieri 1978). Da min afhandling ikke desto mindre handler om at udvikle læsestrategier som indgange til konkrete langdigte, peger jeg på tradition og kanon som forforståelser, der er medvirkende ved meningsskabning. Det handler derfor i højere grad om typer og i sidste ende om en kritisk forståelse af betegnelsen.
- 46 Fjortoft beskriver ikke *hvorfor* han udgår fra at langdigtet er modernistisk, men konstaterer at han gør det (Fjortoft 2011: 42).
- 47 Anders Olsson betegner *En Mölna-elegi* som langdigt i introduktionen til den nyligt publicerede samlede udgave af Gunnar Ekelöfs digte (2016).

Bibliografi

Aadland, Erling (2014). "Gjensyn med lyrikteorien". i Karlsen, Ole (red.). *Nordisk samtidspoesi*. Oplandske Bokforlag, Vallset.

Altieri, Charles (1978). "Motives in Metaphor. John Ashbery and the Modernist Long Poem". i *Genre* (11).

Baker, Peter (1991). *Obdurate Brilliance. Exteriority and the Modern Long Poem*. University of Florida Press, Gainesville.

Barthes, Roland (1980[1964]). "Billedets retorik". i Larsen, Peter m.fl. (red.). *Visuel kommunikation*. Medusa, København.

Bernstein, Michael (1980). *Tale of the Tribe. Ezra Pound and the modern verse epic*. Princeton University Press, New Jersey.

Brandt, Line (2013). *The Communicative Mind. A Linguistic Exploration of Conceptual Integration and Meaning Construction*. Cambridge Scholars Publishing, New Castle-upon-Tyne.

Boberg, Thomas (2015). *Hesteaderne*. Trilogien. Gyldendal, København.

Brändström, Kjell-Arne (2004). *Samlade Skrifter XII:II:3: Kommentarer till episka dikter. Kung Fjalar*. Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors.

Christensen, Inger (1981). *alfabet*. Gyldendal, København.

Culler, Jonathan (2015). *Theory of the Lyric*. Harvard University Press, London.

Culler, Jonathan (1975). *Structuralist poetics. Structuralism, Linguistics, and the Study of Literature*. Cornell University Press, New York.

Deleuze, Gilles & Guattari, Felix (2005 [1980]). *Tusind Plateauer*. Kunstakademiet Billedkunstskoler, København.

Derrida, Jacques (1997[1967]). *Of Grammatology*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore.

DR P1 (2015). *Skønlitteratur på P1*. DR, 12.08.15.

Eco, Umberto (1984). *Semiotics and the philosophy of language*. The Macmillan Press Ltd, London.

Eco, Umberto (1971). *Den fråvarande strukturen*. Bo Caverfors Bokförlag, Lund.

Ekman, Michel (2014). "Den finlandssvenska poesin 2013". i *Nya Argus* (2014/1–2).

Elam, Ingrid (1985). '... i kärleken blott hjelte ...' – *Den romantiska versberättelsen i Sverige 1820-1850*. Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet, Göteborg.

Eric, Caspar (2015). *Nike*. Gyldendal, København.

Fafner, Jørgen (1994). *Dansk vershistorie 1*. C.A. Reitzel, København.

Fish, Stanley (1980). *Is There a Text in This Class?* Harvard University Press, Cambridge Massachusetts.

Friedman, Susan (1997). "When a 'Long' Poem is a 'Big' Poem. Self-authorizing strategies in women's twentieth-century long poems". i Warhol, Robyn & Herndl, Diane (red.) *Feminisms. An anthology of literary theory and criticism*. Rutgers University Press, New Jersey.

Frostenson, Katarina (2011). *Flodtid*. Bonnier, Stockholm.

Fjortoft, Henning (2011). *Jordsanger. Økokritiske analyser av Inger Christensens lange dikt*. NTNU, Trondheim.

Habib, M.A.R. (2005). *A history of literary criticism and theory: from Plato to the present*. Blackwell, Malden Massachusetts.

Hassan, Yahya (2013). *YAHYA HASSAN*. Gyldendal, København.

Hjelmslev, Louis (1993[1964/1943]). *Omkring Sprogteoriens Grundlæggelse*. Lingvistikredsen, København.

Hjelmslev, Louis (1963). *Sproget*. Berlingske Forlag, København.

Hjelmslev, Louis (1953). *Prolegomena to a Theory of Language*. Indiana University Press, Bloomington.

Høeck, Klaus (1979). *Winterreise*. Gyldendal, København.

Høeck, Klaus (1977). *Ulrike Marie Meinhof*. Gyldendal, København.

Höllerer, Walter (1965a). *Theorie der modernen Lyrik*. Rohwolt, München.

Höllerer, Walter (1965b). "Thesen zum langen Gedicht". i *Akzente* (2/2).

Janss, Christian & Refsum, Christian (2010 [2003]). *Lyrikkens liv*. Universitetsforlaget, Oslo.

Jakobson, Roman (1960). "Linguistics and poetics". i Sebeok, Thomas (red.). *Style in Language*. Cambridge University Press, Massachusetts.

Jakobson, Roman (1995[1956]). "To aspekter af sproget og to typer afatisk forstyrrelse". i *K&K* (Kultur & Klasse) (78).

Jensen, Eva Skafte (2007). "når vi vakler i troen / på at være velsignet". Nærsproglig analyse af et digt af Søren Ulrik Thomsen". i *Danske Studier* (102).

Jensen, Johan Fjord (1962). *Den ny kritik*. Berlingske forlag, København.

Johansen, Jørgen Dines & Larsen, Svend Erik (1994). *Tegn i brug*. Amanda, Odense.

Johansen, Jørgen Dines & Larsen, Svend Erik (1997). "Semiotik og lingvistik". i *Njus* (22).

Johnson, Barbara (2004[1985]). "At undervise dekonstruktivt". i Bøggild, Jacob; Iversen, Stefan & Nielsen, Henrik Skov (red.). *Dekonstruktion*. Aarhus Universitetsforlag, Aarhus.

Kamboureli, Smaro (2008). "The Long Poem's Race away from Modernity". i Karlsen et al. (red.) *Krysninger – Om moderne nordisk lyrikk*. Unipub, Oslo.

Kamboureli, Smaro (1991). *On the Edge of Genre. The Contemporary Canadian Long Poem*. University of Toronto Press, Toronto.

Karlsen, Ole (2014). "'Bare lerkene kan lese morgenen / Den blå bokstaven / I en altfor stor resept'. Norsk lyrikk i 2000-2012 i formperspektiv". i Karlsen, Ole (red.). *Nordiske samtidspoesi*. Oplandske Bokforlag, Vallset.

Karlsen, Ole (2011). "'The short and long of it' – Jan Erik Volds *sirkel, sirkel. Boken om Prins Adrians reise* (1979) som langdikt". i Karlsen, Ole & Norheim, Thorstein (red.). *Volds linjer*. Unipub, Oslo.

Karlsen, Ole (2008). "Ein steingard som dei la, dei som fyre fer. Tid, struktur og sjanger i Paal-Helge Haugens *Steingjerde* (1979)". i Sejersted, Jørgen Magnus & Vassenden, Eirik (red.). *Norsk litterær årbok 2008*. Det norske samlaget, Oslo.

Keller, Lynn (1993). "The Twentieth-Century Long Poem". i Parini, Jay (red.). *The Columbia History of American Poetry*. Columbia University Press, New York.

Kirby, Vicky (1997). *Telling Flesh*. Routledge, London.

Kittang, Atle (2012). *Poesiens hemmelege liv*. Fagbokforlaget, Bergen.

Kittang, Atle & Aarseth, Asbjørn (1998[1968]). *Lyriske strukturer*. Universitetsforlaget, Oslo.

Kjerkegaard, Stefan (2015). "HVER SIN YAHYA HASSAN". i Peter

Stein Larsen & Louise Mønster (red.). *Dansk samtidslyrik*. Aalborg Universitetsforlag, Aalborg.

Kjørup, Frank (2003). *Sprog versus sprog. Mod en versets poetik*. Museum Tusulanums forlag, København.

Kjørup, Søren (2008). *Menneskevidenskaberne*. Roskilde Universitetsforlag, Roskilde.

Kjørup, Søren (2006). *Semiotik*. Roskilde Universitetsforlag, Roskilde.

Larsen, Peter Stein (2015). *Poesiens Ekspansioner*. Forlaget Spring, København.

Larsen, Peter Stein (2009). *Drømme og dialoger. To poetiske traditioner omkring 2000*. Syddansk Universitetsforlag, Odense.

Lilja, Eva & Hansen, Bergur red. (2016). *Långa dikter: berättelse, experiment, politik*. Alvheim & Eide Akademisk forlag, Bergen.

Lilja, Eva (2006). *Svensk metrik*. Svenska Akademien, Stockholm.

Madsen, Claus (2017). “TING JEG IKKE HAR GJORT TIT”. Et langdigtperspektiv på Yahya Hassans ‘LANGDIGT’”. i Ole Karlsen & Hans Kristian Rustad (red.). *Nordisk Samtidslyrik*, Aalborg Universitetsforlag, Aalborg.

Madsen, Claus (2016a). “Når poesien deltager i økokritikken, finder betydningen sig i lydene. Om det fonematiske niveau i Katarina Frostensons *Floftid* og Lars Skinnebachs *Enhver betydning er også en mishyd*”. i *Edda* (2016/4).

Madsen, Claus (2016b). “Tyske vinterspor i nordisk langdigtning. Göran Palms *Sverige en vintersaga* og Klaus Hoecks *Winterreise* set i lyset af Walter Höllerers langgedicht-program”. i Lilja, Eva & Hansen, Bergur (red.). *Långa dikter: berättelse, experiment, politik*. Alvheim & Eide Akademisk forlag, Bergen.

Madsen, Claus (2016c). “Langdigtsbetegnelsen. En genrediskussion i an-

ledning af modtagelsen af Gösta Ågrens *Centralsång* (2013)”. i *Finsk Tidskrift* (2016/2).

Madsen, Claus (2015a). “Runebergs kritiske form for fællesskab”. i Tidigs, Julia & Thylin-Klaus, Jessica (red.). *Historiska och litteraturhistoriska studier 90*. Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors.

Madsen, Claus (2015b). “To aspekter af helhed og to typer langdigte”. i *Edda* (2015/4).

Madsen, Claus (2014). “Indskrivning. En postmoderne læsning af Tomas Tranströmers Östersjöar”. i *Finsk Tidskrift* (2014/7-8).

Madsen, Claus (2011). “Iterative mapping of otherness. A Mapping Discussion of the Transforming Potential of the Other”. i Finch, Jason & Nynäs, Peter (red.). *Transforming Otherness*. Transaction Publishers, New Jersey.

Martensen, Nanna (2015). “Den uforståelige”. i *Politiken*, 05.04.2015.

McHale, Brian (2004). *Obligation towards the difficult whole*. The University of Alabama press, Tuscaloosa.

Mønster, Louise (2016). *Ny nordisk. Lyrisk i det 21. århundrede*. Aalborg Universitetsforlag, Aalborg.

Ngai, Sianne (2005). *Ugly Feelings*. Harvard University Press, Cambridge Massachusetts.

Olsson, Anders & Mortensen, Anders (2016). *Samlade dikter I-II*. Svenska akademien, Stockholm.

Palm, Göran (1984). *Sverige, en vintersaga. Ge nuet djup*. Rabén & Sjögren, Stockholm.

Pedersen, Birgitte Stougaard (2015). “YAHYA HASSAN. Stemmen og fænomenet”. i Peter Stein Larsen & Louise Mønster (red.). *Dansk samtidslyrik*. Aalborg Universitetsforlag, Aalborg.

Peirce, Charles Sanders (1950). "Logic as semiotic. The theory of signs". i *The philosophy of Peirce. Selected writings*. Harcourt, Brace & company, New York.

Pike, Kenneth (1967[1954]), *Language in relation to a unified theory of the structure of human behavior*. Mouton de Gruyter, Paris.

Poikkijoki, Jessica (2014). "Orden bær tanken videre". i *Österbottens Tidning*, 19.01.2014.

Rasmussen, René (2015). "Genre and Lyric Poetry" i Auken, Sune; Lauridsen Palle & Rasmussen, Anders (red.). *Genre and ...*. Ekbátana, København.

Royle, Nicholas (2004[2000]). "Hvad er dekonstruktion". i Bøggild, Jacob; Iversen, Stefan & Nielsen, Henrik Skov (red.). *Dekonstruktion*. Aarhus Universitetsforlag, Aarhus.

Riddel, Joseph (1978). "A Somewhat Polemical Introduction. The Elliptical Poem". i *Genre* (11).

Rifbjerg, Klaus (1961). *Camouflage*. Gyldendal, København.

Runeberg, Johan Ludvig (1934). *Samlade skrifter av Johan Ludvig Runeberg III: Episka dikter*. Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors.

Röhnert, Jan (2014). "'Grass written apart': The contemporary german long poem from Paul Celan's *Engführung* (1959) to Paulus Böhmer's *Kadish* (2002)" i Karlsen, Ole (red.) *Nordiske samtidspoesi*. Oplandske bokforlag, Vallset.

Saussure, Ferdinand De (2013 [1916]). *Course in general linguistics*. Oversat af Roy Harris. Bloomsbury, London.

Schultnik, Henk (1981). "Hjlemslev og tredivernes strukturelle lingvistisk" i *Tijdschrift voor Skandinavistiek* (2/2).

Serup, Martin Glaz (2013). *Relationel poesi*. Syddansk Universitetsforlag, Odense.

Skinnebach, Lars (2011[2009]). *Enhver betydning er også en mislyd*. Gyldendal, København.

Sklovskij, Viktor (1993[1917]). “Kunsten som grep”. i Kittang, Atle (red.). *Moderne litteraturteori. En antologi*. Universitetsforlaget, Oslo.

Skyum-Nielsen, Erik (2011). “I fuld højde og bredde”. i *Information*, 16.12.2011.

Stegane, Idar (2016). “To ulike nordiske langdikt”. i Lilja, Eva & Hansen, Bergur (red.). *Långa dikter: berättelse, experiment, politik*. Alvheim & Eide Akademisk forlag, Bergen.

Swedenmark, John (2013). “Tron på ordet / Poesi som motståndshandling”. i *Ny tid* (47).

Todorov, Tzvetan (1975 [1973]). *The fantastic: a structural approach to a literary genre*. Ithaca, Cornell University Press.

Todorov, Tzvetan (2000[1976]). “The Origin of Genres”. i Duff, David (red.) *Modern Genre Theory*. Longman, Harlow.

Tranströmer, Tomas (1974). *Östersjöar*. Albert Bonniers Förlag, Stockholm.

Ulbæk, Ib (1997). “Semiotik: teorien om altings betydning (TAB)”. i *NyS* (22).

Wellek, René & Warren, Austin (1964). *Litteraturteori*. Oversat af Elsa Gress. Munksgaard, København.

Wählin, Kristian (1995). *Allmän och svensk metrik*. Studentlitteratur, Lund.

Ågren, Gösta (2013). *Centralsång*. Schildts & Söderström, Helsingfors.

Abstract

The long poem has never been thoroughly discussed in Scandinavia. The term is largely used eponymously, unrelated to any tradition or canon, and primarily understood in contradiction to the traditional, short poetic form, commonly known as “centrallyrik”, which dominates the general understanding of poetry in Scandinavia.

In this thesis, I develop a critical understanding of the Scandinavian long poem by exploring the following questions:

- 1) What is the term’s intended use in Scandinavia?
- 2) What does poetry develop in an extended form?
- 3) What possibilities does the term offer the Scandinavian literary field?

Applying different reading strategies motivated by the term long poem, I answer these questions in three parts.

In the first part, I discuss the extent to which previous discussions can inform a critical understanding of the Scandinavian long poem. Here, I conclude three things: firstly, that the German term *Langgedicht* is adopted from the Anglo-American tradition; secondly, that Anglo-American discussions characterise the long poem as an in-between-ness, in its transgression, its exteriority and its complicated wholeness; and thirdly, that these qualities present the Anglo-American long poem as a loose term as well, but with a canon and tradition to support its use. Consequently, the previous discussions can inform a Scandinavian discussion, but to do so they need to be grounded in Scandinavian poetry.

In the second part, I examine how specific Scandinavian long poems

differ from a conventional understanding of poetry. I conclude that in a long poem, what is generally understood as the lyrical subject is enveloped in the discontinuity between enunciation and statement, so by the poem's extended reflections on its materialities and voices lyrical inwardness becomes more of a lateral critique of discourse. And as the lyrical moment is prolonged, it evolves into a wholeness formation that turns the lyrical remark into more of a holistic statement on either complexity or entanglement. Subsequently, I use these points to situate the long poem in opposition to the lyrical tradition and thereby establish a broader understanding of poetry in the Scandinavian literary field.

In the third part, I develop fresh perspectives on poetic wholeness and its development of meaning. On the one hand, I demonstrate how a long poem, when motivated by either content or expression patterning, constitutes a wholeness formation that either assembles or includes material. This distinguishes two types of poetry by their either immediate or mediate aspect on wholeness. On the other hand, I also describe how a long poem may develop meaning at the level of non-meaning, e.g. letters. This demonstrates both how extended poetry may develop singular statements and how a long poem can motivate meaning through either intentional or perceptual means.

In all, my study discloses the term's employment of two traits peculiar to extended poetry: one, being elongated, it establishes form and wholeness, while, two, it as poetry confronts systematics and the prosaic. I demonstrate how to read these complementary traits as a modern poetics, understood as an opaque language use, where long poetry's polyvalent or unclear language calls for a "reading of resonance", which either leads back to the enunciation-statement continuum or to poetry as material. The first motivates a "lateral critique" of discourse, as an ethical dimension of long poetry. The latter calls for a reading of poetic "wholeness formation" as something more of a political dimension.

In consonance, the three parts and the poetics they shape, expand on the Scandinavian literary field of poetry and inform a critical understanding of the long poem.

Claus K. Madsen (f. 1978)

Disputerer hermed for sin Ph.D. i svenska ved Åbo Akademi (2018)

Fil. mag. i litteraturvidenskab, Åbo Akademi (2005)

BA. i dansk, Aalborg Universitet (2004)

For nuværende universitetslektor ved Helsingfors Universitet (2017-)

Tidligere dansk lektor ved Åbo Akademi (2007-17)

ISBN 978-952-12-3668-6

ISBN 978-952-12-3668-6